

Årsbok

SFV-kalendern

2017

Svenska folkskolans vänner

Årsbok

SFV-kalendern

2017

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12, 4 vån. (PB 198)
00121 Helsingfors

09-6844 570
sfv@sfv.fi
www.sfv.fi

Vi finns på Facebook och Youtube
Twitter: sfv_forening

Chefredaktör

Johan Aura

Kalenderredaktörer

Rabbe Sandelin
Christine Skogman

Layout, pärmbild

Pia Pettersson

ISSN 0357-1068 (Print)
ISSN 2243-0261 (Web)

Nord Print, Helsingfors
2017

Jubileumsår

SFV:s årsbok SFV-kalendern har utkommit sedan 1886. Traditionellt har årsboken i tillägg till föreningens ekonomiska information innehållit flera allmänbildande artiklar. I år, och även framöver, strävar vi till att de flesta artiklarna på något sätt återknyter till ämnen som ligger nära SFV:s syftesparagraf:

”Svenska folkskolans vänner r.f. har till ändamål att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understöda skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.”

I år har vi dessutom bett våra skribenter att belysa ämnena ur perspektivet Finland 100 år, eftersom denna SFV-kalender även markerar Finlands jubileumsår. Du hittar de artiklarna under samlingsrubriken ”Finland 100 år”.

Jubileumsår är viktiga, de stakar ut tiden, och ökar förhoppningsvis det allmänna intresset för att läsa historia. Då vi läser om gångna tider och utvecklingen fram till våra dagar, får vi nämligen perspektiv som hjälper oss att orientera oss i nutiden. Och till och med själva historieskrivningen kan med jämna mellanrum bli mer detaljerad eller få helt nya tolkningar, då forskningen hittar ny information.

Men nästan viktigare än att notera att 100 år gått sedan Finland uppstod som självständig republik, är att hålla i minnet, att det finländska samhälls- och nationsbygget sannerligen inte startade för bara 100 år sedan. Det är ju organisationer som SFV ett konkret bevis på.

Trevliga lässtunder!

Johan Aura
chefredaktör

Innehåll

- 6 *Maija Berndtson*
De allmänna biblioteken:
En hörnsten i nationsbygget

- 14 *Kaj Palenius*
Småbarnspedagogik
i mer än 100 år

- 20 *Sven-Erik Hansén & Jan Sjöberg*
Glimtar ur den svenska skolans
utveckling under 100 år

- 30 *Matts Granö & Björn Wallén*
Hundra år av folkbildning

- 38 *Tove Fagerholm*
Skogens lummigt breda brus

- 48 *Karl-Gustav Jossfolk*
Carl Oskar Malm,
en döv visionär

- 58 *Bo Lönnqvist*
När språket blev hotat

- 78 Minnesrunor

- 142 SFV år 2016

Kanslichefens översikt	144
Verksamhetsberättelse	147
Resultaträkning	150
Balansräkning	152
Finansieringsanalys	154
Noter till bokslutet	156
Bokslutets underskrift	162
Revisionsberättelse	163
Förteckningar	166
Utdelning 2016	176
SFV:s donations- och testamentsfonder 2016	178

Vi har märkt att traditioner och historia är viktiga för finlandssvenskarna. Vi har också märkt att traditioner inte alla behöver innebära stagnation eller stelhet – tvärtom. Traditioner skapar perspektiv. Och perspektiv behövs även då man blickar framåt.

JOHAN AURA, sid. 142

De allmänna biblioteken: En hörnsten i nationsbygget

År 2017 hör de finländska allmänna biblioteken till de bästa i världen och finländarna till de mest aktiva biblioteksanvändarna. Norden avviker på ett mycket positivt sätt från de flesta andra regioner och länder när det gäller de allmänna biblioteken.

I Norden är Finland i topp då man ser till antal lån per invånare och antal biblioteksbesök. Medan de övriga nordiska länderna har mellan fyra och sex lån per invånare och mellan fyra och sju besök per invånare, är motsvarande siffror för Finland 16 lån respektive nio besök. Varför har biblioteken en så bred folklig förankring och varför är de så populära i Finland?

De allmänna biblioteken i vårt land har och har länge haft stor betydelse för läsning, information, bildning, yttrandefrihet och demokrati. Biblioteken är betydelsefulla basinstitutioner i det lokala samhället och dess kulturliv. Idag finns totalt 720 kommunala bibliotek i hela landet.

De första biblioteken

Grunden till den biblioteksverksamhet som vi i dag kallar allmänna bibliotek – och som i de övriga nordiska länderna kallas folkbibliotek – lades tidigt. Wasa Läse-Bibliothek från 1794 räknas som Finlands första offentliga bibliotek. Richardsgatans bibliotek i Helsingfors från 1882 är Nordens första folkbiblioteksbyggnad skapad för sitt ändamål. År 1900 fanns i Finland cirka 2000 små folkbibliotek, de flesta på landsbygden, grundade av olika privata initiativtagare. Viktiga organisationer som stödde verksamheten var Kansanvalistusseura (1874), Svenska folkskolans vänner (1882) och Suomen Kirjastoseura (1910).

Ideologin bakom biblioteken var starkt bunden till nationsbygget, i vilket folk-

Richardsgatans bibliotek

FOTO: RABBE SANDELIN

Lässtimulerande insatser för barn hör till de viktigaste uppgifterna för biblioteken. FOTO: LIBRARIES.FI

bildning och läskunnighet spelade en viktig roll. Det går inte att skildra framväxten av nationen Finland utan att nämna litterära personer som bland andra **Lönnrot**, **Runeberg**, **Topelius**, **Kivi** och **Canth**. Eller **Snellmans** och **Cygnæus** roller i skapandet av folkskolan. Biblioteken hade tidigt stor betydelse för skolor och utbildning.

1928-års bibliotekslag

Efter självständigheten grundades redan 1921 en statlig förvaltning för biblioteksärenden. De centrala uppgifterna var att inspektera biblioteken och förde la ekonomiskt stöd. Verksamheten permanentades år 1928 då Finlands riksdag stiftade en lag för allmänna bibliotek.

Syftet med biblioteken var att främja självstudier och att höja bildningsnivån. Vid den här tiden fanns 1650 bibliotek på

landsbygden och 55 i städer. 62 procent drevs av kommuner, resten var föreningsbibliotek.

Lagen från 1928 lade grunden till delat ansvar mellan stat och kommun. Staten stimulerade kommunerna med pengar, men att driva bibliotek åvilade kommunerna. Detta har blivit en garanti för utveckling av allmänna bibliotek och deras framgång även under senare år.

För att skapa ett riksomfattande bibliotekssystem krävdes dock mera än lagstiftning. Det behövdes en eldsjäl för att genomföra förändringen. I Finland hette hon **Helle Kannila** (Cannelin till 1938, 1896-1972). Hon introducerade den amerikanska biblioteksfilosofin - biblioteken skall finansieras med offentliga medel och användas utan avgifter. Hon var med om att skapa strukturen för Finlands bibliotek

Under 1990-talet fanns det över 200 bokbussar i rullning, i dag finns det runt 150 bokbussar. SALO,FI/KIRJASTO

och deltog i arbetet på alla nivåer. Hon var aktiv i Suomen Kirjastoseura – Finlands Biblioteksforening och i Kirjastolehti vars huvudredaktör hon var flera årtionden. Kannila var chef för Statens biblioteksbyrå under tre decennier. Hon deltog också i skapandet av bibliotekarieutbildningen och innehade ett lektorat i Tammerfors.

Utvecklingen var långsam på 20- och 30-talen. Syftet med den nya lagen var att kommunerna nu skulle driva biblioteken, inte enskilda organisationer. Först efter kriget började verksamheten normaliseras och utvecklas. Det tog ändå en lång tid innan biblioteken faktiskt blev hela folkets egendom. Som exempel kan nämnas att ända fram till 50-talet var antalet lån per invånare endast drygt ett (!) per år jämfört med dagens 16 lån per invånare och år.

Bokbussar och nya biblioteksbyggnader

Framgången för de finländska folkbiblioteken började på 60-talet tillsammans med välfärdssamhällets ankomst. År 1961 stiftades en ny bibliotekslag som ekonomiskt gynnade landsbygdens bibliotek. Serviceutbudet förbättrades när bokbussarna började rulla. Den första togs i användning i Åbo år 1961. I början av 90-talet fanns över 200 bokbussar, i dag betydligt färre. Med lagstiftningen stöddes också regionalt bibliotekssamarbete och det första landskapsbiblioteket startade i Joensuu år 1962. I dag täcker verksamheten hela landet.

Det statliga stödet har möjliggjort även för mindre kommuner att skapa biblioteksbyggnader av hög klass och god arkitektur. Bland de nyaste kan nämnas

Åbo stadsbibliotek
FOTO: LIBRARYBUILDINGS.FI
//JUSSI VIERIMIAA

Nyslott, samt tillbyggnader i Åbo och Seinäjoki. Helsingfors centrumbibliotek - strategiskt placerat vid Riksdagen, Kiasma, Musikhuset och Finlandiahuset - som öppnas i december 2018 är ett av jubileumsårets viktigaste projekt. Det är ett lysande exempel på samarbete mellan stat och kommun och gemensam finansiering. Betydelsen av läsning och litteratur markeras verkligen genom denna satsning, en hyllning till bok och bildning.

Bibliotekslagen har förnyats flera gånger och lagstiftningen har under hela självständigheten utgjort ett starkt stöd för biblioteken. Att bibliotekens verksamhet är gratis för allmänheten har varit en viktig princip. Lagarna har väl återspeglat tidens anda och samhällsliga behov av förändringar. Den senaste bibliotekslagen trädde i kraft år 2017. Lagen uttrycker nu tydligt att biblioteken skall främja aktivt medborgarskap, yttrandefrihet och demokrati.

Nya serviceformer gör intåg

Vid sidan om lagstiftningen och det statliga ekonomiska stödet har de politiska huvudmännens och professionens liberala hållning att driva verksamheten varit en annan framgångsfaktor. Detta gäller inte minst mediaurvalet, principerna för bokinköp. Med samma öppenhet har nya serviceformer prövats och nya medier som videor, c-kassetter, dvd:er, blurays, tal- och e-böcker accep-

terats. Även vad gäller internet har de finländska biblioteken varit föregångare. Biblioteken i Helsingfors var bland de första folkbiblioteken i världen att erbjuda sina användare internet år 1994. Det tog inte lång tid innan tillgång till nätet och datorer för kunderna blev en självklarhet i alla finländska bibliotek.

På 2000-talet skapades också biblioteksservice på nätet, det nya nät- eller webbiblioteket, vilket erbjöd möjligheten till biblioteksanvändning från var och ens egen dator eller smarttelefon. Denna service har förbättrat tillgängligheten. I samma anda har nu uppstått en serviceform som kallas det "meröppna" biblioteket, vilket betyder att kunderna kan använda lokalerna utan personalens närvaro. Tillgängligheten förbättras helt enkelt genom att öppethållningstiderna förlängs, utan att det kräver mera personal.

Viljan och förmågan att snabbt erbjuda aktuella medier, informationsteknologier och tjänster har otvivelaktigt medverkat till en stark position hos allmänheten. Detta kommer tydligt fram i olika enkäter i vilka medborgarna uttrycker sin belåtenhet med biblioteksservicen.

Biblioteksverksamheten följer med sin tid och förändras allt efter medborgarnas behov. Viss service, till exempel vad gäller utlåning av musik och film reduceras, medan basservicen, utbudet av text och litteratur håller ställningarna. Lässtimulerande insatser för barn hör också till de vikti-

Centrumbiblioteket i Helsingfors FOTO:CENTRUMBIBLIOTEKET

ga uppgifterna, i synnerhet i dessa tider då de ungas intresse för läsning av just böcker verkar minska. Hittills har dock utlåningen av barnböcker varit stabil. Bibliotekens framtid är i mycket beroende av de unga generationerna och deras biblioteksvanor, och för de unga är läslust och -färdighet ytterst viktig. Arbetet för läsintresse, textförståelse och litteratur skall därför prioriteras i samarbete med skola och hem.

Biblioteket som mötesplats

Under senare tid har vissa till och med ställt frågan om biblioteken överhuvudtaget behövs när ”all information” kan hittas på nätet. Reella hot mot bibliotek finns, till exempel svårigheten att erbjuda e-böcker. En förhärskande uppfattning är dock att fysiska mötesplatser för människor och idéer är viktiga. Vid sidan av tysta läsesalar behövs också ut-

rymmen för social gemenskap, grupparbeten, diskussioner och andra arrangemang.

Personalens roll skall inte underskattas. I tider av ökad medvetenhet om desinformation och falska nyheter är det tydligare än någonsin att pålitlig information måste försvaras. Hoten mot yttrandefrihet, tryckfrihet och demokrati är påtagliga. De allmänna biblioteken är vidöppna fönster till en värld av fakta, kunskap, tankar, idéer, känslor och upplevelser. Mediabeståndet och urvalet präglas av såväl aktualitet som kontinuitet och här kan man få vägledning av en välutbildad bibliotekariekår. Värdering av källor och stöd i källkritik blir allt viktigare i ett växande mediebrus och en virtuell värld med en alltmer uppmärksam fiktiv förfalskning.

Men den allra yttersta och mest imponerande resursen för Finlands allmänna bibliotek är dess användare. I biblioteken möter man ofta hängivna besökare och kan se dem arbeta på plats i varierande former. Det finns också de som bara njuter av att vistas i bibliotek, i vacker miljö, med förströelseläsning och möten med likasinnade.

Det är intressant att notera att besökare allt oftare tenderar finna varandra och dela med sig av intressen, kunskaper och idéer. Folkbiblioteken, dessa intellektuella och icke-kommersiella ”supermarkets”, har blivit allt viktigare mötesplatser för allt fler medborgare.

De allmänna biblioteken är vidöppna fönster till en värld av fakta, kunskap, tankar, idéer, känslor och upplevelser.

Småbarnspedagogik

i mer än 100 år

En suverän stat kan själv avgöra utbudet av samhälleligt producerade tjänster. I vårt land kom staten att iklä sig ett stort ansvar gällande hälsovård, socialvård och utbildning. Kritiska röster har ändå hävdat att det saknats en helhetssyn i den finländska socialpolitiken. Turerna gällande dagvården har också varit många. Motiveringarna till, satsningarna på och utformningen av verksamheten har i tid varierat. Idag räknas ändå dagvården som en självklar del av det finländska välfärdssamhället.

Hanna Rothman (1856–1920) och Elisabeth Alander (1859–1940) lade grunden till den finländska barndagvården. Deras barnträdgårdar präglades av kristen etik. Redan då ville man förena Friedrich Fröbels (1782–1852) pedagogik, där *människoplantan skulle vårdas, ansas och utvecklas för att sedan blomstra*, med världens sociala funktioner. De första barnträdgårdarna grundades redan i 1800-talets slut med hjälp av frivilliga insatser. Statliga budgetmedel för barnträdgårdsverksamheten erhöles för första gången 1913.

Rothman och Alander insåg att barnträdgårdarnas framtid berodde på

tillgången till utbildad personal. År 1892 startade de sin svenskspråkiga seminarieverksamhet. Ända sedan dess har också småbarnspedagogiken och utbildningen av personal varit nära kopplade till varandra. År 1896 blev utbildningen tvåårig och 1905 startade den första finskspråkiga kursen. Från 1908 bar utbildningen namnet Ebeneserhemmets uppfostrarinneseminarium.

I den nya nationen fanns en social beställning på institutionaliserad barndagvård. Primärt skulle man hjälpa de utsatta i samhället samtidigt som en fostran i nationalistisk anda och med kristna förtecken ägde rum. Till en början sköttes barndagvården främst av städer och oli-

”

Människoplantan skulle vårdas, ansas och utvecklas för att sedan blomstra.

Elisabeth Alander och Hanna Rothman.
FOTO: MUSEWERKET, DANIEL NYBLIN / CARL ARAZIM

ka sammanslutningar. År 1927 stiftades en lag som ville garantera ett fortsatt statligt stöd, förenhetliga praxisen inom barnträdgårdarna samt försäkra sig om tillgången till kompetenta barnträdgårdslärare och ändamålsenliga utrymmen. Den nya barnskyddslagen från 1936 förutsatte att kommunerna grundade institutioner för att stöda fostran i hemmet. Lagen, som reglerade barndagvården fram till 1973, var ändå uddlös och verksamheten var i praktiken frivillig och småskalig ända in på 1950-talet.

Efter kriget hyllade man kärnfamiljen och hemkulturen, vilket ledde till att barndagvårdens kvantitativa utbyggnad förblev tämligen moderat. År 1948

beräknades barndagvårdplatserna till drygt 15 000. Ännu i början av 1950-talet kunde man tycka att barndagvården inte utgjorde något egentligt alternativ till fostran hemma. Samtidigt ansågs halvdagsvård bättre motsvara barnträdgårdarnas "riktiga" tanke. Heldagsvård förknippades mera med barnskyddsåtgärder, som skulle kompensera dåliga hemförhållanden.

Efter andra världskriget väcktes flera resultatlösa riksdagsmotioner där man betonade statens ansvar gällande grundandet av nya barnträdgårdseminarier. Men det skulle igen bli städer, organisationer och privatpersoner som fick bära ansvaret.

” *Lagen om barndagvård vars primära syfte var att trygga de ekonomiska och administrativa förutsättningarna för en utveckling av verksamheten stiftades 1973.*

Efterkrigstiden präglades inte av någon större förståelse för den finlandssvenska minoritetsfrågan. Ebeneserhemmet hade blivit finskspråkigt och möjligheterna att starta svenska kurser började te sig allt osäkrare. År 1954 samlades centrala finlandssvenska aktörer och enades om nödvändigheten att grunda ett finlandssvenskt seminarium. Möjliga placeringsorter var Helsingfors, Jakobstad och Vasa. Hektiska och segslitna förhandlingar om placeringsorten fördes på olika nivåer. Kontentan blev att 1958 inledde Barnträdgårdslärarseminariet i Jakobstad, Semi, sin verksamhet. Också tre nya finskspråkiga seminarier grundades mellan åren 1955 och 1968.

Industrialisering och urbanisering präglade 1960-talet då gamla värderingar och ideal kom att omprövas. Sammantaget kan hävdas att det på nytt fanns en social beställning på en utbyggnad av barndagvården. År 1970 tillsattes en kommitté för att göra upp en helhetsplan inklusive förslag till lagstiftning för hur barndagvården skulle byggas ut. Det konstateras att barndagvården hör till det dåtida samhällets mest centrala sociala problem och att det krävs en socialpolitisk helhetssyn för att tackla denna komplexa och mångfasetterade fråga. Lagen om barndagvård vars primära syfte var att trygga de ekonomiska och ad-

ministrativa förutsättningarna för en utveckling av verksamheten stiftades 1973. Lagen talar inte längre om barnträdgårdar utan om daghem. Man ville nu tydligare förena vårdens sociala aspekter med ett pedagogiskt tänkesätt. Ideologin har kallats Educare.

Under 1970-talet skedde en snabbare kvantitativ ökning av barndagvården än någonsin tidigare. Industrialiseringen var ett faktum, tron på ekonomisk tillväxt stor och det fanns politisk vilja för satsningarna. En statligt reglerad kommunal barndagvård kunde ses som både ett steg mot ett mera jämlikt samhälle och en åtgärd som försåg industrin med ny och billig arbetskraft.

Då lagen 1973 trädde i kraft kunde man anvisa 51 000 platser i daghemmen och 5 500 platser inom familjedagvården. Därtill beräknas att cirka 30 000 barn tog del av privat barndagvård. Enligt regeringens proposition var det egentliga behovet mellan 100 000 och 120 000 platser.

Barndagvården i kommunerna skulle nu ordnas så att behovet av vård och fostran av barn i de olika åldersgrupperna tryggades på ett opartiskt sätt och i enlighet med de lokala förhållandena.

Reformen ställde nya krav på dagvårdspersonalen. Det gällde att i snabb takt åstadkomma en tillräcklig utbildningsvolym och flera utbildningar starta-

Språket förenar och delar

Glimtar ur den svenska skolans utveckling under 100 år

Tanken om att överge den etablerade principen om språkligt uppdelade skolor i Finland, för att i stället göra en del svenskspråkiga skolor tvåspråkiga, har väckt berättigad uppmärksamhet. Att tanken om en jämn språklig fördelning av lärare, elever och undervisning i samma skola initierats av minoriteten själv är ny och främmande, särskilt mot bakgrunden av hur den språkliga uppdelningen av vårt lands skola – folk- och grundskola – en gång i tiden tog form. Diskussionen aktualiserar frågan om de institutionella och innehållsliga villkoren för undervisning på svenska i Finland och vi vill med några exempel belysa den svenska skolans verksamhetsförutsättningar under det gångna seklet.

Skolan vid tiden för landets självständighet

Då Finland blev självständigt var den svenska folkskolan etablerad liksom den finska. Folkskolan hade successivt byggts upp sedan folkskoleförordningen 1866 tillkom. Principen om en folkskola till varje by hade formulerats, vilket betydde en relativt snabb expansion av nya skolor, särskilt från 1890-talet framåt. Folkskolan hade indelats på språklig grund och för vardera språkgruppen hade seminarier för lärarutbildning inrättats. Lärare för svenska folkskolor utbildades vid seminarierna i Ekenäs och Nykarleby, som tillkom i början av 1870-talet. Undervisningen hade genom den första läroplanen 1881 efter hand fått en för bägge språkgrupperna innehållslig stadga. Således föreföll de inre och ytt-

Lärare för svenska folkskolor utbildades vid seminarierna i Ekenäs och Nykarleby, som tillkom i början av 1870-talet.

re villkoren för den svenska folkskolan tryggade vid tiden för landets självständighet.

Den svenska skolan ramas in

Genom olika initiativ och lagstiftningsmässiga åtgärder har den svenska skolans ställning efter hand preciserats. Ett ambitiöst initiativ som togs de närmaste åren efter landets självständighet var att skapa en på språklig grund tydligt differentierad skolförvaltning, och därmed ett autonomt svenskt skolväsen. Även om initiativet att skapa en helt egen svensk skolförvaltning inte lyckades, tillkom avdelningen för svenska skolfrågor inom Skolstyrelsen 1920.

Ett annat exempel på omfattande principiella åtgärder var reformer som genomfördes under förra delen av 1920-talet. En stor reform var att läroplikt infördes 1921. En annan gällde skolans organisation och förvaltning. Lagstiftningen om folkskolans organisation förnyades vilket fick omfattande konsekvenser för den språkliga förvaltningen av skolan på lokal nivå (Lag om grunderna för folkskoleväsendets organisation, 1923; Förordning angående verkställighet av lagen om grunderna för folkskoleväsendets organisation, 1924). Varje

skoldistrikt på landsbygden skulle ha en egen direktion för lägre och högre folkskolor, medan antalet i städerna kunde variera beroende på språkförhållandena. Det dröjde dock ända fram till 1951 innan det i lag slogs fast att vardera språkgruppen skulle ha särskilda direktioner då en stad upprätthöll både svenska och finska skolor (Cavonius, 1978).

Ett tredje exempel på åtgärder som preciserade den svenska skolans ställning var att klara direktiv om lärarnas språkliga kompetens gavs utifrån regeringsformen 1919 och den språklag som tillkom 1922 om medborgarnas språkliga rättigheter (jfr Somerkivi, 1979). För lärartjänst i finsk folkskola krävdes lärarutbildning på finska på samma sätt som lärarutbildning på svenska krävdes för lärartjänst i svensk folkskola.

Ytterligare en precisering av den svenska skolan ingick i folkskollagen (1957) som entydigt slog fast att folkskolan antingen är svensk- eller finskspråkig. Distriktsindelningen på språklig grund, som sedan folkskolans tidiga decennier efterhand hade utvecklats, fortsatte att gälla och den språkliga uppdelningen reflekterades på ett minoritetsstrategiskt genomtänkt sätt även i skolledningens tjänstestruktur. Minimiantalet elever för att bilda ett distrikt

bestämdes till aderton vilket reglerade principen om skolgång på språklig grund.

Med grundskolan tillkom en bestämmelse enligt vilken språkgrupperna skulle ha en gemensam skolnämnd i tvåspråkiga kommuner. Bestämmelsen innehöll inbyggda mekanismer för att trygga och tillvarata vardera språkgruppens specifika behov. Försättningsvis skulle nämligen minst två ledamöter tillhöra minoriteten och för att handlägga ärenden som endast rörde den ena språkgruppen kunde nämnden uppdelas i två enspråkiga avdelningar. I den nu gällande lagstiftningen (1998) står principen om en tydligt språkligt uppdelad skola fast genom bestämmelsen om att en kommun med såväl finsk- som svenskspråkiga invånare är skyldig att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen.

Exemplen illustrerar den yttre inramning som successivt konfirmerat och gett struktur och stadga åt separata skolor för vardera språkgruppen.

Lika men ändå olika

Skolans innehåll har reglerats av för språkgrupperna enhetliga läroplaner utifrån målsättningen att säkerställa att undervisning ges på lika villkor oberoende av språk. I fråga om modersmålsundervisning och undervisning i det andra inhemska språket har innehållet självfallet anpassats till respektive språkgrupp. Två exempel får belysa olika förhållningssätt

till behandlingen av läroplaner för den svenska skolan.

Det ena exemplet gäller den första läroplanen i det självständiga Finland (1925/1927). Den politiska utvecklingen under den förryskningsperiod som föregick självständighetsförklaringen bromsade den innehållsliga utvecklingen av skolan. Läroplanskommittén som tillsatts 1912, med uppdrag att förnya folkskolans läroplan från 1881, gav visserligen ut ett utkast till läroplan redan 1916 men blev på grund av den politiska förvecklingen tvungen att avbryta sitt arbete. Först några år efter självständighetsförklaringen återupptogs arbetet och läroplanen utkom 1925 på finska och endast i förkortad form två år senare på svenska. Statsrådet hade nämligen, enligt **A. Takolander**, uttalat kravet på att det svenskspråkiga betänkandet reduceras med en tredjedel (Lantfolkskolans läroplan, 1927, 7). Det här anmärkningsvärda tilltaget, som placerade den svenska folkskolan i en ojämlig ställning, förefaller inte att i någon större utsträckning ha uppmärksammats.

Det andra exemplet gäller den följande stora läroplansreform som genomfördes under senare delen av 1940-talet och början av 1950-talet. En viss anpassning av innehållet gjordes visserligen vid översättningen av läroplanen till svenska. Däremot ingick en beskrivning av vilka delar bearbetningen gällde. Avsnitt som specifikt rörde den finska skolan togs inte med i den översatta texten. Lä-

”

Redan 1928 infördes ämnet finska i de svenska seminarierna.

roplansreformen som dateras till olympiaåret 1952 föregicks av en brett uppbyggd försöksverksamhet i ca trehundra skolor utspridda över landet. Ett antal svenskspråkiga skolor ingick också i försöket, vilket kan tolkas som en strävan till likvärdig behandling av bägge språkgrupperna. Även om ett mer tolerant och inkluderande förhållningssätt till dialekter framkom, jämfört med tidigare läroplaner, ledde försöksverksamheten till att förstärka den avvisande hållningen mot dialekter både i finska och svenska skolor. Först flera år efter att grundskolan införts började dialekter däremot betraktas som ett rikt andligt och kulturellt kapital som skolan skulle ta till vara och förhålla sig tolerant och positiv till.

Från frivillig till obligatorisk språkundervisning

Frågan om finskundervisning i svenska skolor har en utdragen och komplex tillkomsthistoria som vi inte ska utreda här, men vi vill peka på några drag som belyser språkundervisningens väg in i skolan. Frågan har en särskild aktualitet detta jubileumsår till följd av experimentet med svenska som frivilligt ämne i den finska skolan.

SLS ARKIV

Redan 1928 infördes ämnet finska i de svenska seminarierna. Först efter kriget växte emellertid kraven på en bredad språkundervisning i takt med ökade kontakter mellan språkgrupperna och på de kommunikativa färdigheter som industrialisering och urbanisering förde med sig. Initiativ började tas i syfte att i folkskolans utbud av ämnen inkludera det andra inhemska språket för respektive grupp. Från finskt håll gjordes även

försök att genom motioner i riksdagen införa finskan som obligatoriskt språk i den svenska folkskolan utan att svenska på motsvarande sätt skulle införas i finska skolor (Cavonius, 1978). Så sent som under slutet av 1950-talet ansågs folkskolan fortfarande sakna förutsättningar att göra språkundervisningen obligatorisk.

Det första steget i att inkludera språkundervisning i folkskolan togs med folkskolagens bestämmelse (1957) om att frivillig

undervisning kunde meddelas i två språk. Däremot inrättades inga lärartjänster på heltid i finska så länge ämnet var frivilligt och dessutom rådde stor brist på lämpliga läroböcker. Trots dessa svårigheter erbjöd praktiskt taget alla svenska stadsfolkskolor finskundervisning och ungefär två tredjedelar av alla folkskolor på landet undervisade finska i början av 1960-talet. Kunskaper i svenska för de finskspråkiga betraktades inte som lika betydelsefulla

som finskan för de svenskspråkiga men likväl förblev ämnet svenska ännu i början av 1960-talet mera populärt än engelskan i de finska folkskolorna (Cavonius 1978).

Det andra steget i språkundervisningens väg in i folkskolan var att genom lagstiftningsmässiga beslut i mitten av 1960-talet införa obligatorisk språkundervisning. Kommunerna fick rätt att besluta om vilket språk som skulle läsas och de svenska skolorna valde företrädesvis ämnet finska eftersom det upplevdes som mest nyttigt. På finskspråkigt håll däremot började kommunerna efterhand ge engelskan förtur framför svenskan (Cavonius, 1978). Nu blev det även möjligt att inrätta särskilda lärartjänster i språk vid folkskolorna och läroböcker anpassade till folkskolans språkundervisning började utkomma.

Det tredje steget i utvecklingen var knutet till förändringar som grundskolreformen medförde. Frågan om språkens roll i grundskolan blev föremål för en omfattande diskussion och ledde till spänningar, som handlade om antalet obligatoriska språk och vilka språken skulle vara i den finsk- och svenskspråkiga grundskolan. Resultatet blev en kompromiss mellan de renodlade kraven på ett eller två obligatoriska språk. För den svenska skolan innebar beslutet att ämnet finska lästes som obligatoriskt språk från årskurs tre. Dessutom gavs eleverna möjlighet att läsa engelska som frivilligt ämne. Samma huvudprincip följdes,

med vissa preciseringar, i den förändring av grundskollagstiftningen som genomfördes i medlet på 1980-talet och även i senare förändringar.

Ett fjärde drag som accentueras i den läroplan som tagits i bruk 2016 (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014) blev möjligheten till språkbad med målsättningen att elever ska uppnå goda och mångsidiga språkkunskaper, såväl i skolans undervisningsspråk som i målspråket. Språkbad i finska skolor har lett till att elever uppnått en fungerande tvåspråkighet och utvecklat en positiv attityd till målspråket och dess kultur.

Modersmålsämnet – ett hastverk i grundskolans läroplan

I samband med grundskolreformen drabbades läroplansarbetet av ett missöde som gällde den svenska skolan. **Lennart Winqvist**, ledande svensk skoltjänsteman, har vid intervjuer (1991) bekräftat att läroplanen för svenska som modersmålet i ett skede ”glömdes bort”, för att sedan inarbetas under stor tidspress. Winqvist hävdade att läroplanen var ett hastverk och präglades av en formalistisk läroverkstradition som bevarade och profilerade ämnet som ett tekniskt färdighetsämne.

Modersmålsämnet beskrevs däremot mer detaljerat i särskilda handledningar som några år senare började ges ut som komplement till texten i läroplanen. I en

Så länge svensk skola i vårt land ses som betydelsefull måste språkkulturella argument om skolans framtid ställas framför pedagogiska.

handledning 1977 gavs en nyanserad och modererad uppfattning om språkvarianter jämfört med tidigare läroplaner för folkskolan. Handledningen formulerade en ändamålsenlighetsprincip enligt vilken kommunikativa och sociokulturella aspekter skulle samsas.

Tvåspråkiga skolor – ett nytt vägval för den svenska skolan?

Genomgången ovan visar att ett minoritetsskydd successivt byggts upp så att den svenska skolan har kunnat arbeta under i stort sett samma förutsättningar som den finska.

I dag har diskussionen om att omvandla en del svenska skolor till tvåspråkiga plötsligt ställt den svenska skolan in för ett vägval. Hur ter sig historien bakom vår språkligt uppdelade skola ut, och hur förhåller sig andra minoriteter till tanken om liknande lösningar?

Språket blev under senare delen av 1800-talet inom respektive språkgrupp en samlande och mellan språkgrupperna en splittrande faktor. Den finskspråkiga befolkningen såg möjligheten att utveckla och befästa språkets ställning via ett ökat antal finskspråkiga skolor. Folkskolan skulle bidra till att höja fin-

ska språkets ställning och därmed finska folkets kulturella nivå. Den svensknationella rörelsen intog en viss försvarsposition men framhöll i diskussionen också uppfattningen om att ett nät av svenska folkskolor kunde motverka förfinskning. Både finsk- och svenskspråkiga betonade därför, utifrån sina motiv, betydelsen av att språken inte skulle blandas i samma skola. Principen om ett språkligt uppdelat skolsystem, och om möjligt även skilda skolhus, konfirmerades på 1890-talet i en kejsarlig förordning som stipulerade att undervisningen sker på elevernas modersmål, dock att elever med olika undervisningsspråk icke sammanförs i en och samma skola, där sådant kan undvikas (1893). Sedan dess har den språkliga uppdelningen av folk- och grundskolan bildat grunden för landets skolstruktur och har inte i någon större utsträckning ifrågasatts.

Den nya tanken om tvåspråkiga skolor är inte enbart historielös utan också främmande. För dem som internationellt varit engagerade i teman som rör villkoren för minoritetsgruppers skolgång är tanken om tvåspråkiga skolor svårbegriplig. Vid seminarier och konferenser tillsammans med språkkulturella minoriteter på olika håll i världen, exempel-

Samtidigt som skolans struktur och innehåll i huvudsak varit gemensamma har även respektive språkgrupps kulturella intressen och särart kunnat tillgodoses.

vis i Katalonien, fransktalande Canada, keltiska språkgrupper i Bretagne och på de brittiska öarna, har vårt lands modell för språkligt jämlika och fysiskt uppdelade skolor hyllats och av en del minoriteter betraktats som en mer eller mindre ouppnåelig dröm. Tanken om att inom ramen för den svenska skolan inrätta tvåspråkiga skolor riskerar att rubba grundläggande strukturer för en hittills tydligt definierad svensk skola.

I dag framstår principen om en språkligt uppdelad skolstruktur inte längre som en självklarhet då företrädare för minoriteten själv verkar vara beredda att söka andra lösningar. Så länge svensk skola i vårt land ses som betydelsefull måste språkkulturella argument om skolans framtid ställas framför pedagogiska.

Sammanfattande synpunkter

Den svensk- och finskspråkiga skolan inramades efterhand och vardera språkgruppen var enig i sin strävan att skapa enspråkiga skolor som gav vardera gruppen möjlighet att hävda sitt språk.

Även om språk och skola ställts i förgrunden förblir bilden av skolans utveckling under ett sekel ensidig om vi enbart

uppehåller oss vid språkfrågan och spänningsmönster som varit dess följeslagare. Därför är det även av betydelse att framhäva gemensamma drag som präglat skolan oberoende av språk. Skolans mål, huvudsakliga innehåll och yttre organisation har varit desamma för språkgrupperna. Den administrativa ledningen har upprätthållits av samma myndighet och baserats på samma lagstiftning och regler. Utformningen av skolans program har påverkats av liknande pedagogiska impulser. Läroplansreformer har genomförts med samma målsättningar och enligt samma didaktiska principer och under folkskolans första decennier användes till och med samma lästexter både på finska och på svenska. Den strukturella uppläggningsen har gett skolarbetet likvärdiga förutsättningar oberoende av språktillhörighet.

Avslutningsvis vill vi framhålla att de historiska vägval som gjorts har visat sig vara kloka och framsynta. Samtidigt som skolans struktur och innehåll i huvudsak varit gemensamma har även respektive språkgrupps kulturella intressen och särart kunnat tillgodoses – således bärande principer att förvalta även under nästa sekel.

REFERENSER:

Cavonius, G. (1978). *Från läroplikt till grundskola*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Folkskolans läroplanskommittés betänkande II (1952). Helsingfors: Statsrådets tryckeri.

Folkskollag (247/1957).

Förordning angående verkställighet av lagen om grunderna för folkskoleväsendets organisation (138/1924).

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.

Lagen om läroplikt (101/1921).

Lag om grunderna för folkskoleväsendets organisation (137/1923).

Lag om grundläggande utbildning (628/1998)

Modersmålet i grundskolan GrL-70. Handledning 17C (1977). Helsingfors: Skolstyrelsen.

Folkskoleförordning: Hans Kejslerliga Majestäts Nådiga Förordning, angående organisation av folkskoleväsendet i Storfurstendömet Finland (1866). *Folkskolans handbok*. Helsingfors: G. W. Edlunds förlag.

Hans Kejslerliga Majestäts Nådiga Kungörelse 7. 3. 1893. Enligt G. Lönnbeck (1901). *Folkskolans handbok*. Helsingfors: G. W. Edlunds förlag.

Hansén, S-E. (1991). *Tradition och reform. Urval och konstruktion av modersmålsämnets läroplanstexter från 20-tal till 80-tal*. Åbo: Åbo Akademi förlag.

Lantfolkskolans läroplan (1925) (bearbetad och översatt till svenska 1927). Helsingfors: Statsrådets tryckeri.

Normalkurser för folkskolorna (1881). *Folkskolans handbok*. Helsingfors: G. W. Edlunds förlag.

Regeringsform för Finland (94/1919).

Språklag (148/1922).

Somerkivi, U. (1979). *Helsingfors folkskolans historia*. Helsingfors: Suomen kirjallisuuden kirjapaino.

Hundra år av folkbildning

REFORMATION I 500 ÅR. År 2017 uppmärksammas reformationens märkesår, då det gått 500 år sedan Martin Luthers berömda teser i staden Wittenberg år 1517. Vår bildningsberättelse startar därmed i reformationen, som hade som en grundprincip att var och en skulle kunna läsa Bibeln på sitt modersmål.

Detta satte igång en systematisk folkbildningsverksamhet med läskunighet i centrum, först inom kyrkan och senare i folkskolorna. Mot denna bakgrund är det därför ingen slump att folkhögskolan blev en nordisk satsning, eftersom Luthers och hans efterföljares läror blev tongivande i de nordiska länderna.

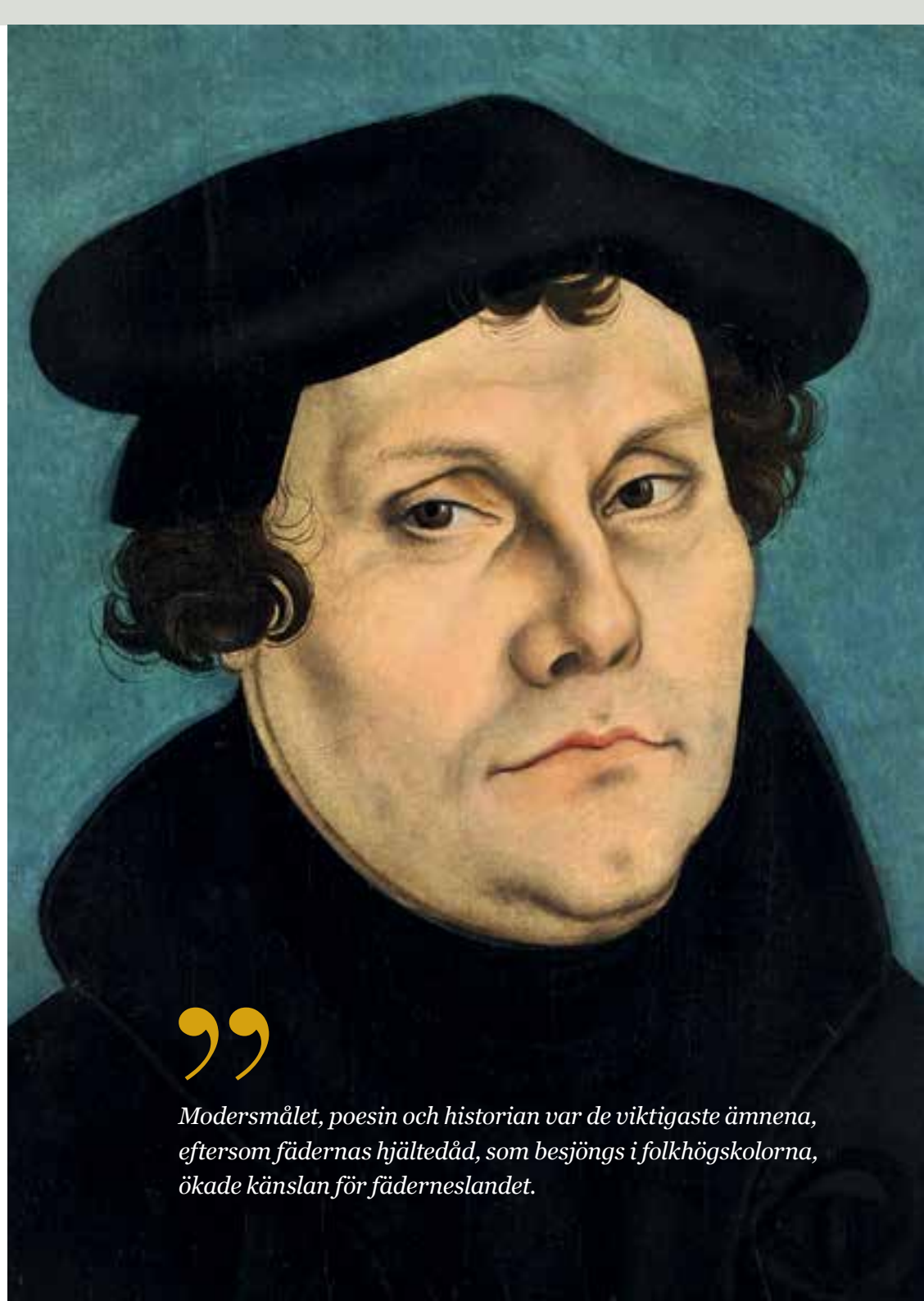
I folkhögskolorna tillämpades den lutherska tanken på ett allmänt prästdöme i en pedagogisk form, som var ett slags ”allmänt lärardöme”. Det förverkligades med hjälp av dialog och levande ord, där alla bidrog med sina kunskaper och sitt vetande till utformandet av undervisningen.

Modersmålet, poesin och historian var de viktigaste ämnena, eftersom fäder-

nas hjältedåd, som besjögs i folkhögskolorna, ökade känslan för fäderneslandet. Historien som läroämne gav en systematisk inblick i nationens utveckling. Dessa kunskaper var av lika stor vikt i Danmarks kamp för den egna kulturella identiteten mot den tyska kulturkretsens strävanden att ”förtyska” Danmark, som i Finland under ofärdsåren.

Upplysningstidens genombrott

Folkbildningen i Finland var inte enbart ett reformatoriskt och nationalromantiskt projekt. Immanuel Kants upprop – Sapere aude, ha mod att använda ditt eget förstånd – skallade genom hela norra Europa från 1700-talet och framåt. Romantik och rationalism fick olika betoningar i Norden. Danmark-Norge be-

”

Modersmålet, poesin och historian var de viktigaste ämnena, eftersom fädernas hjältedåd, som besjögs i folkhögskolorna, ökade känslan för fäderneslandet.

tonade det förra, medan det senare slog rot i Sverige-Finland inom folkbildningen, parallellt med Grundtvigs nationalromantik.

Man kan grovt generaliserat säga att arbetarinstitutionen och folkrörelsernas studiecirkel baserade sig på samma arv från den tyska upplysningstiden. Stockholms Arbetarinstitut, och sedan de finländska arbetarinstitutionen, ordnade populärvetenskapliga föreläsningar för att sprida bildningens ljus bland lågutbildade arbetare.

Folkrörelsernas studiecirkel var från början en demokratisk form av folkbildning, som baserade sig på gruppens kollektiva kunskap och agerande. Litteratur, populärvetenskap och praktiska ämnen blev dominerande inslag i studiecirkelarna, där Kants upprop kunde omskrivas till: Ha mod att använda ditt sunda bondförnuft!

Kamp mot förryskning, för sitt modersmål

Verksamheten i de finländska folkhögskolorna var vid sekelskiftet 1800-1900 definitivt politiserad. Det nationalistiska patos som lyste fram bakom standarden och flaggorna vid invigningarna av de nya folkhögskolorna, var påtagligt både i de svensk- och finskspråkiga folkhögskolorna. De första folkhögskolorna i Finland var svenskspråkiga, men samarbetet mellan folkhögskolorna, oberoende av undervisningsspråk, var från första början mycket intensivt – kampen mot

förryskningen var gemensam för de svenska och de finska folkhögskolorna.

Grundandet av Svenska folkskolans vänner år 1882 är ett exempel på denna utveckling. Folkbildningsällskapet, Kansanvalistusseura (grundat 1874), var från början tvåspråkigt, men den svenska intressebevakningen av det fria bildningsarbetet togs senare om hand av SFV. Samarbetet mellan dessa två organisationer har varit gott, men vid tiden kring SFV:s grundande fanns det spänningar mellan fennomän och svekomän. Folkbildningens kamp för det egna modersmålet och den egna kulturella identiteten gjorde att SFV och andra svenska organisationer av naturliga skäl jobbade för bevarandet av svenskspråkig bildning och kultur i Finland.

Ett självständigt Finland

SFV tog tidigt initiativ till folkbildande insatser i den nybildade nationen Finland. Efter ett möte i Malm år 1919 startade SFV redan samma höst Svenska Föreläsningssällskapet för att koordinera det växande antalet föreläsningar ute i svenskbygderna. Studenter vid Nylands nation var tidigast ute i detta ärende, och kunskapsbehovet var stort då de flesta enbart hade folkskolan i utbildningsbagaget.

När Finland blev självständigt fanns det 27 folkhögskolor i Finland och 14 av dessa hade svenska som undervisningsspråk. Nya folkhögskolor grundades i snabb takt, och behovet av nya former för

Kurser i olika praktiska färdigheter, allt från matlagning till broderi, arrangerades, och arrangeras ännu idag, av Arbisar och MBI. FOTO: ARBIS/ARBIS I SVARTVITT

”

När Finland blev självständigt fanns det 27 folkhögskolor i Finland och 14 av dessa hade svenska som undervisningsspråk.

FOTO: UPPSLAGSVERKET FINLAND

Arbis- och MBI-verksamheten blomstrade på 1960- och 1970-talet. Man arrangerade kurser och föreläsningar med betoning på språkkunskaper, olika praktiska färdigheter, konst- och musikfostran samt välmående. FOTO: ARBIS/ARBIS I SVARTVITT

vuxenpedagogiken och lärar- och rektorsutbildningen blev allt starkare. SFV spelade en mycket central roll i denna verksamhet, inte minst genom att med stipendier finansiera de tidiga folkhögskolförespråkarnas studieresor till Danmark och Sverige.

De första folkhögskolorna i Svenskfinland var obundna, men politiskt engagerade i kampen mot förryskningen, och för ett självständigt Finland.

De folkhögskolor som därefter grundades i Svenskfinland, hade som sitt mål att arbeta för det svenska språket, med andra ord föra en kamp mot det tryck som den svenska språkgruppen utsattes för. Den tredje vågen innebar att sex folkhögskolor startade på kristen grund för att befrämja kyrkliga och frikyrkliga rörelsers bildningsintressen.

Under självständighetstiden utvecklades även ett brett nätverk av arbetar- och medborgarinstitut, vars växande kursutbud mötte de lokala bildningsbehoven. Samtidigt var Arbis- och MBI-verksamheten nästan uteslutande kopplad till kommunens bildningsarbete, och kunde därmed ses som befrämjare av allmän medborgerlig bildning som en viktig del av den lokala identiteten.

Folkbildning efter kriget – livslångt lärande

Vid krigsslutet efter vinter- och fortsättningskriget behövde hela Finland byggas upp både bildligt och konkret. De organisationer som startat före kriget fick en nystart i att mobilisera folkets breda lager, speciellt kvinnors kompetensbehov. Det fanns ett skriande behov av ar-

betskraft och yrkeskunnigt folk, vilket gav skjuts åt kvinnornas deltagande både inom yrkes- och vuxenutbildningen. Efter kriget har kvinnornas andel varit cirka två tredjedelar av deltagarantalet inom den fria bildningsverksamheten, och den andelen har inte sjunkit i takt med att utbildningsnivån stigit.

Arbis- och MBI-verksamheten upplevde en veritabel boom på 1960-talet – enbart mellan åren 1961-1971 grundades 119 nya institut varav 14 var svenskspråkiga. Institutens betoningar på språkkunskaper, olika praktiska färdigheter i allt från matlagning till broderi, populära föreläsningsserier, konst- och musikfostran samt välmående har

haft den volymmässigt största genomslagskraften i det självständiga Finlands historia.

De finlandssvenska organisationerna ökade i antal efter kriget, och därmed också antalet studiecirkel och kurser. Svenska studieförbundet grundades år 1961 av sju organisationer, och kopplades från år 1977 till Svenska studiecentralen (SSC), som administrativt kopplades till SFV. Eftersom kurserna stadigt ökade i och med att nya organisationer grundades, hade SSC:s kursbidrag ofta en avgörande betydelse – det finlandssvenska medborgarsamhället kunde satsa på bildningsverksamhet på ett kostnadseffektivt sätt.

Det fria bildningsarbete som bedrivs i Finland tjänar årligen 1,1 miljoner finländare.

Efter kriget ökade folkhögskolornas antal i Finland till ett 90-tal, och de svensk-språkiga folkhögskolornas antal växte sig till sjutton. Avvisg sidan med ett så stort antal folkhögskolor var naturligtvis att elevgrupperna blev rätt små i förhållande till finskspråkiga folkhögskolor. Folktinget profeterade på 1970-talet i en rapport att sjutton svenska folkhögskolor skulle krympa till fem, en profetia som kommit oss närmare i slutet av 2010-talet då vi har åtta huvudmän på tio folkhögskolecampus.

Folkbildning på en tuffare marknad

På 1960-talet gick många av de stora årskullarnas ungdomar på kortare och längre kurser, men efter det har krympande årskullar ökat pressen. Från och med 1980-talet har en tydlig marknadsorientering gjort sig gällande, med ökad specialisering och professionalisering som ett krav.

Samtidigt har flera av de finlandssvenska folkhögskolorna haft stora problem med elevrekrytering och ekonomi, och Svenska folkskolans vänner r.f. hjälpte dessa bland annat i en mycket omfattande räddningsaktion på 1990-talet.

Som ett led i operationen ingick grundandet av SFV-ägda AB Svenska folkhögskolan-SFV. Organisationen var huvudman för Finns folkhögskola, Östra Nylands folkhögskola, Lappfjärds folkhögskola, Svenska Österbottens folkakademi, Institutet för distansstudier och City-folkhögskolan. Hela denna organisation lyftes sedermera in i nygrundade Axxell Utbildning AB, och blev Folkhögskolan Axxell.

Under 1990-talets lågkonjunktur fick många institutioner sig en tankeställare då klyftorna mellan befolkningens A- och B-lag tenderade att öka. Finlands EU-medlemskap i mitten av 1990-talet gav ökade möjligheter till projektverksamhet nationellt, nordiskt och europeiskt, allt medan den lokala gräsrotsverksamheten fortsatte inom föreningar, institut och andra lokala grupper.

Övergången år 1994 från ett kostnadsbaserat statsandelssystem till ett prestationsbaserat system ökade å sin sida konkurrensen inom och mellan aktörerna på fältet. Samtidigt fick intressebevakningen ökad betydelse. Det ledde till att de finlandssvenska aktörerna slöt upp kring en ny, samlad organisation i form av Bildningsforum år 2003, nuvarande Bildningsalliansen.

I Axxells utbildningsutbud ingår ungdoms-, vuxen- och folkhögskoleutbildningar, invandrarutbildning och läroavtalsutbildning. Utbildningarnas längd varierar från 3,5 år till korta kurser på en dag.

Framtiden – integration, digitalisering och strukturreformer

När man ur 2017 års horisont vill sammanfatta den närmaste framtiden stiger tre begrepp fram:

- Integrationen av flyktingar och invandrare är en viktig målgrupp, även med tanke på folkbildningens värdegrund att befärma pluralism och demokrati.
- Digitaliseringen blir en allt starkare faktor som ökar flexibiliteten i lärandet,

som flyttar ut ur klassrummen i högre grad än tidigare.

- Sote- och landskapsreformen blandar om kommunernas uppgifter och ökar betydelsen av lokalt livslångt lärande.

Det fria bildningsarbete som bedrivs i Finland tjänar årligen 1,1 miljoner finländare. Finlandssvenskarnas andel av dessa är kring 100 000, vilket är fler än befolkningsandelen. Det finns en framtid för folkbildningen!

LITTERATURHÄNVISNING:

Matts Granö och Björn Wallén: *Bli något eller någon? En finlandssvensk folkbildningsodyssey. Svenska folkskolans vänner 2003, volym 167.*

Skogens lummigt breda brus

Generation efter generation av finländare har läst **Zachris Topelius** största bestseller *Boken om vårt land*. Den användes som lärobok från 1870-talet till en bra bit in på 1940-talet både i finskspråkiga och svenskspråkiga skolor. Ingen bok har utövat ett så stort inflytande på Finlands idéhistoria. Topelius ville skapa en nationell identitet. I första läsningen (det första avsnittet) skildrar han fäderneslandet som vårt stora hem och inleder med ett finskt ordspråk

*Lyssna till den granens susning
vid vars rot ditt bo är fäst!*

För finländaren är granens sus, björkens sus, hela skogens lummiga breda brus en del av folksjälen. Skogen är Finlands grö-

na hjärta. Bortom slätter och sjöar är det skogssilhuetten som naggar horisontlinjen.

Finländska poeter diktar ofta om hav och sjöar, men träden lutar sig över stränderna och de speglar sig i sjöarna, havsbrus och skogssus bildar en gemensam melodi. Vattnet bär vår längtan bort, men skogen är vårt hem och vår tillflykt.

När strandhavets och skärgårdens diktare **Arvid Mörne** vill ena folket till gemensam kamp för ett fritt Finland är det de stora ödemarksskogarnas land han tecknar i sin dikt:

*Allt dyrare, skönare strålar det
i min själ, mitt ödemarksland
med drivor och tigande enslighet
över frusna skogarnas rand.*

Sommarnatten 1916

”

Favoritcitat:
*När du till slut stannar för att betrakta
mycket vackra träd,
är du inte mera densamma*

Paavo Haavikko

Edith Södergran debuterade 1916, då Arvid Mörne skrev poesi med fosterländska undertoner. Poesin är hennes fosterland och hon är inget skogens barn.

*I de stora skogarna gick jag länge vilse,
jag sökte sagorna, min barndom hört.*

Skogen är inte hennes trygga hemvist men ändå använder hon skogsymboler i sin poesi:

*I den svårmodiga skogen
bor en sjuk gud.
I den dunkla skogen äro blommorna
så bleka
och fåglarna så skygga.
Varför är vinden full av varnande
viskningar
och vägen mörk av dystra aningar?
I skuggan ligger den sjuke guden
och drömmer elaka drömmar . . .*

Hon lever omgiven av suset från de stora träden runt hemmet i Terijoki. Hon som vill tända sina facklor över jorden kan inte vara en del av skogen. En ensam förelöpare är hon:

*Ett ensamt träd skall jag vara på slätten,
träden i skogen förgås av längtan efter
storm*

Till slut, hösten 1922, när hon ligger döende återvänder hennes dikt till barndomens träd, som står jublande omkring henne. Tallen och ljungen har blivit hen-

nes lärare, från alarnas hängen kommer visshet och gåtornas svar.

*Nu dricker jag visdom ur granarnas
saftfyllda krona,
Nu dricker jag sanning ur björkens
förtorkade stam.*

För **Rabbe Enckell**, vars poesi sträcker sina rottrådar ända till antikens Hellas susar barndomens skogar och mannaårens träd ändå om hemkomst och tillhörighet genom hela hans diktning. 1933 skriver han:

*I månljus stillhet
går vinterns susande plog genom skogen.
Men i luften – sträv som harts –
anas en doft av vår tid – friförnummen*

1946 kom min älsklingsbok *Andedräkt av koppars*. Där hittar jag de här dikterna:

*De gamla granarna
är stjärnornas vådräd.
Hösten firar stormen
i bunkalag med deras väldiga kronor.
Vintern kväver ljuset
i mörktimrad famn.*

*Sen vår
Nu prövar solen sitt sena tålamod
med nyfallen snö,
där vallens ljusa grönska ler
genom videts slöja.
Hör: gökens konstgjorda läte slår
med välvande ton sju timmar fulla
i häpnande skog –*

Den jordnära och varmhjärtade **Elmer Diktonius** mådde bäst när han kunde vistas på landet, men också i det lummiga Grankulla nåddes han av trädsus. I den välkända dikten *Barnet i skogen* från 1934 lever han sig in sig hur skogen i kvällningen, då skuggorna djupnar kan te sig skrämmande för ett litet barn:

*Ett litet barn
i en stor skog.
Och mörkret har
onda ögon.
Och vinden tasslar*

*som gräsets tunga.
Och gräset stinger
som ormens gadd.
Och varje trädrot
är tröskeln till fördömsen.
Och barnet är ett enda värkande hjärta,
som dunkar dunkar
överstort*

Om hösten är Diktonius skog guld och blodröda lyser rönnens rubiner för honom, mörkerman, fattigman bland glättigt bjärta färger. Stor tröst fick han av skogens lummiga breda brus:

Och skogens lummiga breda brus.
Fast man sitter i sorgen,
och anar och vet,
och det är det värsta –
men skogens lummigt breda brus.
Och att ekorn gliderhonom,
från gren till gren
så vigt
och röda rönnen brinner –
och skogens lummigt breda brus.
Med grå himmel
och man sitter i sorgen,
och vet –
men skogens lummigt breda brus.
Brett brus.
Och det brusar.

ur *Jordisk ömhet* 1938

Gunnar Björling är den inbitna stadsbon, som njuter av havsutsikt och strandpromenader, men han vet att när man hör nypon i skog är Gud hemma, också han lyssnar till trädens orkester:

*Granarnas duggande kvitter
blåbärsris, ekorrört
här över vägen en humla
här sjunger backen med solens stråke
på granbarrens strängar*

ur *Fågel badar snart i vattnen* 1934

Bo Carpelan använder i sin sparsmakade dikt skogen på ett symbolladdat sätt:

*Den klara väg som genomgår din
barndoms skog
är sval som svalkan i dina lemmar.*

*Försvinnande är de mogna årens
tyngd.
Och som en hemlig rörelse glider
minnets vagn
förbi orden och blir borta
i skogen som upphört och släckt sina
bränder.*

ur *Den svala dagen* 1960

Han är individualisten som väljer ett enda träd i skogens mångfald:

*I skogen finns bara ett eko,
en tystnad i dig.
Sedan finns det ett träd i vilket
vinden slår ned.*

Det börjar, ensamt, darra.

ur *I de mörka rummen, i de ljusa* 1976

Solveig von Schoultz rör sig genom hela sin diktning hemvant i skogsmarkerna. Enkelt och självklart blir skogsbilderna en del av vandringen genom årstiderna och åren. Hennes skogsdikter vidgas till visdom och djup insikt om livets villkor:

*Men mitt i lärkskogen
brast en rodnande tibastbuske ur
marken
bärande på varje gren
doften av återhållen längtan*

Solveig von Schoultz 1946

Hon ser stora jättekast, som tornar upp sig som varning och påminnelse, hon ser ekorrbärens matta lysa som hölls det en andakt. Trädet borrar sina rötter djupt

ner till hemliga rikedomar, står fastnaglat, brusande. Stammen växer sig bredare, sträcker sig utan svindel mot molnen, erbjuder rast för allt farande och trygghet för fåglar och frön. För henne är trädet en symbol för kvinnoliv: ”det finns inget annat än bli mera träd”. Med Solveig i tankarna går jag själv ut i novemberskogen:

*Som när du letar efter trattkantareller
framåtlutad, och vänjer dina ögon
vid brunt och visset och vid vått och sent
och sjunker i svarta barr och spindeltuvor
och håller om påsen med frusna fingrar
- gå inte bort
gå inte bort när du hittar det första*

*skrynkliga lilla knytet som leker död
nattbrunt som löven, och gömmer sin
friska
klargula fot i mossan – gå inte bort
skärp dina ögon och luta dig ännu lägre
det som vaknar nu vill överraska
– gå inte bort, i närheten finns mer.*

ur *De fyra flöjtspelarna* 1975

Lars Huldén är vår flitigaste skogspoet, men så säger han också att i skogens sång är alla världens sånger inskrivna. I den stora jubileumsvolymen *En bärplockares väg*, dikter från 50 år, bär titeln med sig en skogshälsning. Redan i debutsamlingen finns förtätad skogspoesi:

*Såsom en matmor varligt
tager ett nygräddat bröd ur ugnen
så räcker skogen fram
sin spade av skugga om kvällen.*

ur *Dräpa näcken* 1958

Till skogsundervisningens 100-års jubileumsfest 1976 skrev han festdikten *Skogens ordspråksbok*.

*Att känna en skog är ett bra alternativ
till att känna sig själv.
Hugg inte mer än att göken orkar flygga
mellan träden.
Sköt inte skogen så bra att du inte kan
gömma dig i den.
Ingen mönstrar dig, människa,
skarpare än ett skogsbryn.*

Med underfundig humor och en räv bakom örat beskriver han modernt skogsbruk:

*Vilken hopplös uppgift
att vara skog i Finland.
Här blir ingen skog gammal.
Det mesta är plantor
som strävar mot höjden.
Ivrigast är björken
nu om sommaren.
Den vet inte att den snart
skall slås ner som kratt
för att de blivande furorna
skall beredas plats.
Men efter Kekkonen
får ingen heller längre
vara fura i Finland.*

ur *Återkommen från Atlanta* 2005

Han har vandrat sedan barnsben i sin egen Nörråkersskog. Kanske han på gamla dagar inte riktigt orkar sköta skogen. Stormen har tagit hand om avverkningen:

*Jag besökte min urskog
som jag inte har sett på länge.
Hundratals stammar ligger kors och tvärs
efter de stora stormarnas år.
De liggande stammarna
bildar ett nätverk, en text,
helt läslig för ögat.
Stormen är en stor poet.
Han skriver med skogen.*

ur *Sommardikter* 2005

Maila Pykkönen går till skogs med det som är tungt att bära:

*Till skogen går jag, till tallberget, kärren
till vattnens krets
då när det inte finns något annat språk;
i skogen är gråten en händelse
så som trastens röst,
när missnens blom slår ut, är min sorg
en händelse:
missnens vingfågelblommor,
källvattnets stumma fåglar barn i vagga,
dödens fåglar, ej i flykt.*

ur *Klassiska känslor* 1957, Bo Carpelans tolkning

Det kan hjälpa att bara fantisera att man är i en skog. För Maila Pykkönen blir den vanlig, verklig, med stora granar, frodiga rötter och lingonris med blomklaslar. Också då ger skogen tröst:

*Skogen är i alla riktningar.
Stammen på granen som fallit beläggs
med mossor.
Där växer ett alldeles litet
ljusgrönt harsyreblad.
Så ungt.
När ekorren spritter från grenen
pendlar mitt hjärta som var jag dess
gunga.*

ur *Bärplockerskans anteckningar* 1975

Pertti Nieminen skriver ofta osentimentalt om träd:

*Jag tycker om träd, grovbarkade och
vresiga; rakstammade och likgiltiga;
uppåtsträvande och uppriktiga.
Jag bryr mig inte om känslolösa,
susande eller brusande, men ett skyggt
träd kan vara bevekande; det lever
i myternas djup och dör av sin egen
rädsla, om man inte älskar det.*

ur *Världens landskap i ögonen* 1964

*Han talar om fosterlandet
när han menar sin fars land
han är vde tvåhundra hektar
garanterat sångfri skog.*

Ur *Så skyndsamt i detta liv* 1972,
tolkad av Bo Carpelan

Sirkka Turkka diktar om trädens egenomliga kör, i snöns rike drar vinden över hukande skogar, här och där dör ett gammalt träd då trädhjärtat inte klarar av kolden. En liten tall ser med kolsvarta

ögon ur skogsdungen och i backen nynnar stenarna. Själv är hon på väg till sin barndoms skogar:

Sagans hus grönt och litet i den så gröna skogen, under Guds gröna handflata.

(1978) B.C.

Lassi Nummi skriver om hav och moln och solen som Guds öga, han förflyttar sig från ett element till ett annat, ögonen återvänder till överflödet av grönt, bladrika träd och buskar:

Plötsligt är skogen hög och alldeles stilla.

*Mitt hjärta slår,
mitt hjärtas slag är det enda,
inte ens
björken, inte
ens asparna, och
granskogens tystnad är så svart
att när jag når gläntan är molnens
oändliga gråhet
ljus. Enbart ljus.*

ur Genast, nästan genast 1980. B.C.

Gösta Ågren har vuxit upp i den lilla byn Lippjärv, där åkerlapparna knappt var större än gläntor i skogen:

*Här är varje by en
fotnot till skogens
vemodiga textmassa,
horisontens tänder
till oro, här växer tvång
till frid.*

Ur *En dal i våldet* 1990

Eva-Stina Byggmästar är kanske den av vår tids unga poeter som är mest skogsberusad. I skogen har hon sina tassemarker. Hennes små poeter och barrskogsbarn bor bakom fransiga grangrensgardiner med mattor av ruskor i kärskogen. Hon dansar fram på stigarna leende av skogslycka, det är ingen trängsel, skogiga ställen finns överallt. Hon ser hur blåbäret lutar sitt huvud i harsyrans famn medan älgarna kalasar på skvatram och tickorna mäter tiden i den omkullblåsta ronnen. Talltitan låter höra en lustig, surrande, kort truditutt. För henne står den vida barrskogarnas dörr alltid på glänt. Hon gör en stig mellan träden, går den varje dag, följer harens genväg över lingonets röda glänta, fångar den skogsälskande finländarens själ i dikt:

*Det väller liksom fram
en flod av grönska,
av blad och barr
och fågelsång*

ur *Barrskogarnas barn* 2014

Jag vill citera Byggmästar och säga till alla hundraårsjubilerande finländare:

Sannerligen om det inte är dags att
DRA ÅT SKOGEN, igen!

”

Favoritecitat:
*De som tillräckligt djupt
förlorar sig i skogarna
finner slutligen varandra.*

Niilo Rauhala

Carl Oskar Malm, en döv visionär

De funktionshindrades historia har länge varit ett förbiset tema i pedagogikens historia i vårt land. Deras historia utgör emellertid grunden till förståelse av den mångfacetterade specialundervisningen i dagens skola, och den borde därför få större uppmärksamhet. Borgå dövskola kunde förra året fira 170-årsjubileum och då vi numera via tv kan uppleva ett språk som det är få förunnat att behärska, kan det ha sitt intresse att reda ut den historiska bakgrunden.

Teckenspråket har under det senaste årtiondet blivit allt mer synligt. I vårt land är det den finska varianten som syns mest. Både det finska och det finlandssvenska teckenspråket har sin grund i det svenska teckenspråk som dövläraren **Carl Oskar Malm** använde i Dövskolan i Borgå, som han grundade 1846. Båda har med andra ord samma utgångshistoria. Efterhand utvecklades de till egna teckenspråk och i början på 1890-talet uppdelades de döva eleverna och placerades i skolor enligt hemspråk.

Döva har även sin egen kultur som tillsammans med språket utgör och förstärker deras identitet och medvetenhet. Carl Oskar Malm hämtade teckensprå-

ket till Finland. Därför är han en central person i specialpedagogikens historia. Han var son till stadsfiskal och politierådman **A.G. Malm** i Borgå och blev döv redan som spädbarn.

Då vi i dag berör handikappfrågor talar vi om olika grader av funktionsnedsättning. Men ordens betydelse ändras ganska snabbt på grund av tidshorisonten. För omkring 200 år sedan användes ordet "usla" eller "vanlottade" som allmänt begrepp om personer med något svårare handikapp. Prefixet "van-" uttryckte något negativt och angav att individen inte fyllde samhällets mått. Vidskeplighet och fördomar florerade i synnerhet på landsbygden. Det gällde speciellt döva, då de ur social synpunkt hade ett svårare handikapp än blinda. De döva hade ing-

Carl Oskar Malm och hans bror Gustaf Emil Malm.

Det var först på 1700-talet som döva, blinda och utvecklingsstörda började väcka intresse ute i Europa från medicinsk och pedagogisk synpunkt.

en uppfattning om det talade språket och kunde därför inte kommunicera med andra människor. Därav benämningen dövstum. Beroende på omständigheterna ingick de döva på landsbygden i rotesystemet eller bortauktionerades. En del förvarades i hospital och fattighus.

Det var först på 1700-talet som döva, blinda och utvecklingsstörda började väcka intresse ute i Europa från medicinsk och pedagogisk synpunkt. En förändrad samhällssyn med rötter i franska revolutionen ledde till att mänskligt förnuft och empiriskt vetande fick större utrymme vid sidan av kyrkans lära. Pedagogerna intresserade sig för döva, blinda och utvecklingsstörda. De sistnämnda kategoriserades ytterligare i bildbara och obildbara. En del döva hade ansetts obildbara då lärarna inte kunde avgöra arten av deras handikapp, vilket ledde till mycket lidande för i övrigt friska, döva barn.

Två tävlande metoder

Den första dövskolan grundades i Frankrike i slutet på 1700-talet av **de l'Épée**. Han konstruerade ett teckenspråk för sin undervisning (den så kallade franska metoden). Den tyska folkskolläraren **Heinecke** ansåg att de döva lätt isolera-

de sig från samhället och därför måste lära sig att använda sin röst och läppavläsning (tal- eller tyska metoden). Ganska snart utbröt en strid om metoderna. Nästan hundra år senare förordade en dövlararkongress att hela Europa skulle övergå till talmetoden. Eleverna skulle göras så "hörande" som möjligt. I Norden följde man efter. Det gick ytterligare 100 år innan lärarna fick använda teckenspråk i undervisningen i vårt land. Därefter dröjde det ända till 1990-talet innan teckenspråket godkändes som läroämne och undervisningsspråk och ända fram till mars 2015 då Finlands riksdag antog en teckenspråkslag om det finska och det finlandssvenska teckenspråket. I lagen sägs att "med den som använder teckenspråk avses en person vars eget språk är ett teckenspråk". Syftet med lagen är "att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk".

Armt och mörkt

För att förstå hur framsynt Carl Oskar Malms initiativ i tiderna var, och under vilka omständigheter det skedde kan vi kort belysa förhållandena i vårt land under hans tid. Finland var under förra delen av 1800-talet ett agrar- och stånds-

samhälle. Fattigdom var ett stort problem och de hygieniska förhållandena var usla. I medlet av 1800-talet var barn dödligheten femtio procent. Epidemier spreds lätt och kunde leda till livslånga handikapp, som dövhet och blindhet. Klassgränserna utjämnades småningom, men en klar gräns kvarstod länge mellan ståndspersonerna och allmogen. Den väsentliga skillnaden låg i bildningen, som inkluderade både kunskap, välstånd och levnadsvanor. Med tiden transformerades herrskapsståndet till den så kallade bildade klassen. Då det gällde folket, det vill säga allmogen och arbetarna, skötes undervisningen av kyrkan. Den var närmast avsedd som en förberedelse för nattvard och konfirmation. Någon folkbildning med samma målsättning som folkskolan var det inte fråga om.

Oskar Malms hemstad Borgå måste i början av 1800-talet ha tätt sig mycket spartansk för en utlänning. Den franska skriftställaren **Xavier Marmier** betecknade Borgå i början på 1840-talet som en "arm, liten stad med eländiga hus och krokiga och mörka gator". Staden hade en befolkning på under 3000 personer. Tack vare borgerskapets frammarsch var Borgå dock redan i början på 1800-talet en typisk skolstad med både privata och allmänna skolinrättningar. Förutom gymnasiet fanns det privata småbarnsskolor i staden. Dessutom fanns det bland annat en lägre och högre elementarskola och en fattigskola. Fruntim-

mersföreningen upprätthöll en skola för fattiga flickor därifrån herrskapet kunde rekrytera sitt tjänstefolk.

Den begåvade Carl Oskar Malm

Carl Oskar Malms föräldrar hörde till den bildade klassen, vilket hade en avgörande betydelse för Carl Oskars framtid. Han hade inga möjligheter att gå i en vanlig skola i sin hemstad eftersom han i tidig barndom drabbades av en öronsjukdom som ledde till total dövhet, men eftersom föräldrarna var relativt förmögna hade de råd att sända honom till Döv- och blindinstitutet Manilla i Stockholm.

Hans omgivning uppfattade honom som litet envis och något avundsjuk. Han ville dessutom ha ständig sysselsättning. För övrigt var Carl Oskar ambitiös, livlig och glad till sin natur. Hemma hade han fått undervisning i att "skrifva stil och ziffror" innan han sändes iväg till Stockholm som åttaåring. Det måste ha varit en omvälvande upplevelse att lämna hemmet i så unga år, men han stannade i Manilla i elva år eftersom han beslöt att utbilda sig till dövlarare. Carl Oskar återvände till Borgå 1845 som institutets primus, den bästa elev som dittills utexaminerats från Manilla.

Institutets bedömning av hans prestationer belyser det dåtida samhällets värdegrund och undervisningens innehåll. I slutomdömet heter det att "Carl Oskar visat ett sedesamt, stadgat, dygdigt

och gudfruktigt beteende. Han hade inhämtat ”ovanlig kunskap i svenska språkets förståelse och skrivande”. Han hade avlagt ”större kurser i svensk historia, geografi och naturkunnighet, i synnerhet astronomi”. Han hade studerat allmän historia, geografi och aritmetik samt ”det enklaste” i geometrin. I snickaryrket erhöill han vitsordet berömligt. I simning hade han visat ”utmärkt skicklighet”.

Det är således uppenbart att Carl Oskar var exceptionellt begåvad. Han studerade senare språk och kunde obehindrat läsa böcker på svenska, tyska och franska. Han behärskade finska behjälpligt och använde språket i dövskolan i Åbo, där undervisningen skedde på tre språk (svenska, finska och teckenspråk). Han ägde ett stort ordförråd och hade en utomordentlig stilistisk förmåga. Han var speciellt intresserad av hälsofrågor och hade bland annat samlat historier om tusentals personer som nått hög ålder. I sitt omfattande bibliotek uppebarade han över hundra skrifter om hälsa.

Ambitiösa planer

Malms stora idol var föreståndaren för Manilla-skolan **Per Aron Borg**, som kände till läget bland de döva i Mellan-europa, där det fanns ett stort antal dövstumskolor – de äldsta grundade redan på 1700-talet. Per Arons son **Ossian Borg** fortsatte i sin fars fotspår.

Carl Oskar Malms stora dröm var att bli Finlands Per Aron Borg genom att

grunda en statlig skola för döva i sitt hemland. Han fick flankstöd av Ossian Borg, som gav goda råd och till och med detaljerade förslag i sin brevväxling med Malm. Precis som i dagens värld var det viktigt att knyta de rätta kontakterna om man ville nå framgång i sina strävanden.

Malm sökte omedelbart efter sin hemkomstkontakt med de inflytelserika borgare som **Fredrika** och **J.L. Runeberg** hämtat med sig vid flytten till Borgå. De flesta hade anknytning till gymnasiet, och i enlighet med borgarskapets tidsanda var de vänner av filantropi och kristen mission. Idén var att träffas och diskutera nya kulturella värden och idéer, läsa utländsk litteratur och musicera. De som träffade Carl Oskar fängslades av hans påfallande intelligens, rörliga intellekt och rika personlighet. Kommunikationen fördes med papper och penna.

Malm lyckades intressera denna krets av bildade för sin sak. De förenades av en frisinnad, filantropisk och religiös mentalitet, och de hade stort inflytande tack vare sitt vida kontaktnät. Speciellt viktigt var det stöd Malm fick av *Borgå Tidnings* redaktör **J.E Öhman**. Tidningen införde från 1845 ända till 1850-talet ett stort antal artiklar kring dövstumhet för att väcka intresse för saken. En annan verklig stöttepelare var gymnasiet rektor **A. F. Borenius**, och en viktig person var även Borenius elev i gymnasiet, **G.M. Waenerberg**, som senare utnämndes till referendariesekreterare i senaten. Med

Elever i Döfstumskolan i Borgå.

honom fördes en livlig brevväxling om skolfrågor. Carl Oskar Malm var även du och broder med J.L. Runeberg trots att ålderskillnaden var 22 år. Han sökte ofta upp nationalskalden på kvällarna för att be om råd och hjälp.

Entusiasm trots statligt ointresse

Till en början visade de statliga myndigheterna inget intresse för Malms planer. Då frågan inte avancerade blev han otålig och på grund av sin brinnande iver att komma igång beslöt han på eget initia-

tiv att börja undervisa. Den 16 september 1846 meddelade han i *Borgå Tidning* att han skulle öppna ”en läroanstalt för Döfstumma”. Hans far hade gett löfte om att han fick utnyttja gården vid Vävaregränd i Borgå. Skolan öppnade vid utsatt tidpunkt. Lärokursen varade 6-9 år och huvudspråket var ”åtbördsspråket”, dvs teckenspråket, som enligt Malm var elevernas modersmål. Malm behärskade inte själv talspråk.

Kyrkan understödde inte Malms idéer. Bland klerikalerna ville man istället ansluta undervisningen av döva till kyr-

kans inre mission för att garantera en tillräckligt kyrklig undervisning. Carl Oskar Malm var däremot klart påverkad av upplysningstidens idéer med dess mistro mot all slags vidskepelse, dess positiva tro på att människan är god och förnuftig och att alla individer är lika värda. Hans pedagogik var genomtänkt och hade ett klart mål: Skolans uppgift var att bana väg för de döva till bildning. Därför ville han ge sina elever en så mångsidig undervisning som möjligt. I ett av sina tal beskrev han dövskolan som folkskola, gymnasium och universitet för de döva.

Ämnena som i den kommande folkskolan

De centrala ämnena i Malms skola var i stort sett de samma som i den kommande folkskolan, det vill säga läsning, skrivning, räkning och religion samt "Vetenskapernas elementer". De flesta timmarna ägnades åt teckenspråksundervisning och skrivning. Det senare krävdes för kommunikationen med hörande. Då eleverna var lediga från undervisning skulle de handarbete.

Malms initiativ ledde inte till några omedelbara åtgärder då det gällde att få statligt stöd, men för Malm var det viktigt att staten medverkade eftersom hans privata skola uppbar en terminsavgift som fattiga föräldrar inte hade råd med. Inte ens Manilla-institutets besked att det inte längre tog emot elever från Finland ledde till resultat.

Carl Oskar Malms ansträngningar åstadkom trots allt att intresset för saken bland de filantropiskt-fosterländska kretsarna ökade. Han uppmärksammades till och med av **J.V. Snellman** i hans tidning *Saima*. Ärendet tog en ny, avgörande vändning då Borenius som ordförande och kassör tillsammans med Runeberg 1857 grundade landets första dövskolförening, och man började dryfta vilken ort som kunde tänkas vara den lämpligaste för en dövskola. Både Helsingfors, Heino-la och Kuopio nämndes i diskussionerna.

Flytt till Åbo

Enligt Malm var inte placeringsorten det viktigaste, men han kunde bra tänka sig en lämpligare placeringsort än Borgå för en statlig skola. Om man ville grunda en skola för hela landet borde den enligt Malm placeras i Åbo eftersom "Åbo Erkestift är folkrikaste och de flesta dövstumma finns där".

På uppmaning av generalguvernör **Berg** anhöll dövföreningens styrelse i slutet på 1850-talet på nytt om statsmedel. Elevantalet i Carl Oskars dövskola var då tjugo. Av dem var två prästsöner, fem var barn till borgare. Därtill kom två döttrar till en vaktmästare, en soldatson och tio bondbarn. Carl Oskars förslag om Åbo som placeringsort fick oväntat stöd av en grupp inflytelserika åbobor med kommerserådet **Erik Julin** i spetsen. Den här gången fick man positivt besked, och den statliga dövstum-

Artikulationsövningar i Åbo dövskola.

” Tack vare att Carl Oskar åstadkommit ett nätverk med inflytelserika personer hade han nått sitt mål – att grunda en dövskola i sitt hemland.

skolan i Åbo inrättades år 1860. Tack vare att Carl Oskar åstadkommit ett nätverk med inflytelserika personer hade han nått sitt mål – att grunda en dövskola i sitt hemland.

Malm flyttade till Åbo och började genast organisera verksamheten där. Tack vare Borenius ihärdighet fick även skolan i Borgå fortsätta sin verksamhet efter ett kort uppehåll. Malm hann utföra största delen av förberedelserna innan skolan i Åbo öppnade sina dörrar, och därför blev besvikelse stor då han förbigicks vid valet av föreståndare. Till posten utsågs efter diverse intriger en kyrkans företrädare **C. H. Alopæus**, även han en av dövun-

dervisningens pionjärer. Som skäl angavs att skolans stadgar krävde att föreståndaren skulle vara präst och "fullsinnad" för att kunna konfirmera eleverna.

Resor och filantropi

Malm ville ständigt öka sin pedagogiska kompetens och innan han började undervisa i Åbo besökte han bland annat dövinstituten i Stockholm, Köpenhamn, Halle, Hildesheim, Schleswig och Hamburg. Malms tidigare elever har intygat att han högtaktades av de döva. Han gjorde ett stort intryck på sina adepter och hans undervisning var mångsidig, levande och åskådlig. Det märkliga var

Till vänster: Huset där Carl Oscar Malm grundade den första skolan för döva år 1846.

I mitten: Dövstumskolan och dess internat i Pedersöre. fr.o.m. 1866. I början på 1880-talet var elevantalet över 100 och den flyttade på grund av utrymesbristen till Jakobstad år 1887.

Till höger: Prästgården i Pedersöre cirka 1880 fotograferad från Dövstumbacken där dövstumskolan stod. Henrik Heikel valdes till kyrkoherde i Pedersöre 1861, och dottern Anna, som Auskulerat hos Alopaeus i Åbo, började undervisa dövstumma i prästgårdens matsal samma år.

” *Det märkliga var att skolan i Borgå på grund av den familjära samvaron uppfattades mer som ett hem, än som en skola.*

att skolan i Borgå på grund av den familjära samvaron uppfattades mer som ett hem, än som en skola. Eleverna lärde sig även av sin lärares fritidssysselsättningar. Malm var bland annat mycket intresserad av framkallning och fotografering, vilket är anmärkningsvärt då man beaktar att fotografering var ett relativt nytt fenomen på den tiden.

Carl Oskar Malms filantropiska sinnelag visas av att han utarbetade ett socialt understödsprogram för Åbo stad. Innehållet tyder på att han inte led brist på fantasi. Programförteckningen är brokig och omfattar allt från ”Bidrag för Fruntimmersskolan” och ”symaskiners anskaffande till de lägre kvinnoklasser-

na” till ”nytt badhus för hantverkare och arbetare där de kostnadsfritt kunde bada”. Projekten skulle finansieras med inkomsterna från den fotoateljé som han på 1860-talet planerade att öppna i Åbo.

Förtida död

Döden avbröt dock på ett tragiskt sätt Carl Oskar Malms pedagogiska bana och ideella planer. Efter en simtur blev han svårt sjuk och avled den 8 juni 1863, endast 36 år gammal. Tack vare Malms verksamhet påskyndades utbredningen av dövundervisningen i hela landet. Sålunda grundades i början av 1860-talet ytterligare en svensk skola i Jakobstad och en finsk i Kuopio.

Carl Oskars ihärdighet för de dövas sak och hans visionära sätt att genomföra sina pedagogiska idéer hade även återverkningar på folkbildningen. Den didaktik som i dag användes i specialskolorna, såsom maximal åskådighet, individualisering, repetition och utnyttjandet av alla sinnen är användbar även i grundskolan.

Situationen för det finlandssvenska teckenspråket är däremot i dag prekär. Svenskfinlands enda dövskola, dövskolan i Borgå upphörde 1993 på grund av elevbrist. Där förekom även meningskiljaktigheter om metodfrågor. Redan på 1980-talet blev situationen svår för familjer med döva barn; en del föräldrar flyttade till Sverige där det fanns möjligheter till vidareutbildning för barnen. Många döva eller gravt hörselskadade barn har numera implantat och integreras i vanliga klasser, vilket ytterliga-

re påverkar de dövas situation. Dessutom övergår en del till finskt teckenspråk.

Det finlandssvenska teckenspråket är med andra ord utrotningshotat, men till all lycka pågår numera arbete för att revitalisera det. Det kommer även i framtiden att födas döva barn och av olika orsaker uppstår grava hörselskador. Elever med implantat borde även få stöd av teckenspråk. Ur pedagogisk synpunkt är det därför nödvändigt att det finns tillgång till ett levande finlandssvenskt teckenspråk. Trots att det gått lång tid sedan Carl Oskar Malm grundade Finlands första dövskola kan döva och gravt hörselskadade – men även personer med nedsatt hörsel – fortfarande stöta på okunskap och dåligt bemötande. Det behövs fortsättningsvis mer information och större förståelse för deras situation på alla nivåer i vårt samhälle.

Skolpolitiken som hörnsten i den finlandsvenska minoritetsstrategin

När språket blev hotat

Den 24 maj 1882 kunde man i den föregående år grundade tidningen *Östra Nyland* läsa ett inlägg som hade prägeln av en varning under rubriken "Några ord för våra svenska kommuner". I texten uttrycktes ett bekymmer över framtiden för "vår svenska allmoge". Oron hade dubbel orsak. Skolöverstyrelsen hade nämligen föregående höst sänt ut ett cirkulär med en "normalplan" för undervisningen i fäderneslandets historia i de svenska folkskolorna. I kursen fick eleven dock "ej veta ett ord, ej ett enda ord om sig sjelf, om den svenska befolkning, den tillhör, om sin historie om sin ställning i det land, som den med samma rätt som den finska befolkningen kallar sitt fosterland". Så hade förfarits "med maktens rätt" och "vi äro för svaga att ändra förhållandena", konstaterade skribenten bittert, men vädjade till de svenska kommunerna att "stolt taga sin värdighet i akt och ej låta sig kränkas af förhål-

landen, som äro en skamfläck för hela vårt land."

Ett minst lika allvarligt hot hade kommit i dagen genom ett inlägg i tidningen *Westra Nyland*. Vid Ekenässeminarium hade redan en tid, under direktorns ledning, bedrivits fennomansk propaganda. Den svenska allmänheten hade nämligen med häpnad sett de flesta av seminariets elever "utträda som fullblodiga fennomanskor", varför man stämplat seminariet som "en härd för fennomani". Intet offentligt uttalande i frågan hade gjorts, direktorn eller lärarna hade ej heller dementerat den allmänna bilden, vilket inte var förenligt med ett nobelt förfarande. De svenska kommunerna borde nu ta sig i akt och vid besättandet av lärarinneplatser i sina folkskolor noggrant underrätta sig om att "qualifikationen vis a vis språkfrågan hos de sökande "på det bestämdaste utestänger" de som man visste "hata den svenska befolkningen och det svenska språket eller åtminstone äro helt och hållet likgiltiga för de-

”

I kursen fick eleven dock

"ej veta ett ord, ej ett enda ord om sig sjelf, om den svenska befolkning, den tillhör, om sin historie om sin ställning i det land, som den med samma rätt som den finska befolkningen kallar sitt fosterland".

Finlands Svenska Ungdomsförbund presenterade 1908 finlandssvenskarna för en rikssvensk publik. För första gången sammanställdes de gamla landskapsvapnen för Österbotten, Åland, Egentliga Finland och Nyland till en symbol för ett "Svensk-Finland" i vardande.

En handordbok, antagligen för skolbruk, från gränstrakten mellan norra Helsingland och Nurmijärvi 1883. Käinby hembygdsförening. FOTO: SLS

ras framtid i vårt land”. Det ankom nu på direktionerna: man skulle hålla ögat öppet och känslan varm för de fordringar den svenska allmogen hade rätt att ställa på dem, som skulle leda ungdomen och förekomma de följder som Ekenäs seminarium kunde ge upphov till. Endast sådana som man var övertygad om, att med värme skulle fylla sitt värv bland den svenska allmogen borde vinna plats. Om man nu tvivlade på att en lärare med ”fennomansk anstrykning” inte skulle börja bedriva ”fennomansk propaganda” skulle tvivlet nog försvinna när man bekantade sig med ovannämnda histori-

ekurs. Lärokursen stödde alltså den fennomanska ideologin. Därför borde nu de svenska kommunerna göra om intet de gynnsamt erbjudna tillfällen för fennomansk propaganda ”i hjertat af våra svenska kommuner genom att utan konsideration från de samma utestänga lärare hvilka äro likgiltiga för och hatfullt stämda mot landets svenska språk och svenska nationalitet”. Sålunda skulle ”de föraktliga affällningarna” ej komma att fylla deras platser, vilkas plikt det var att hos ungdomen ”inplanta kärlek till allt ädelt och godt, kärlek till sitt språk och sin nationalitet”.

Insändaren var undertecknad ”– ll –”.

Bakom signaturen står med största sannolikhet ordföranden för kommunalstämman i Pernå och direktionen för Tervik-Tjusterby folkskola, överste **Kasten Antell**. Han hade 1876 lämnat sin tjänst vid kansliet för generalguvernören **Nikolaj Adlerberg** och genom giftermål med friherrinnan **Emelie de la Chapelle** alltmera kommit att ägna sig åt hennes stora arvegods Tjusterby. Skolan hade grundats 1876 och upprätthölls samfällt av de två gårdarna; Tervik ägnes av Emelie Antells moster **Vilhelmina (Mimmi) Ehrnrooth**. Om en språklig medvetenhet i östra Nyland vittnar inte bara insändaren ovan, utan även grundandet av den lokala tidningen, i regi av ledarna i det svenska partiet, **Viktor Magnus von Born** på Sarvlax och **Rabbe Axel Wrede**, aktiv i skolfrågan i Anjala. När generalguvernör Adlerberg hösten 1881 skulle besöka trakten ondgjorde sig Emelie Antell, i brev till maken, över att adjutan- ten meddelat bara de finska socknarna om visiten ”och derigenom ställa endast dem i tillfälle att arrangera deputationer etc. Och de fenomenerna de kunna alltid hålla sig framme !” Hon ansåg dock att familjens barn nödvändigtvis borde få en guvernant i franska samt: ”Att dessutom döma efter tidens tecken, blir finskan äfven så obligatorisk, att det blir en pligt att deras barn i framtiden skola lida af föräldrars kortsynthet, att låta bar-

nen ordentligt inhemska finska” varför även en finsktalande barnflicka behövdes i huset.

Modersmålet – från predikstol till folkets skola

Reformationen och den lutherska tros- läran lyfte upp folkets språk inte bara till predikospråk utan även som skol- språk. Vid den så kallade distingsmarknaden i Uppsala i februari 1541 manade **Gustav Vasa** alla rättskaffens allmogemän att sätta sina söner i skola. Den protestantiska ideologin befästes i den första svenska skolordningen 1571 som utarbetades av **Laurentius Petri** enligt nordtyska förebilder. Gossarna skulle lära sig räkna och läsa, även på vers. Med en ny skolordning 1649 blev, som **Håkan Andersson** visat, skolväsendet differentierat regionalt, med pedagogier för de mindre städerna, trivialskolor för vissa huvudorter och gymnasier för stiftsstäderna. Åbo hade fått ett gymnasium 1630. I början av 1640-talet ändrades pedagogierna i Helsingfors, Björneborg och Viborg till trivialskolor. År 1641 grundades en trivialskola i Nykarleby, flyttad till Vasa 1684. Pedagogier hade, på adelns initiativ, grundats också i Lojo (1626), Saltvik (1639) och Kimito (1649). Trots att utbildningen fortfarande inriktades på prästycket, med betoning på teologi och de klassiska språken, var porten till modersmålet i skrift öppnad också för landsbygden. Detta skol- landskap förblev i stort sett oförändrat un-

der hela 1700-talet, summerar Andersson. Medvetenheten om svenskan och finskan som regionala särdrag, i Nyland, Egentliga Finland och Österbotten, noterades första gången av **Mikael Agricola** i företalet till *Nya Testamentet* på finska 1548; Agricola har troligen förmedlat uppgiften förut till **Sebastian Munster** som införde den i sin kosmografi utgiven i Basel 1544. Behovet av två kyrkor i Åbo stad, en för vardera språkgruppen, konstaterades 1569. Separationsstrategin fortgick under de följande seklerna. Prästernas praktiska språkkunskap var en ständig källa till kritik för domkapitlet i kustbygderna, såsom talrika belägg i **Holger Walléns** avhandling visar. Gudstjänsterna hölls på flera håll, bland annat i östra Nyland, varannan söndag turvis på svenska och finska. Då den gemensamma kyrkan i Lappträsk genom ett blixtnedslag brunnit ner, utbröt 1744 ett gräl mellan svenskar och finnar, vilket ledde till att grupperna byggde var sin kyrka invid varandra.

Skolan övervakades av och följde kyrkans princip, varav följde den språkliga autonomi som kom att markeras allt starkare efter mitten av 1800-talet, framförallt genom grundandet av de två svenska seminarierna.

Seminarierna som ideologiska instrument

Genom förordningen om statligt-kommunala folkskolor 1866 ålades kom-

munerna att inrätta skolor för folket. Det gick trögt, skolan både kostade och ”tog bort” barnen från hederligt arbete. År 1870 var av landets 72 folkskolor endast 6 svenskspråkiga. I förordningen ingick dock inte bestämmelser angående undervisningsspråket. En allmän grundsats uttalas i en förordning 1871 där det sägs att undervisningsspråket i folkskolorna ”självfallet bör rättas efter befolkningens tungomål”. En medvetenhet om att språket ägde ett mervärde utöver ren kommunikation, liksom en skarpare gränsdragning mellan svenskt och finskt, ledde till grundandet av svenska skolor även på landsbygden. Då det gällde lärarnas språkideologi hade, som ovan framgått ur Antells insändare, en skärpning redan skett. De separata svenska folkskolläroarsseminarierna, ett för kvinnor i Ekenäs och ett för män i Nykarleby grundades 1871 och 1873.

Uno Cygnaeus, som ju skapat landets första seminarium, i Jyväskylä 1863, hade från början avsett seminariet som tvåspråkigt. Elevkåren rekryterades från två helt olika sociala skikt, å ena sidan kvinnor från s.k. bildade hem, alltså ur stadsborgerskapet, flera var svenskspråkiga. Det manliga inslaget å den andra bestod av helt finskspråkiga unga män ur landsbygdens agrara samhälle. Cygnaeus hade ambitionen att genom ritualer, text och musik, med överlärarnas stöd, av vilka det krävts fleråriga studier utomlands, skapa en känsla av enhet kring det

När Svenska litteratursällskapet 1917 gav ut första bandet av det samlingsverk där hela det folkloristiska materialet skulle publiceras, hade språket, territoriet och kulturen gestaltats i vignettbilden.

”

En medvetenhet om att språket ägde ett mervärde utöver ren kommunikation, liksom en skarpare gränsdragning mellan svenskt och finskt, ledde till grundandet av svenska skolor även på landsbygden.

Den sansade bildningen hade förstått betydelsen av folkskolor på landet och realskolor i städerna, som en gradvis skeende bildningsväg till lärdomsskolorna.

ledande temat ”Fosterlandet”, inte språket. Därför kom grundandet av de svenska seminarierna som en besvikelse för honom; han ansåg det svenska elementet som viktigt för seminariets bildningsanda. Bland eleverna var dock varken svenskan eller ryskan speciellt omtyckta.

De nya svenska seminarierna kom sålunda att uppfattas inte bara som läroanstalter, utan även som instrument för en accelererande språkkamp, vilket Antells text tydligt vittnar om. Folkskolan skulle bli kärnan i en strategi för fostran till tänkande och handlande inom ett ideologiskt rum: det svenska. Mot denna bakgrund förstår man indignationen över den fennomani som 1883 kommit i dagen vid Ekenäs seminarium, som blivit allmänt samtalsämne och skapade stridigheter under fem år. Den huvudskyldige var den förste direktorn **Wilhelm Floman**, som tillträtt 1871 och kom att verka ända till 1885. *Ekenäs Notisblad* frågade 1883 ”Vad har den svenska allmogen i landet rättighet att fordra av sina folkskollärarinnor?” Bland annat hade man på seminariets fester sjungit rikssvenska sånger i finsk översättning. Lektorn och tidningsredaktören **Th. Neovius** hade öppet vittnat om att alla lärare var påverkade av fennomanin. I *Uu-*

si Suometar hade ”vikingarna” som värnade om svenskan hånats.

Tvåspråkighet som bildningsideal

Uno Cygnaeus företrädde en syn på språken som i hög grad kan betecknas som nationell. Han var inte ensam om denna form av fosterländskhet – men den var redan ifrågasatt. Grundaren av Svenska litteratursällskapet 1885, estetik- och litteraturprofessorn **C.G. Estlander**, tog visserligen avstånd från en riktning kring **Axel Olof Freudenthal** som främst betonade bygdesvenskheten, men ville ej heller acceptera **J.W. Snellmans** fennomani, ”yksi kieli, yksi-mieli-doktrinen”. Den förnekade den svenska historien, krävde den bildade klassens förfinskning, och de finskspråkigas ensamrätt till fosterland och kultur. I artikeln ”Fennomanska studier” 1882, skriven med ett långt historiskt perspektiv, kritiserade han ”Jyväskylä-horisonten” som företrädde en ”råupfattning” om landets kulturhistoria. Det ”svenska väldet” i Finland förtalades och stämplades som förtryck av folket, trots att det var upphovet till vett och odling, lagar och seder. Den sansade bildningen hade förstått betydelsen av folk-

skolor på landet och realskolor i städerna, som en gradvis skeende bildningsväg till lärdomsskolorna. Regeringens plan på 1860-talet var ”tvåspråkighetens samskyldiga program. I kärleksfull endräkt skulle en finsk bildad klass uppammas, --- för att lämna honom rum vid sidan av den svenska...”. Den förändring som likväl kunde varslas på 1860- och 1870-talen i fiendskapen mot det svenska, ja – svenskans fullständiga fördrivande – gjorde Estlander djupt besviken. Därför välkomnade han i en tillbakablick 1887 ”den svenska talande allmänhetens vaknande känsla av sin bildnings oändliga värde för fäderneslandet, ej mindre än för den enskilde”. Det var en inre makt som ännu kunde förändra de yttre förstörande omständigheterna. Det var denna syn som även Antell förespråkade, som förste skattmästare i Litteratursällskapet var han nära lierad med Estlander. Den ”tvåspråkighet” Estlander gjorde sig till tolk för innebar alltså att båda språken jämställda var idealet för bildningen, kulturnivån, inte ”tvåspråkighet” i den mening ordet senare fått.

Herrarna Antell och Estlander hade en känd meningsfrände i den åldrige Topelius, som i dikten ”I Aftonlugn” 1890 manded till endräkt mellan språkgrupperna i det fosterländska försvaret mot ett språk i öster. Dikten väckte stor genklang och framfördes i dramatiserad form hösten 1891 vid en soaré till förmån för våra svenska folkhögskolor. **Topelius** syn

om lika berättigande och lika självkänsla ”på båda sidor”, följde en äldre tanke som **Josef Julius Wecksell** givit uttryck åt redan 1860 i dikten ”Svenskan och Finskan”. Den var ett inlägg i den debatt som 1859 och 1860 fördes mellan **J.V. Snellman** och **Aug. Schauman** om möjligheten av tvåspråkiga nationer.

I en artikel ”Om folksångens vägar i Norden” 1881 skev Estlander att ”språkgränsen”, skillnaden mellan svenska och finska språken, varit ett svårt hinder, men han konstaterade likväl att samma sånger som förekom i Sverige också fanns på svenskt och finskt språkområde i Finland. Han förmodade att en långvarig beröring mellan språkgrupperna haft en avgörande betydelse, befolkningen i gränstrakterna som talat båda språken hade kunnat överföra och ombilda sångerna. Tanken konkretiserades 1916 när Svenska litteratursällskapet gav ut det första bandet av sitt storverk *Finlands Svenska Folkdikning*. Redaktören **Ernst Lagus**, grundaren av sällskapets folkloristiska och etnografiska insamling, skrev:

”Det nu påbörjade sammilverket skall bära vittne om hur det svenska folket här östanhavs har förstått de budskap, som ren i hedenhös fördes hit över på starka vingar av Tanken och Minnet. Det skall ge en inblick i folksjälén, det skall bidra till lösningen av spörsmålet vad Finlands svenskar givit åt – kanske även fått av – sina finska bröder.”

En "storskola" med klasserna 3-4 och 5-6 i Nordsjö-Botby-Mellungsby 1951. Av 35 elever kom 7 från hem där svenska och finska talades. Något behov av att framhäva svenskan såg föreståndaren Elsa Nyström och kollegan Edith Gustafsson inte, trakten var balanserat tvåspråkig med synligt svenskt inslag. I läroverk fortsatte 6 elever. Den svenska "småskolan", klasserna 1-2, verkade i den nya finska skolan, som man delade matsal, gymnastik- och festsal med. Slöjdsalen användes även av storskolan med den finska föreståndaren som lärare. – Foto förf.

Minoritetsskolornas särställning blev ett återkommande tema i Svenska folkskolans Vänners årsböcker, här artiklar i Kalendern 1910, 1927, 1935, 1947 och 1957.

Därmed hade svenskhetsideologin under en period om 1870-talet till 1910-talet fått sin fasta utformning. På pärmvignetten, som stod oförändrad på det sista bandet 1975, ses Odins korpar Hugin och Munin ovanför de fyra landskapsvapnen, som bildade Svensk-Finland!

Man erkände existensen av en mental språkgräns, men var inte kunnig om dess verkan i tid och rum.

Tidig tvåspråkighet – beredskap och okunskap

På fältet hade seminaristerna från Ekenäs och Nykarleby ett digert röjningsarbete i modersmålet, inte bara när det gällde de övervägande dialekttalande trakterna. Det motverkades av den industrialisering och urbanisering som samtidigt allt starkare berörde kustbygderna. Kyrkoherden i Helsingfors, **E.A. Crohns**, konstaterade redan 1853 att det inte var möjligt att uppgöra en tillförlitlig statistik över församlingens språkförhållanden, "emedan Svenskar och Finnar med hvarandra här äro så sammanblandade och årligen föränderliga till språket att till exempel den man som för ett eller par år sedan såsom Finne hitflyttade, efter kort tid gift med en svensk hustru börjar att tala och förstå svenska och jemte henne begå Nattvarden. --- Äfven händer det icke sällan, att föräldrarna som Finnar bevista Finsk Nattvardsgång men de fullväxta barnen komma till Svensk skriftskola och begå derefter Nattvarden

i Svenska församlingen.--- Också finnas en mängd sådana innevånare hvilka lika väl tala Svenska som Finska – till hvilka kendera Församlingen böra de då räknas", frågar sig Crohns.

Förändringen i språkens ställning gick snabbare än vad myndigheterna var beredda på. I Helsingfors verkade en enda svensk-finsk församling ända till år 1906. Då delades den i tre svenska och tre finska: Norra, Södra och Sörnäs församlingarna. De finskspråkiga medlemmarna uppgick till ca 47 000, svenskar-na till ca 39 000.

Skolor med två parallella språk

Inne i landet var svenskans ställning som skolspråk vacklande. Tvåspråkigheten gällde här de högre skolorna. I Kuopio bestämde domkapitlet att högre elementarskolan skulle utökas med tre klasser. Vissa ämnen undervisades på svenska, andra på finska. "Efter några år hade de /eleverna/ varken lärt sig det ena eller det andra språket, konstaterade prästen **Viktor Helander** inför lantdagen 1877–1878. På **G.W. Edlunds** förlag i Helsingfors utgavs 1883 en tvåspråkig "Skoltolk – Koulutulkki", förmodligen avsedd för skolor där båda språken var en realitet. Från och med 1880-talet upprätthölls i Nyland ett tiotal folkskolor där en och samma lärare växelvis undervisade på båda språken, till exempel i Dampbacka (Askola) från 1883 till 1922, i Klemetskog

En medveten skolspråksstrategi för folket blev allt synligare mot slutet av 1800-talet.

(Tusby) från och med 1890-talet till 1912 och i Kervo på 1890-talet. För kommunerna, som främst tänkte praktiskt, hade frågan förmodligen också en ekonomisk dimension, det kostade att ha skilda skolor, dubbla lärartjänster, varför man valde att ha klasser med båda språken parallellt undervisade av samma lärare. Som något hot mot svenskan uppfattades läget inte ännu. Då de finska eleverna var i minoritet assimilerades de i svensk enspråkighet. Svenskbygderna var ännu så enhetliga att skolans omgivande miljö var avgörande för språktillhörigheten. Språket hade stöd i lokalsamhället – eleverna levde ju ett liv också utanför skolans väggar.

På Borgå Ångsåg i Hammars, grundad av industrimannen **August Eklöf**, höll bolaget en tvåspråkig skola från 1882 med växelvis undervisning på de två språken. Skolan verkade ännu 1916 och hade 37 finska och 10 svenska elever, men då hade redan en medveten försvenskning inletts i fabriken regi. Ägaren till Hertonäs gård, lantbruksrådet **John Bergbom** grundade 1882 för arbetarnas barn en högre folkskola, ”samfolkskola”, där en lärare undervisade turvis på svenska och finska, antalet barn var cirka 40. Dagboken fördes på båda språken, till exempel ”Geografi – Tavastehus

och Wiborgs län. Hämeenlinnan ja Wiipurin läänit”. År 1914 anställdes en biträdande lärare, avsedd för de finska barnen. Hon ”stängde dörren till det svenska”, skolan delades i två ”avdelningar” tills Helsinges landskommun 1929 byggde en finsk skola.

Minoritetsskolor och modersmål

En helt annan typ av tvåspråkighet beträffande folkskolorna rådde i synnerhet i språkliga gränsområden, till exempel i Lillkyro och Sastmola Kasaböle (Merikarvia) i Österbotten, Tusby och Borgnäs i Nyland. Sådana svenska skolor i övervägande finsk miljö eller inne i landet, till exempel Tavastehus, ägnades speciellt ekonomisk omsorg av Svenska folkskolans vänner, grundat 1882. Härrom vittnar talrika årsberättelser och artiklar i samfundets kalendrar och tidskriften *Svenskbygden*. Assimilationen i den finska omgivningen var uppenbar. Beteckningen ”minoritet” användes ursprungligen enbart om dessa fenomen, inte – som idag – om finlandssvenskarna som helhet. En förskjutning skedde så sent som på 1950- och 1960-talen, i synnerhet i samband med förfinskningen av mellersta Nyland.

En medveten skolspråksstrategi för folket blev allt synligare mot slutet av 1800-talet. I en förordning av år 1893 hade klart postulerats att ”Undervisningen sker på elevernas modersmål, dock att elever med olika undervisningsspråk icke sammanföras i en och samma skola, där sådant kan undvikas”. Ordet ”modersmål” uppfattades ännu som entydigt.

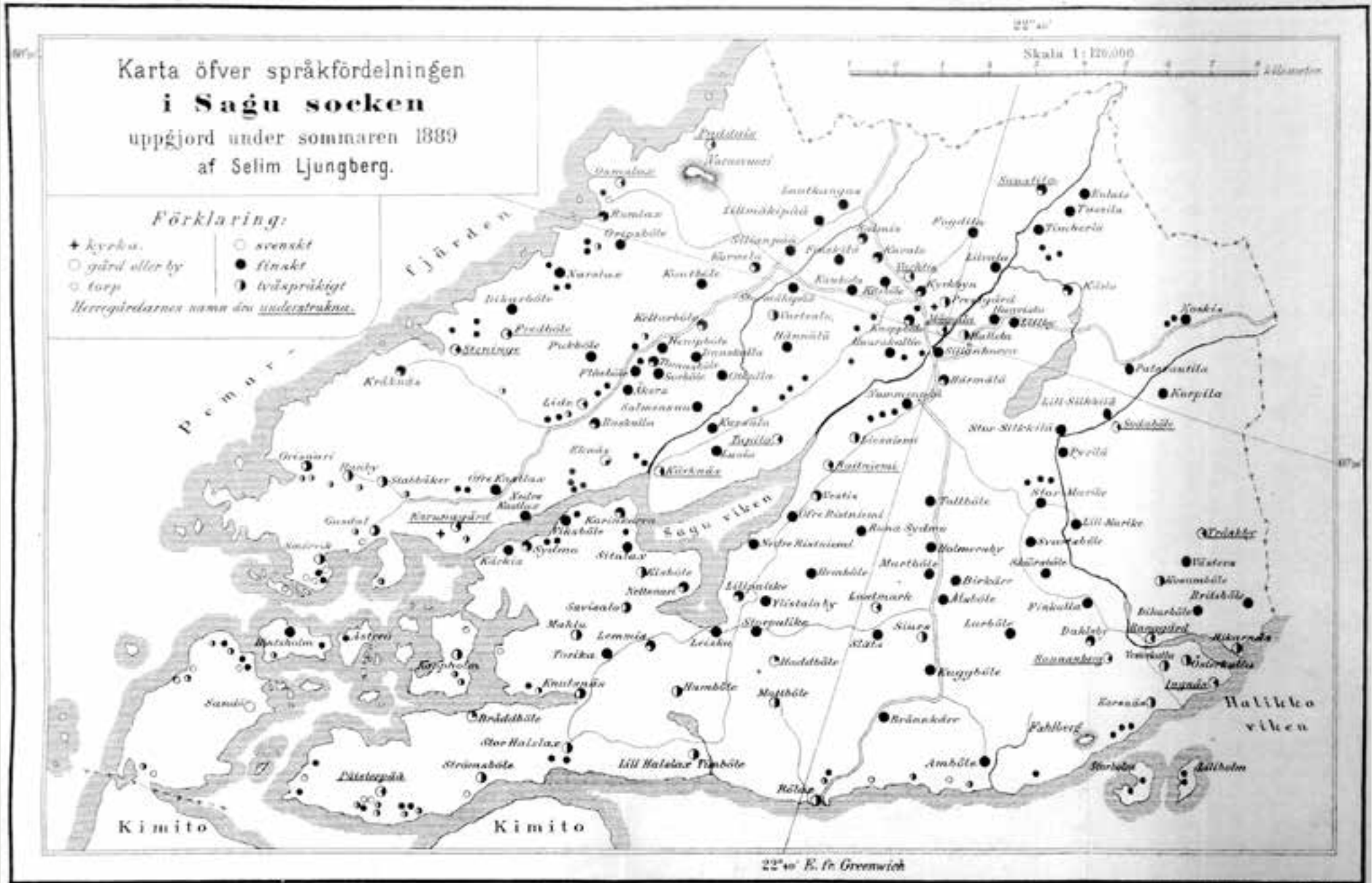
En kartläggning av det akuta behovet av svenska skolor ”på språkgränsen” inleddes nu i regi av Svenska folkskolans vänner, som tydligen var huvudaktör, vidare Svenska Bildningens Vänner i Åbo, Svenska Odlingens Befrämjare i Vasa och Nyländska studentavdelningen. I en förordning av år 1898 förpliktigades landskommunerna att upprätta skoldistrikt, varvid hänsyn skulle tas till språkförhållandena och minoritetens krav beaktas så, att av en spridd bosättning skulle bildas ett eget distrikt.

Kartläggningen intensifierades av att ”angreppen mot vårt svenska modersmål och dess rättigheter hade blifvit allt tätare”. Föreningarna utsände åren 1895–1897 bland annat magistrarna **K.J. Karlsson**, **Isak Smeds** och folkskolläraren **K.P. Pettersson** att undersöka språkgränsen i sydvästra Finland och gränsen mellan det svenska och det finska i Österbotten. Nyländska avdelningens ”kommitté för modersmålets bevarande”, gjorde en motsvarande statistisk undersökning i Nylands län med avsikt att

få uppgifter om antalet barn i folkskoleåldern. Syftet var främst att visa på behovet av svenska byskolor i ”gränstrakterna” – ett nytt begrepp. Sålunda upprättades i det övervägande finska Storkyro en ambulerande svensk skola 1895–1896 då den måste nedläggas, medan skolan i Lillkyro fortsatte att verka ”ehuru äfven denna skola varit utsatt för allehanda missöden och förföljelser från de finska-landets sida”. Nyländska avdelningen utförde ånyo 1905 en språkstatistisk kartläggning för att utröna språkelementens tillbakagång eller tillväxt.

Bakom denna aktivitet finns en uppenbar oro för förfinskning. Denna oro har präglat den finlandssvenska skolstrategin under hela 1900-talet. Här skall endast hänvisas till läropliktslagen 1921 (1931, 1945) där kommunernas skyldigheter preciserades. ”I folkskoldistrikt, där befolkningen har olika språk, skall för de barn, som har minoritetens språk som modersmål, av kommunen inrättas högre folkskola, om antalet barn, --- är minst 25 (före 1945:30). För lägre folkskola är motsvarande siffra 12 (före 1945:15).” Om detta inte var möjligt kunde man ha förkortad lärokurs, sammanlagen högre och lägre folkskola med en enda lärare, förutsatt att elevantalet var åtminstone 20, i annat fall måste skolgång ordnas i ett annat distrikt.

En nödfallsutväg fanns. Om intet av arrangemangen ovan lät sig göra, kunde principen om modersmål frångås. Bar-

Språkfördelningen i gränstrakter utgjorde bas för grundandet av svenska minoritetsskolor med stöd av Svenska folkskolans Vänner. Den första kartläggningen av tvåspråkighet 1889 beskrev Sagu vid gräsen till Kimito. Geografiska Föreningens Tidskrift 1890.

” Flykten från landet måste stävjas genom högre folkbildning och ekonomiskt framåtskridande, den svenska allmogen borde ”fästas vid torvan”.

nen var då skyldiga att fullgöra läroplikten i skola med majoritetens språk, såvida inte barnens målsmän med stöd från olika håll kunde ordna skolgången privat. I statsbudgeten fanns dock sedan 1928 en post för extra understöd, ett så kallat ”minoritetsanslag”.

Svenska folkskolans vänner konstaterade, i den tillbakablick på 75 år av minoritetsskoleverksamhet som sammanfattades 1957, att skollagarna genomgående möjliggjorde en tolkning i ogynnsam riktning, i synnerhet för de svenska minoriteterna. Med modersmål förstods nämligen det språk, finska eller svenska, som barnet uteslutande eller bäst talar:

”I en tvåspråkig trakt och i synnerhet om föräldrarna har olika modersmål – vilket i en sådan trakt är rätt vanligt – är barnen i så hög grad tvåspråkiga, att det ingalunda är lätt att avgöra, vilket språk de bäst talar. Och här inträder ett förhållande som i praktiken rubbar den likhet i fråga om rättslig ställning lagen /läs: grundlagen/ omsorgsfullt fasthåller: enligt all erfarenhet lär sig ett svenskt barn i en starkt tvåspråkig eller övervägande finskspråkig omgivning snart finska, medan motsvarande fall ett finskt barn sällan kommer sig för att lära sig svenska.”

Svenska folkskolans vänner gav ännu under 1950-talet understöd till minoritetsskolor på språkgränsen eller i helt finsk miljö bland annat i Mörtmark i Bötom (Karijoki), Hyvinge, Kuusankoski, Merikart i Lillkyro, Backböle-Kankböle i Mörskom (i gemensamt hus med den finska skolan), Nystad, Koskis bruk i Bjärnä, Varkaus och Östermyra (Seinäjäki). Ett speciellt skötebarn för föreningen var Kasaböle skola i Sastmola som 1951 utsattes för ett angrepp från direktionen för den finska skolan med motiveringen att skolan arbetade med finska elever.

Språkbevarande och språkbyte

Förfinskningen av den svenska landsbygden vid kusterna och orsakerna därtill blev huvudproblemet för svenskhetens rörelsens ideologer under 1900-talets första årtionde. Flykten från landet måste stävjas genom högre folkbildning och ekonomiskt framåtskridande, den svenska allmogen borde ”fästas vid torvan”. I staden var det svenska proletariatet utsatt för både socialism och förfinskning. Jordens försvarande i svenska händer var ett huvudargument. ”En ren och fast språkgräns måste uppstå”, lands-

Avgränsandet av de svenskspråkiga kustbygderna fick visuell gestalt första gången på Svenska folkskolans vänners Kalender 1897. Ur denna bild uppstod begreppet ”svenkbygderna”.

bygden borde bli enspråkigt svensk eller finsk, hävdade folklivsforskaren och en av de ledande svenskhetsideologerna **Gabriel Nikander** redan 1908. Att motarbeta förfinskningen av industriorterna och städerna var lönlöst, här kunde tvåspråkighet råda. Omkring en tredjedel av de svenskspråkiga bodde redan i städer och detta ansågs försvaga språket. Synen befästes i skriften ”Den svenska nationaliteten i Finland”, utarbetad av Gabriel Nikander och **Ernst von Born** 1922. Ideologin fördes vidare i det nygrundade folktingets förslag till ”Magna Charta” för språkgruppen, där ett krav på ett landskapsförbund med en viss självstyrelse för området Svensk-Finland framfördes. Statistiskt och regionalt var förfinskningen genom assimilation sedan 1910-talet mycket påvisbar. Ett centralt – genom hela 1900-talet ständigt aktualiserat – inslag i Svenska folkpartiets politik har ju utgjorts av hotbilderna mot språket på flera nivåer.

På ett praktiskt plan, i urban miljö, var beredskapen i två språk en resurs som inte följde ideologernas språkgränsmödel. Ett talande exempel är Frälsningsarméns barnhem i Bocksbacka där föreståndarinnan på 1920-talet konsekvent valde finsk folkskola för de svenska barnen och svensk för de finska, med motiveringen att ”tvåspråkigheten är det enda kapital barnhemmet kan ge dem”. Och visst fick ungdomarna alltid snabbt tjänst på varuhuset Stockmann.

Vilken verkan på bevarandet av svenskan har då den fruktade förfinskningen genom tvåspråkighet haft? Den avgörande faktorn är språkmiljön. I sin avhandling om språkbevarande och språkbyte i en släkt i Helsinge-Vanda visade **Mari-ka Tandefelt** 1988, med internationella exempel och referenser, att tvåspråkighet hos individer, utan stöd i balanserad tvåspråkighet i samhället, endast var ett ”övergångsstadium” där det språk som har högre status slår ut det svagare. Det gäller bland annat situationen för en dialektal svenska: språkutvecklingen stannar upp och lågstatus inträder. Så har det även gått i mellersta Nyland. För närvarande är Lovisatrakten redan ett gränselfall: den ökande finska dominansen slår ut den lokala svenskan, mycket hörbart i ordförrådet, och beredskapen att hantera språket blir allt svagare, finskan interfererar mellan svenskan. Det är knappast en tillfällighet att eleverna i Lovisa gymnasium uppges ha svaga resultat i modersmålet. Det gäller också på andra orter generellt för finlandssvenskan, till exempel i massmedia. Strategiskt borde sålunda en förstärkning av svenskan i svenska skolor ges högsta prioritet.

Pedagogiska experiment med skola på två språk

Under 1970-talet blev barnen från hem med två språk en kontinuerligt växande del av den svenska skolmiljön i Helsingfors. Folktinget förde, med målsättning

En debatt om en- och tvåspråkighet i hem, daghem och skola i relation till minoritetsstrategi aktualiserades av bl.a. det Nordiska språkåret 1980-81. Samfundet Folkhälsan förordade val av svensk skola, men uppmanade samtidigt föräldrar i hem med två språk att konsekvent tala sitt modersmål. – Exempel på rubriker ur Brages Pressarkiv: Framtidsfrågor 24. 1980-81.

I längden kan med ekonomiska argument svensk och finsk skola sammanslås, varefter språken existerar jämsides – en tid – tills majoritetsspråket blir enarådande.

en att motverka det krympande antalet svenska elever, kampanjer för de tvåspråkiga om vikten av att välja svensk lågstadieskola. Lärarna, från den nya fakulteten i Vasa, hade varken från sin hemmiljö i bland annat Österbotten eller genom pedagogisk utbildning, någon beredskap att hantera barn med svag kunskap i svenska. Ej heller kunde hemmen, där finskan dominerade, stärka svenskan, i synnerhet som uppgiften ofta tycks ha fallit på de finska mödrarnas lott. Eleverna upplever ju även stark påverkan utanför skolans väggar. Modersmålslektorn **Maj-Britt Grönholm** startade på 1980-talet läsprogrammet ”En kvart om dagen”, med målsättningen att stärka barnens svenska i utsatta miljöer. Folktingets propaganda hade blivit ett tveeggat svärd – den svenska skolan fick väl inte bli en språkskola? Sedan 1980-talet har idén om undervisning på två modersmål kannstöpts. I dag uppges ca 61 procent av eleverna i Helsingforsregionens svenska skolor leva i hem där båda språken talas, 3 procent i hem där enbart finska talas och 7 procent i hem med andra språk. Siffrorna visar otvetydigt att de finskspråkiga främst väljer majoritetens skola. Detta faktum kan mycket väl an-

vändas som argument för sparkrav, till exempel skola med gemensam undervisning i åtminstone vissa ämnen – situationen vore då liknande som på 1880-talet. Nyligen har vid Pedagogiska fakulteten i Vasa framförts idéer om att experiment med skola på två parallella språk kunde prövas, bland annat med hänvisning till starkt tvåspråkiga miljöer med finsk dominans. Idén kan kanske motiveras som vetenskapligt intressant – med statistiska resultat, mätning, utvärdering och praxis – och kanske ge pedagogiken status som innovatör. Fakulteten är dock inte enbart en vetenskaplig institution. Den är sedan tillkomsten i högsta grad ett språkpolitiskt instrument i Svenska folkpartiets minoritetsstrategi. När nu svenskan på alla nivåer, i samtliga miljöer i Finland, har lägre status än finskan måste förslaget om skola på två språk – också i det historiska perspektiv som givits i denna artikel – utdömas som både ogenomtänkt och förödande för svenskans ställning som levande språk i Finland. I längden kan med ekonomiska argument svensk och finsk skola sammanslås, varefter språken existerar jämsides – en tid – tills majoritetsspråket blir enarådande.

KÄLLOR

Otryckta

Bo Lönnqvist, Emelie Antell och Tjusterby Gods Ab. Otryckta manuskript 2015, 270 s. Kap. 3 och 4.

Muntligt meddelande om Bocksbacka av fru Birgit Ekberg.

Författarens egna upplevelser av förfinskningen i Nyland sedan 1950-talet.

Tryckta källor

Anges här i den ordning de citeras i texten:

Östra Nyland Nr 40. Onsdagen den 24 maj 1882 (s.4)

Bo Lönnqvist, Jyväskylä seminarium – källan till en finsk julkultur. Svenskygden 5/ 2009.

Håkan Andersson, Låga stränder och djupa fästen. En essä kring strategier och bildningsideal i finländsk skolutveckling. Skolhistoriskt Arkiv 34, 2013. S.9, 11 f., 17-22.

Johannes Cederlöf, Ekenäs Stads Historia Del III 1810-1930. Ekenäs 1964, s.550-561.

Max Engman, Språkfrågan. Finlands-svenskhetens uppkomst 1812-1922. Helsingfors 2016. Svenska litteratursällskapet (SLS). – När skolspråk behandlas i kap. Klyvning s.176-185 gäller exemplen främst läroverk med undervisning på två språk, medan folkskolans skymtar i ljuset av folkbildningen i allmänhet, s.193-198.

C.G.Estlander, Fennomanska studier (Finsk Tidskrift 1882) och Min ställning i språkfrågan (Finsk Tidskrift 1887) i Skrifter av C.G.Estlander II Uppsatser i litteratur

och konst samt allmänna ämnen 2. Åren 1882-93, s.3,42,160,165 f.,172. Helsingfors 1919. SLS.

Zachris Topelius 120 dikter. Kommenterade av Olof Enckell. Helsingfors 1970. SLS, s.355-361.

J.J. Wecksell Samlade dikter Med inledning och kommentar av Karin Allardt Ekelund. Helsingfors 1962. SLS s.206 f., 354.

Bo Lönnqvist, Ting, Rum och Barn. Kansatieteellinen arkisto 38. Finska fornminnesföreningen. Helsingfors 1992, s.113, 369 f.

Bo Lönnqvist, Suomenruotsalaiset. Kansatieteellinen tutkimuskieliryhmästä. Jyväskylä 1981, s.35, 44 ff.

Wallén, Holger, Språkgränsen och minoriteterna i Finlands svensksbygder omkr. 1600-1865. Åbo 1932, s. 212.

Bo Lönnqvist, Språkgränsen som kulturellt fenomen. Budkavlen Årg. 63, Åbo 1984, s. 59 ff., 55. – Belägget från Uleåborg i Läraren 17.3.2016.

Anna-Maria Åström, Bo Lönnqvist, Yrsa Lindqvist, Gränsfolkets barn. Finlands-svensk marginalitet och självhävande i kulturanalytiskt perspektiv. Helsingfors 2001. SLS. – Särskilt kap.II och III.

Sörnäs svenska församling Minnesbok (1906-1981). Åke Lindholms minnesfond. Red. Aila Heikinheimo-Lindholm. Helsingfors 1992, s.13.

Bo Lönnqvist, Ivar Nordlund, Monica Ståhls, Katja Båsk, Industrisamhälle och arbetarkultur. En etnologisk studie över Talkis cellulosafabrik i Borgå landskommun 1893-1975. Folklivsstudier XX SLS. Helsingfors 1997, s.15,30.

Sigbritt Backman, Hertonäs gård – Från säterier till museum. Svenska Odlingens Vänner i Helsingfors r.f. Helsingfors 2015, s.110-114.

Svenska skolor invid eller på andra sidan språkgränsen. – Uppgifter om ett antal minoritetsskolor. – SFV och folkundervisningen Svenska folkskolans vänner 75 år. Kalender 1957, s.123-143.

Einar Pontán, Svenska folkskolans Vänners Publikationer 1882-1957. Helsingfors 1959. – Folkskolor och seminarier s.53.

Bo Lönnqvist, Folkkulturen som försvann. Huvudstadsbladet 28.5.1984.

Gabriel Nikander, Vår jord. Finlands svenskar. Några upplysningar i anledning av Finlands svenska ungdomsförbunds besök i Sverige i juli månad 1908. Borgå 1908.

Marika Tandefelt, Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Multiethnica Upsaliensis 3. Uppsala 1988. – Anmäld av Bo Lönnqvist i Huvudstadsbladet 11.7.1988 ”Modersmålet i teori och praxis”.

”Tvåspråkig skola är bara en tidsfråga”. Intervju med Fritjof Sahlström i Huvudstadsbladet 24.7.2016.

L/ovisa/ G:s/Gymnasiums/ studenttäss om orättvisor i skolan. Nya Östis 9.6.2016.

Pamela Friström, Klasslärarutbildning i anrik miljö. SFV-magasinet 3/2016, s.14.

Bo Lönnqvist, Skola på svenska och finska – ohållbar minoritetsstrategi. Läraren Nr 6, 23.3.2017.

Minnesrunor

Hedda Biström

* 3.12.1950

† 16.2.2017

I slutet av februari nåddes vi av budet om att Hedda hade dött. Det klack till, som det gör när gamla vänner från barndomen går bort, även om det var ett bra tag sedan vi träffades. Att Hedda småningom försvann ur kikaren var jag inte ensam om eftersom hon levde ett tillbakadraget liv, och följde den anspråkslöshetens filosofi hon tidigt lade sig till med, långt innan dagens miljörelse, hållbarhetsideologi och downshiftande.

Hedda Biström växte upp i Dickursby, i bruksmiljön kring färgfabriken Schildt & Hallberg, eller "Schildten" som vi kallade det. En miljö hon på äldre dagar ofta återkom till, i sina kåserier i HBL – en nostalgisk genre hon odlade under sin sista tid som journalist. Som yngre var det samtids- och framtidsfrågorna som stod i centrum. Liksom många av sina generationskamrater drogs Hedda tidigt med i kampen för en bättre värld. Men till skillnad från många andra levde hon hela sitt liv som hon lärde.

Hon tvekade i början i valet mellan att måla och att skriva. Det senare tog småningom över, även om måleriet indirekt kom in i hennes liv via äktenskapet med bildkonstnären Kari Pärssinen. Hedda studerade journalistik vid Social- och kommunalhögskolan och fungerade som redaktör för Studentbladet. Efter kortare sejourer på kommunkansliet i Dickursby och radion på Åland arbetade hon på FNB från 1977 till 1990. Därifrån gick hon över till HBL, där hon arbetade fram till sin pensionering 2008.

På Husis skrev Hedda till en början i huvudsak lokalreportage från Vanda, men efterhand blev miljöfrågorna hennes specialgebit, med långa och engagerade re-

portage kring det vi i dag kallar klimatfrågan. Ett område där hon fick utlopp för sitt starka samhällsengagemang, vilket ofta fick gubbarna på torget i Dalsbruk att ilsket kommentera hennes ”fula skrivelser” om fiskodlingen. Hon hade nämligen via båda sina föräldrar starka rötter i skärgården kring Dalsbruk, och det var också hit hon alltid återvände, liksom syskonen med familjer. Och även återkom till i sina kåserier.

Den tredje miljö hon ofta beskrev var stränderna på Drumsö, hennes hemvist under senare år, tillsammans med sina kära hundar. Om hennes personlighet vittnar att hon på sina dagliga vandringar runt ”Hundudden” småningom röjde upp en hel sandstrand. Hon hade en egen kratta gömd på stranden och efter många års träget arbete fick hon fram en egen strandremsa med sandbotten, där hon ofta simmade. För sådan var hon: begåvad och egensinnig, rolig och full av temperament. Vi hedrar hennes minne.

Hedda sörjs närmast av barn och barnbarn, samt syskon med familjer.

*Thomas Rosenberg,
barndomsvän*

Birgit Brunow

* 7.7.1935

† 5.1.2017

Birgit “Biggan” Brunow, avled den 5 januari 2017 efter en tids sjukdom. Hon föddes i Hangö år 1935 och var den äldre i syskonskaran på två. Föräldrar var stadsbarnmorskan Ebba Nyström och Rafael Nyström, sprängämnestillverkare vid Forcitet. Till familjen hörde också två år yngre system Kristina Nummenmaa.

Barndomshemmet var gamla BB på Långgatan. Familjen huserade i den nedre våningen och BB-avdelningen var inhyst på vinden. Beklagligt nog förlorade systrarna sin far i ung ålder och modern blev extra viktig, inte bara i egen-

skap av förälder, utan också som en rollmodell på en stark och självständig kvinna. Det var med värme och stolthet Birgit berättade om livet på Långgatan; om hektiska vaknätter då hon och Kristina fick rycka in som extra händer med att koka vatten, hämta handdukar och servera frukost till de nyblivna mödrarna.

Systrarna tillbringade sin tid under evakueringen hos släktingar i Mäntsälä, i Karlstad i Sverige och sista tiden i Vasa.

Skolgången gick utan problem. Birgit avlade studentexamen från Hangö samlyceum. Därefter följde studier i engelska och tyska vid Helsingfors universitet, som ledde till en filosofiemagistersexamen. Under studietiden träffade hon sin första make Erik Arvidsson, som också är far till hennes enda barn, sonen Henrik Arvidsson (född 1959). Erik Arvidsson var svensk medborgare och hela familjen bodde en tid tillsammans i Sverige. Äktenskapet blev dock kortvarigt och efter skilsmässan flyttade Birgit till Kotka. Där träffade hon sin

FOTO: HANGÖTIDNINGEN

andra make Dage Brunow, som var hennes stora kärlek. De knöt hymens band under en resa till USA i San Francisco.

I sin nya hemstad arbetade hon som språklärare i Kotka svenska samlyceum. Hennes stora passion var trots allt att skriva kolumner och reportage under pseudonymen ”Musta Kissa” i bland annat Kotkan Sanomat och Kymen Sanomat. Hon skrev också under flera års tid teaterrecensioner för Hufvudstadsbladet. År 1985 grundades det tvåspråkiga Pyhtäänlehti-Pyttisbladet, där Birgit arbetade som chefredaktör. Under tiden i Kotka fick hon utlopp för sitt kulturintresse och besökte otaliga kulturella begivenheter. Utöver detta representerade hon jäm-sides med Dage Brunow i hans krävande arbete inom EnsoGutzeit-koncernen.

Efter makens död år 1988 kände Birgit att hennes viktigaste band till Kotka brutits. Hon beslöt sig för att återvända till hemstaden Hangö, inte minst för att bo i närheten av sin syster Kristina.

I Hangö tog hon sig med stor iver an olika förtroendeuppdrag. Hon hade nära kontakt till de lokala politikerna, främst inom Svenska folkpartiet. Bland de offentliga uppdragen kan nämnas att hon ledde kultur- och fritidsnämnden under åren 1997-2000, satt som medlem i revisionsnämnden under åren 2001-2004 och 2005-2008 och var ordförande för seniorrådet från år 2009 framåt. Hon var också föreningsaktiv och fungerade som ordförande för Svenska Klubben i Hangö r.f. i hela tjugofem års tid, och var ordförande för Svenska Pensionärsgillet i Hangö i många år.

För den breda publiken blev hon känd inte minst för sin spalt i Hangötidningen, ”Visst händer det i Hangö”. I det forumet kombinerade hon sin slagkraftiga iakttagelsefönnåga med lagom lätt mingelskvaller och ironisk humor. Senare värvades hon till konkurrenten Västra Nyland, där sidan pryddes av hennes karakteristiska silhuett i spalten ”Biggan i Hangö”. Varje jul publicerade hon en lista på julklappsböcker åt personer som i hennes tycke förtjänade det.

In i det sista bevarade hon sin skarpa analytiska förmåga och sitt sinne för humor. Hon somnade stilla in på hälsocentralens bädd, efter dagar fyllda av besök från familj och vänner.

Mia Berg-Lundqvist

Johanna Lindholm

--

Birgit Brunow erhöLL SFV:s Hagforsmedalj år 1991

Anna-Lena Dreijer

* 15.6.1941

† 5.5.2016

Min älskade hustru Anna-Lena avled efter en kort tids sjukdom i cancer på Kristi himmelfärdsdagen den 5 maj 2016. Hon var född i Jakobstad den 15 juni 1941. Hennes barndom förgylldes av att vara första barnbarnet till sina morföräldrar, band- och spetsfabrikör Anders Lassfolk och hans hustru Elsa, som gav hennes uppväxt en extra trygghet och glädje.

Vid 10-års ålder flyttade hon med sina föräldrar Rakel och Bertel Lindroos till Sverige. Där hade hennes far som var forstmästare (sv. jägmästare) fått arbete vid Svenska Cellulosa Ab (SCA). Familjen bodde först i Luleå, sedan i Piteå och senare i Stockholm, där pappa Bertel arbetade på SCA:s huvudkontor. Han föreläste även vid Skogshögskolan i Stockholm. Familjen bodde i ett egna hemshus i villaförorten Nockeby, granne till Bromma. Anna-Lena tog studenten vid Bromma Högre Allmänna Lärverk 1961 och blev svensk medborgare.

År 1960 utsågs Anna-Lenas far till landskapsforstmästare på Åland och byråchef vid Ålands landskapsstyrelses skogsbruksbyrå. Familjen flyttade till Mariehamn, där ett egna hemshus, Västra Esplanadgatan 14, inköptes till bostad. Kort därefter blev Anna-Lena och jag ett par vid Åländska Studentgilles nyårsfest på Societetshuset i Mariehamn. Vi förlovade oss 1965 under en välgörenhetsbankett i Åbo slott. Följande år den 22 oktober 1966 gifte vi oss i S:t Görans kyrka i Mariehamn.

Samma år, 1966, avlade Anna-Lena sin hum. kand-examen vid Åbo Akademi. Sedan fick hon anställning som amanuens vid Ålands museum 1966-1969. Hon arbetade även som reporter vid lokalradion och som timlärare vid skolor på orten, Föglö kommuns folk- och medborgarskola, Ålands handelsläroverk. Smeknamnet ”Tigrinnan” fick hon av eleverna vid Ålands lyceum under sin tid som lärare i historia 1970-1973.

Sin huvudgärning utförde hon som konstantendent och chef för Ålands konstmuseum 1975-1991, 1993-2000. Under hennes tid flyttade Ålands konstmuseum från tillfälliga lokaler till den nya museibygnaden som hon var med om att skapa och ge innehåll. Museibygnaden ingick som tredje etapp i Projekt-77-bygget av Landskapet Ålands förvaltnings- och kulturcentrum bestående av Hotell Arkipelag, Självstyrelsegården och Ålands museum.

I december 1980 stod den nya museibygnaden klar att tas i bruk och medarbetarna från museibrån, Ålands museum och Ålands konstmuseum flyttade in. Nu gällde det att koncentrera arbetet på att skapa en permanent utställning, en bastuställning om Ålands historia från stenåldern till nutid och för konstmuseet en ”Invigningsutställning”, en samlingsutställning av sju inbjudna åländska konstnärer i de nya stora och moderna utställningsutrymmena. Tiden var knapp. Den 9 juni 1981 skulle huset invigas och då måste allt vara klart.

Anna-Lena ingick som konstantendent i projektgruppen som landskapsstyrelsen tillsatt för ändamålet. Ordförande var museichefen för Ålands museum Kurt Weber och sekreterare museisekreterare Monica Eriksson. Till gruppen hörde även utställningsarkitekt Eric Sörling från Statens historiska museum i Stockholm. Det var ett tufft arbete att på så kort tid skapa utställningarna samt i specialsalar separata tillfälliga utställningar och bildspel om Åland jämte ”Ålandsboken”, en läcker presentation av utställningarnas innehåll och syfte.

Ett hårt och påfrestande arbete som tidvis pågick dag och natt ju närmare invigningsdagen man kom, resulterade i att invigningen av museet och öppnandet av utställningarna blev en succé. Framgången höll i sig med att följande år, 1982, tilldelas det prestigefyllda museipriset av Europarådet som utdelades i Strasbourg, Frankrike till företrädare för Åland med lantrådet Folke Woivalin i spetsen.

Anna-Lena gick med liv och lust in i arbetet som konstantendent och chef för Ålands konstmuseum. Med hjälp av utställningsassistenter och andra

medarbetare kunde utställningsverksamheten vara aktiv och hålla hög nivå. I specialutställningshallen hängdes och visade tillfälliga utställningar med byte i snitt en gång i månaden på årsnivå.

Anna-Lena höll livlig kontakt med kolleger och konstnärer främst i närregionerna. Hon var nyfiken och vetgirig på tendenser och nyheter i konstens värld. Utställningsverksamheten leddes av Ålands konstnämnd, vars medlemmar utsågs av Ålands landskapsstyrelse (nu landskapsregering). Anna-Lena var föredragande i konstnämnden. Till uppgifterna hörde att besluta om inköp av konst till konstmuseet samt utdelningen av landskapets konststipendier. Som konstantendent ankom det på Anna-Lena att utdela konststipendierna vid landskapets årliga utdelningsceremoni.

Under två års tid 1991-1993 var Anna-Lena tjänstledig för att arbeta som studiehandledare vid Ålands bildningsförbund/verksamhetsledare vid Ålands hembygdsförbund (tid. Ålands folkminnesförbund). Hon trivdes mycket bra med de nya arbetsuppgifterna.

Anna-Lena var en tid även engagerad inom kulturnämnden i Mariehamn, som medlem 1968-1975 och suppleant 1976-1979.

Vår älskade dotter Johanna föddes den 27 mars 1974. Johanna var mycket förtjust i Anna-Lenas föräldrar Rakel och Bertel Lindroos samt i min far Matts Dreijer. Anna-Lenas föräldrars fritidshus, byggt 1966 på udden Tisnässkatan, inköpt året innan, var en källa till glädje och avkoppling för hela familjen.

Anna-Lena var mycket intresserad av konst och heminredning. Ett vackert och välskött hem hade högsta prioritet. Mat och viner hörde också till favoritintressena. Ur kokböcker och mattidningar hämtade hon inspiration till strövtåg i kokkonstens spännande värld. Hand i hand med detta ägnade hon sig med glädje åt sina vänner. Att träffas och umgås var mycket kärt för Anna-Lena. En livslång tradition var att i god vänners lag avnjuta kräftpremiären den 21 juli. Redan som barn hade hon fått följa med sina föräldrar på den årliga kräftpremiären på Segelpaviljongen i Jakobstad. Resor stod Anna-Lena varmt om hjärtat. Att lära känna Europa med resor längs dess floder eller på Medelhavet var tilltalande. Inom föreningslivet var Anna-Lena aktiv i Mariehamns Inner Wheel-klubb alltsedan klubben grundades som chartermedlem sedan 1969 och klubbpresident åren 1983-1984, 1990-1991. Hon var även 1995-1996 varit rådsresident för Inner Wheel i hela Sverige och 1995-1996 board director i Inner Wheel In-

ternational med säte i London, Inner Wheel Internationals styrande organ.

År 2016 skulle bli vårt jubileumsår som vi såg fram emot med förväntan. Vi skulle fira 50-årsjubileum av vårt äktenskap, som inleddes med det glädjefyllda giftermålet i S:t Görans kyrka den 22 oktober 1966. Ett annat efterlängtat jubileum var Anna-Lenas 75-årsdag den 15 juni 2016. Anna-Lenas sjukdom och död satte punkt för våra förhoppningar. Vårt tänkta jubileumsår blev vårt sorgeår. Saknaden efter Anna-Lena är tung och överklig. Kvar i livet är jag och vår dotter Johanna sörjande Anna-Lenas alltför tidiga och tragiska bortgång.

Stig Dreijer

Sven-Erik Glader

* 25.12.1929

† 24.5.2016

Sven-Erik Glader är död. Han föddes på juldagen 1929 och han avled den 24 maj, bruten av en lång tids sjukdom. I Sven-Erik förlorade Österbotten och särskilt de ungdomsföreningsaktiva en ledargestalt och kulturell mångsysslare, verksam under flera decennier.

Som tonåring blev han medlem i Karperö ungdomsförening. Under sin aktiva tid i föreningen (som han egentligen aldrig lämnade) hann han vara med om att bygga den första Karperöpaviljongen och att grundrenovera den dåvarande ungdomslokalen. Detta engagemang förde honom till olika uppgifter i Femte ungdomsringen och i Svenska Österbottens ungdomsförbund. I början på 1960-talet utsågs han till förbundets ombudsman. I allt som hände i förbundet under 1960- och 1970-talen och en god bit in på 1980-talet kunde man spåra Sven-Eriks hand.

Till de stora händelserna får man räkna tillkomsten av ungdomstidningen Österbottniska Posten 1968. Sven-Erik invaldes i tidningens redaktionsråd och utsågs ganska snabbt till redaktör vid tidningen med Vasa som stationeringsort. Hans ÖP-engagemang upphörde 1984 då han på heltid blev anställd som Jakobstads Tidnings redaktör i Vasa. Han kvarstod i denna tjänst till sin pensionering 1991.

Sven-Erik kände Österbotten, och särskilt då det österbottniska organisationslivet, kanske bättre än någon annan. Det märktes också i hans redaktionella arbete. Jag samarbetade med honom i ungdomsrörelsen och i tidningsvärlden och jag lärde mig uppskatta honom som yrkesman och vän. Han kunde av

somliga uppfattas som burdus, men han var som jag såg honom gladlynt och ivrig. Efter ett fattat beslut kunde han slå ihop sina händer och utbrista: Just det, så gör vi! Och han såg till att det blev gjort. Stora frågesporttävlingar, Nordivalen, Talangjakten och Amerikaresorna är några exempel.

Sven-Erik fick under sitt liv uppleva många händelser och träffa många berömdheter, inte minst från den rikssvenska ungdomskulturen. En händelse, eller ett verk, som betydde mycket för honom var invigningen av Replotbron. Han gav mig boken om brobygget, där han själv svarade för faktadokumentationen och intervjuerna.

Hembyn Karperö var viktig för Sven-Erik, även känslomässigt. Under många år var han med om att skriva och sammanställa ett antal böcker om byn. Under många år kunde han beskriva sig som en månskensbonde med en särskild känsla för skogen och vad den gav: vackra vedstaplar.

Sven-Erik sörjs närmast av hustru och tre söner med familjer.

Alf Snellman

Kristofer Gylling

* 11.7.1943

† 22.5.2016

Jobba, jobba, det här är inget vilohem! Kristofer Gylling har beslutat sätta det unga journalistfröet på plats.

Det är mitten på 70-talet och jargongen på Finska notisbyrån är stundvis frän. Här ska det drillas i att skriva snabbt, kort och begripligt. Kristofer håller i taktpinnen och med sin burdusa ton ger han noter-

na för nybörjarens fortsatta arbetskarriär: ha fakta på hand, tänk på den vanliga människan i stället för dina kolleger och se till att svenskan blir rätt då du skriver.

Kristofer inledde sin journalistiska bana på FNB. Hans stora passion var historia och politik och han kände varmt för världsfreden. I två repriser tjänstgjorde han som FN-fredsbevarare på Cypern och under åren på notisbyrån var han med på ett hörn också i freds- och antikärnvapenrörelsen här hemma. Samtidigt hörde han till den generation journalister som kunde sin säkerhetspolitik.

I slutet av 70-talet flyttade Kristofer till Yle, där han jobbade framför allt som politisk journalist fram till sin pensionering 2003. För honom var integriteten a och o. Det gällde att hålla ett tillräckligt avstånd till politikerna. Intervjutekniken som han lärde ut till kollegerna hade ett klart budskap: fråga, fråga och fråga – men lyssna också på svaren. Hans formuleringar då han bedömde politiker och deras förehavanden var träffande.

Kristofer blev mentor för oss unga kvinnor som på 70- och 80-talet kom in i det då rätt slutna och manliga skräet av politiska journalister. En kollega minns hur han tog hand också om henne då hon som ung österbottnisk journalist skulle hävda sig i maktens korridorer i huvudstaden.

FOTO: YLE/TOUKO YRTTIMAA

Kristofer hade en respektlöshet som kunde reta gallfeber på politikerna men bakom fasaden gömde sig ett stort hjärta och en övertygelse om att politik är viktigt. Ett särdrag var att han aldrig dömde ut någon på förhand utan alla skulle ges en chans att visa vad de går för.

Utanför jobbet hade Kristofer en något oväntad talang. Han var korsords- och sudokufantast men också en baddare på korsstygnbroderier. Det blev många borddukar och löpare under åren, sydda med oerhört skicklig hand. Kanske det var något i det exakta och logiska som fascinerade.

Kristofers och hustrun Kristinas hem i Jorvas stod alltid öppet för släkt och ett otal vänner. Den stora gästfriheten inkluderade allt från den avlägsna släktingen Edvard Gyllings ukrainska efterlevande till arbetskamrater. De fick vädra journalistiska val och politik vid det långa matsalsbordet också efter att Kristofer gick i pension.

Kristofers respektlöshet och bitska humor skulle göra gott också i dagens journalistik. Vi som fick ha honom som mentor, kollega och vän under vägen känner stor tacksamhet och saknad.

Anne Suominen

Gunilla Hellman

* 24.11.1945

† 23.12.2016

Gunilla Hellman, född Mörn, växte upp i Kristinestad och avlade studentexamen vid Strömborgska läroverket i Borgå. Redan i unga år lärde hon känna sin blivande make, arkitekt Karl Johan Hellman, som hon hann fira guldbröllop med dagen före sin bortgång. Gunilla och Karl Johan fick två döttrar och så småningom även fyra barnbarn som minns henne som en snäll och rolig mormor.

Gunilla och Karl Johan delade många intressen, bland dem kärleken till konst och kultur. De tillbringade gärna tid på Åland och i Frankrike. Det är många som fått njuta av deras kultur- och lokal-kännedom i Provence genom att de agerade engagerade guider under temaresor med kultur och vinprovning på programmet.

Under sin yrkesverksamma tid, som sträckte sig långt över pensionsåldern, brann Gunilla alltid för tillgänglig kultur. Hon hade en klar vision och arbetade för en samverkan mellan kultur, näringsliv och det offentliga. Gunilla såg pengarna till kulturen som den andliga utvecklingens riskkapital. Hon drevs av en vision om allas rätt till och behov av kultur.

Som ombudsman vid Svenska kulturfonden, där hon verkade fram till 2003, ville Gunilla förvandla fonden från att främst vara en beviljare av understöd till en kulturpolitisk aktör. Detta skedde i nära samråd med fondens ordförande Levi Ulfvens. Resultaten har blivit bestående genom att nya och starkare strukturer för det finlandssvenska kulturlivet byggts upp. Gunilla var med om att lägga grunden för många välfungerande satsningar, såsom Pro Artibus, Kultur i sko-

lan och Bokkatalogen. Hon sammanställde också kulturpolitiska utredningar och anlätades som talare kring finlandssvensk kultur.

Genom befattningar och förtroendeuppdrag vid Hanaholmens kulturcentrum, Kulturfonden för Sverige och Finland, Nordiska kulturfonden och European Cultural Foundation hade Gunilla ett brett nordiskt och internationellt perspektiv, och för den finlandssvenska kulturvärlden betonade hon starkt vikten av internationalisering. Gunillas insats för nordiskt samarbete fortsatte länge genom hennes arbete med att driva och utveckla föreningen Pro Arts & Business, där hon utsågs till hedersmedlem.

Inom kulturnätverket Produforum verkade hon som frilansande kulturaktör och kulturföretagare. Den nya generationen kulturproducenter uppskattade hennes digra kunnande och aktiva deltagande i debatter. Hon anlätades som översättare för kulturpolitiska skrifter och utlåtanden inom det offentliga. Gunilla älskade det skrivna ordet och hon var en aktiv skribent som deltog i skrivarkurser, sammanställde festskrifter och gjorde inlägg i dagspressen. Under hennes sista levnadsår sammanställde hon ännu jubileumsnumret 2015 för tidskriften Nödripen - organ för Kristinestads hembygdsförening i Helsingfors r.f.

Gunilla Hellman avled dagen före julafton efter ett halvt år av sjukdom.

*Ann-Christin Hellberg-Sågfors
Mikael Kosk*

--

Gunilla Hellman erhöll SFV:s folkbildningsmedalj år 2003

Barbara Helsingius

* 27.9.1937

† 9.3.2017

En av Nordens främsta sångare, den finlandssvenska vissångens Grand Old Lady, Barbara Helsingius har gått ur tiden. Vi minns hennes mörka, fängslande röst och hennes fyndiga vistexter. Med samma varma känsla framförde hon egna och andra visor. Hon var oerhört språkkunnig och översatte dikter till och från många språk. Med sin musik strävade hon medvetet efter att bygga broar mellan människor, länder och folk. Under det halvsekel som hon förunnades att vara verksam knöt hon kontakter och vänskapsband världen över.

För eftervärlden lever hon i sina många visor, skivinspelningar och visböcker.

Barbara Helsingius växte upp i Helsingfors som dotter till överstelöjtnanten Zachris Olof Helsingius och hans hustru Elisabeth. Våren 1957 blev hon student vid Nya svenska samskolan. Hennes studietid präglades av två stora intressen, idrott och musik. Hon avlade gymnastiklärarexamen 1961, men redan dessförinnan hade hon hunnit bli ett namn inom finländsk fäktning. Hon blev finländsk mästare 1959 och 1961 och var med i det lag som erövrade FM-titeln 1954-1961, 1964-1965 och när Finland vann nordiska lagmästerskapet i Oslo 1961. Hon representerade Finland vid OS i Rom 1960 och VM i Paris 1965.

Under studietiden sjöng Helsingius andra alt i Akademiska damkören Lyran och valdes 1961 till körens ordförande, en post som hon på nytt innehade 1964-1965, då hon återkommit från studier i Förenta staterna. Ett ASLA-stipendium förde henne till Kalifornien, där hon 1963 avlade Master of Arts-examen i pedagogik vid Stanford University. I USA blev hon intresserad av den amerikanska

ska folksångstraditionen, som på 1960-talet blev ett världsomspännande mode med artister som Joan Baez och Peter, Paul and Mary.

Helsingius förde med sig sånger hem och blev en av Finlands mest kända artister i folksångsstil. När Niilo Tarvajärvi erbjöd henne att bli värdinna i hans populära tv-program "Ilmasilta", fick hon chansen att sjunga, vilket innebar ett genombrott som artist. Skivdebuten följde omedelbart med några singelskivor och en lp, Barbara (1966), där hon sjöng "folk" på finska, bl.a. Ian Tysons kända "Four strong winds" (1964) och den populära whiskysången "Copper Kettle".

År 1967 gifte sig Barbara Helsingius med diplomaten, andra sekreteraren vid USA:s ambassad i Helsingfors Hank Koski, och flyttade till Washington DC, där paret stannade i fjorton månader. I Washington gjorde hon musikprogram för Finlands rundradio och medverkade också i amerikansk tv. År 1968 föddes hennes första dotter, och samma år flyttade familjen till Oslo, där hennes man fått tjänst vid ambassaden. Familjen, som utökades med ytterligare en dotter, stannade i Oslo i sju år. Den norska musikvärlden tog emot Barbara med öppna armar. Hon uppträdde flitigt, gav en välbesökt norsk debutkonsert och medverkade i ett stort antal radio- och tv-program. I det populära tv-programmet "Husker Du?", deltog hon 14 gånger, mer än någon norsk artist.

Redan under studietiden började hon vikariera som anmälare vid Finlands rundradio och fick fast anställning 1965. Under Amerikavistelsen höll hon kontakten med radion: hon gjorde grammofoonkåserier och intervjuade stora stjärnor som besökte Washington. Också under Osloåren producerade hon radio- och tv-program för Rundradion, en hel del musikprogram, men också den populära motionsserien "Fem minuter med Barbara". Efter hemkomsten till Finland var hon verksam som frilans och producerade radioprogram om musik och friluftsliv. Åren 2002-2006 var hon ansvarig för programmet "Rötter i Finland", som riktade sig till finlandssvenskar i utlandet.

Som visdiktare debuterade Helsingius på 1970-talet. Hon skrev visor på svenska, finska, norska och engelska och deltog i tävlingar för nyskrivna visor, såväl hemma som utomlands.

Hon skrev lyriska kärleksvisor, filosofiska och kritiska visor om människan och livet på vår jord, humoristiska visor i folklig stil samt visor om och för barn. Texterna präglas av kärlek till språket, gediget rimsmide och ofta flertydiga ordval.

På 1980-talet var Helsingius en av de drivande krafterna inom Sällskapet Visans Vänner r.f. i Helsingfors, där hon verkade som ordförande 1979-1989. År

2012, då Barbara Helsingius fyllde 75 år, instiftade Visans vänner Barbara Helsingiuspriset för personer eller grupper, som på ett förtjänstfullt sätt verkat i vismiljön och gynnat visan som konstform.

År 2002 blev hon medlem av den finska motsvarigheten, det nystartade sällskapet Helsingin laulelman ystäväät, där hon 2007 valdes till ordförande. Hon rörde sig obehindrat mellan språken; ett uttryck för detta är hennes två lp-skivor Det var en gång (1977) och Olipa kerran (1978).

Också till Norge har kontakterna varit täta. År 1980 utgav ett norskt skivbolag en lp, Speiling med översatta visor från Finland, bl.a. Erna Tauros och Tove Janssons "Höstvisa" och Barbara Helsingius egen "Jag visste så väl", hennes största egna framgång, som tagits upp av flera internationellt kända artister. Det blev upptakten till en mångårig turnéverksamhet inte bara i Norge, utan också i Sverige och Danmark, på Island och Färöarna. En engelsk version av Speiling med titeln Reflection, Songs from Finland utgavs 1982.

Barbara Helsingius gav ut flera visböcker. År 1978 utkom Vill du visor min vän? med 49 dittills opublicerade finlandssvenska visor, och elva år senare Kan ske en visa, som upptar 30 av hennes egna visor och 30 visor översatta från finskan. 2000 utkom sångboken Songs Finland Sings med 80 finländska sånger på engelska, de flesta i översättning av Barbara Helsingius. Sångboken kompletterades två år senare med två cd-skivor, där visorna tolkas av olika artister. Boken och skivorna blev populära i Finland, där de använts inom skolundervisningen i engelska, men också bland finländska emigranter i utlandet.

Barbara Helsingius visor och tonsatta dikter har rotat sig i finländsk och nordisk vistradition. Förutom i Norden uppträdde hon i USA, Kanada, England, Skottland, Spanien, Japan, Australien, Lettland, Israel och Belgien. Recensionerna fäster sig vid hennes stora musikalitet, den speciella klangen i hennes altröst, den tydliga diktningen och hennes skickliga gitarrspel.

För sin insats som visdiktare och sin insats till fromma för den nordiska visan fick hon flera utmärkelser. År 2000 beviljades hon statens konstnärspension. Förutom att hon varit aktiv i och stått i ledningen för föreningar med anknytning till viskonsten, har Barbara Helsingius varit kulturpolitiskt aktiv lokalt, t.ex. som ordförande i Esbo Svenska Kulturförening.

Ann-Mari Häggman

Biografiskälla: Biografiskt lexikon för Finland

Roger Holmström

* 13.11.1948

† 2.9.2016

Filosofie doktor, lektor emeritus i litteraturvetenskap vid Åbo Akademi, Roger Holmström, avled i september 2016 efter en kort tids sjukdom i en ålder av 67 år.

Redan innan han avlagt magisterexamen knöts Holmström till litteraturvetenskapen som lärare i början av 1970-talet och hann uppleva ämnets hemvist på fyra olika adresser: Humanisticum, ASA-huset, Nunnegatan och Arken. Till lektor i litteraturvetenskap utsågs han 1978, en tjänst han innehade till sin pensionering 2012. Periodvis

handhade Holmström även ämnets professur.

Roger byggde nationella och internationella nätverk, särskilt inom skandinavistiken. Han var gästprofessor i svensk litteratur vid University of Washington 1991. I Norden var han en föregångare inom student- och lärarutbyte samt inom lärarutbildningen. Generationer av studenter och forskarkolleger vittnar om den omtanke som kännetecknade Roger. Han såg och uppmärksammade den unika förmågan hos varje student och kollega. Undervisningen byggde Roger fortgående på sin produktiva forskningsinsats.

Han var en uppskattad, stödjande och systematisk handledare, som också kunde vara krävande. Otaliga var de magister- och doktorsavhandlingar som kom till under Rogers ledning. Vid litteraturvetenskapen vårdade han gemenskapen inom kollegiet och bland studenterna. Gärna reste han på uppslupna exkursioner till Europas metropoler.

Roger karakteriserades av en underfundig humor och värme och var en ytterligt välstrukturerad person med en ojämförlig arbetskapacitet. Som hans mångåriga kollega professor emeritus Clas Zilliacus beskriver det i festskriften som Roger tillägnades på sin 60 årsdag:

*Var dag en rad. Så är det alla dar, en rad av plikter, en oändlig räcka.
Än lyser det på Arken. Han är kvar.*

Rogers doktorsavhandling från 1988 granskar finlandssvensk litteraturkritik mellan 1916 och 1929. Den tvådelade biografien över Hagar Olsson, Hagar Olsson och den öppna horisonten (1993) och Hagar Olsson och den växande melan-kolin (1995), bör ses som landmärken i den finlandssvenska litteraturhistorien. Vid sidan av modernismforskningen var Holmström landets främsta kännare av Bo Carpelans författarskap med Vindfartsvägar (1998) och som redaktör för Det förgrenade ljuset, en festskrift tillägnad Bo Carpelan på hans 80-årsdag. I Att ge röst uppmärksammade han den tidigare utforskade folklivsskildringen. Roger skrev en imponerande mängd vetenskapliga artiklar och essäer, samt var utgivare av flera böcker.

Roger Holmström innehade en lång rad förtroendeuppdrag, bland andra som ordförande för Svenska Litteratursällskapets litteraturvetenskapliga nämnd, för Runebergsällskapet i Åbo och för föreningen Granskaren. Under mer än ett decennium tillhörde han också redaktionen för Finsk Tidskrift. Han erhöll en rad betydande pris; Svenska Akademin 1993, Svenska litteratursällskapets pris 1996 och 2006 samt Svenska folkskolans vänners folkbildningspris 2016. Till Rogers rutiner hörde att skriftligen tacka för och kommentera både nyutkomna böcker och vetenskapliga verk. Denna gentlemannamässiga gärning upprätthöll han ännu från sjuksängen.

Roger sörjs närmast av hustrun Rita, dottern Regina och barnbarnet Michael samt av många vänner och kolleger i hela Norden. Nu är det mörkt på Arken. Han är borta.

*Mia Österlund
Pia Maria Ahlbäck*

Börje Lampenius

* 18.12.1921

† 3.11.2016

FOTO: SVENSKA TEATERNS ARKIV

Börje Lampenius utförde sitt livsverk på Svenska Teatern. Han sjöng, spelade, regisserade och gjorde scenografi.

Tor Börje Lampenius var en charmerande och folkkär skådespelare som hade lätt att ta sin publik. Folklig också i den meningen att han hade god hand också med teateramatörer. Han var husregissör på Lurens, regisserade där bland annat "Markurells i Wadköping" (1971), "Tehuset Augustimånen" (1972) och "Gösta Berlings saga" (1982). Han hade en avgörande betydelse när Raseborgs festspel kom till 1966.

Men det var ändå på Svenska Teatern han utförde sitt egentliga livsverk och fick slipa sin mångsidighet, så att han ibland kunde regissera (1961 fick han titeln regissör), ibland göra scenografin och dessutom vid behov ha en roll i samma pjäs.

Han regisserade publicistrevyer, musikkavalkader och komedier. Han kom från fronten direkt till Svenska Teatern där man snart upptäckte hans mäktiga sångröst. En gång sade han att han gärna skulle ha gjort fler karaktärsroller. Fler sådana som Willy Loman i Millers tragiska "En handelsresandes död" - kanske hans viktigaste och mest fullödiga insats i den genren. Också Hjalmar Källberg i Bo Carpelans "Julafton" i Jack Witikkas regi hörde till hans förnämsta karaktärsroller.

Men cheferna Nicken Rönngren och Amos Anderson var eniga: Han skulle sjunga, och därmed jämnt. (Det var så få som kunde sjunga och den som kunde skulle användas till max.)

Hans Freddy i "My Fair Lady" blev mäktigt populär bland publiken, hans första musikalframgång som snart följdes av många andra. Så sent som 1996 gjorde han en brackig adelsman, Sir John i "Me and My Girl" i Neil Hardwicks regi.

Märta Laurent hörde till hans trognaste medspelare. En härlig fyllgubbe gjorde han i Bengt Ahlfors "Stulen lycka" på Lilla Teatern och medverkade vidare i Ahlfors "Aska och akvavit" på samma teater, igen med Märta Laurent i huvudrollen.

Börje Lampenius hade också en del filmroller, bland annat i "Läpi usvan" (1948) och "Män kan inte våldtas" (1978). Vidare spelade han in över 20 schlagger på 50-talet, bland dem "Istanbul" och "Erämaajärven mökki".

Det hände ibland att Börje berättade att det i familjen då och då var svårt att få teaterns jobbiga arbetstider att gå ihop med barnen och deras tider och hobbyer. Åren 1951-70 var han gift med Gunvor Sandkvist och fick då barnen Lili Charlotte och Bo Harald. Sedermera gifte han sig med skådespelaren Ulla Eklund och fick dottern Linda, känd violinist, bosatt i Sverige.

Att Svenska Teaterns gamla trotjänare ännu hade kvar förmågan att attrahera sin publik visade sig i februari 2016 i Svenska Teaterns program "Thalias trotjänare" som Riko Eklundh planerade och regisserade. Intervjuerna spelades också in för Yle Arenan. Biljetterna till föreställningen på teatern gick åt i ett nafs, många ville gärna höra Börje Lampenius, Fred Negendanc, Christina Indrenius-Zalewski, Göran Schaumann och Algot Böstman berätta sina minnen. Serien blev populär.

En av de första i raden att bli intervjuade var Börje Lampenius som med oförbrännelig humor och skönt respektlöst berättade sina minnen, bland annat hur det kom sig att han fick knäppa Amos byxor. Publiken var tagen över den glada och uppsluppna stämning han spred med sin historia, samtidigt ett stycke teaterhistoria, berättad ur många olika perspektiv.

Börje Lampenius avled den 3 november 2016.

Margita Andersgård

Börje Lampenius erhöll SFV:s folkbildningsmedalj 1982, och SFV:s kulturpris 1985.

Lars Huldén

* 5.2.1926

† 11.10.2016

FOTO: BENITA AHLNÄS

Språkvetaren, författaren och översättaren Lars Huldén avled den 11 oktober 2016 i Helsingfors. En ovanligt mångsidig forskare och poet gick ur tiden. I liv och dikt hade han en sällsynt förmåga att omfamna allt mänskligt, att förena högt och lågt. På ett unikt sätt inspirerades hans diktning av hans forskningar, samtidigt som den var djupt rotad i hans eget liv och den österbottenska myllan. Hans yrkesverksamma liv var i huvudsak knutet till huvudstaden, som erbjöd honom den mångfald av aktiviteter som för honom blev så betydelsefulla. I den biografiska handboken *Vem*

och vad uppper han ”hemgården Nörråkers” som sitt särintresse. Nörråkers fanns alltid där som en fast punkt i hans och familjens tillvaro och som en ständig inspirationskälla i hans diktning.

Lars Huldén föddes i Jakobstad den 5 februari 1926. Modern Ester (f. Nyvik) var lärarinna och fadern, Evert Huldén, jordbrukare och författare. Lars växte upp på Nörråkers hemman i Monå by i Munsala, där han tidigt kom i kontakt med sånger och berättelser, som kom att sätta sin prägel på hela hans produktion.

Intresset för böcker väcktes redan i barndomen. Han hade knappt börjat skolan när han i hemmet ordnade en bokutställning för sina kamrater. Den blev inte den succé Lars hade hoppats på. Barnen började slänga böckerna upp i luften och utställaren var snabb med att rädda undan sina skatter.

Hemmet ivrade för folkbildning. Långt före skolåldern lärde sig Lars läsa och skriva. Redan som nioåring skrev han dikter och psalmer, som finns bevarade i små häften. Snart fick den unge Lars uppdraget att distribuera SFV-kalendrarna i bygden. Om detta har han berättat i en pocketmusikal i countrystil, Nybyggarglädje eller Monte Rosa, som framfördes vid Svenska folkskolans vänners 125-års jubileum i mars 2007. En av musikalens sånger berättar om den lilla gossen som inför jul delar ut kalendrar i stugorna:

*Vem skidar i skymningen till och från
i byn, jo, ett ombuds lille son.*

*Hans ryggsäck är med kalendrar full,
Han skidar för Folkskolans vänners skull...*

Drygt tre decennier senare blev Lars Huldén invald i Svenska folkskolans vänners styrelse, där han alldeles uppenbart trivdes och var verksam i hela tjugonio års tid 1967-1996. Han skrev artiklar, dikter, visor och sceniska verk för SFV:s skrifter och sammankomster. Han var medlem av redaktionen för Stora sångboken (2001), till vilken han personligen bidrog med tretton sångtexter. På initiativ av Lars Huldén och hans syster Gunhild Stenderup instiftades i Svenska folkskolans vänners år 1997 Ester och Evert Huldéns minnesfond, vars avkastning stöder konstnärligt begåvade skolelever i Munsalabygden.

Lars Huldén inledde sina studier vid Helsingfors universitet 1944. År 1948 gifte han sig med Ingeborg (Bojen) Helena Slotte (1926-2004) och 1949 föddes Mats, den första av deras fyra söner. Åren 1947-49 studerade han vid Uppsala universitet där han framlade sin avhandling pro gradu om ortnamnen i Munsala. Fil.kand. blev han i Helsingfors 1950. Han disputerade för doktorsgraden 1957 på en avhandling om Verbböjningen i Österbottens svenska folkmål. Därefter verkade han som docent och 1964-89 som ordinarie professor i nordiska språk vid universitetet. Hans forskningsområden blev svenska dialekter och ortnamn, samt Bellmans och Runebergs diktning. Banbrytande blev hans verk Finlandssvenska bebyggelsenamn (2001), som år 2014 utkom i en digital utgåva.

Poesin kom tidigt in i Lars Huldéns liv. I Strövtåg i ordsbogen. Lars Huldéns om liv och verk (2002) berättar Huldén för Inga-Britt Wik om hur både hans far

och farbröder skrev böcker. Detta, liksom de psalmer han sjöng i söndagsskolan, inspirerade Lasse till egna försök: ”Jag var nie eller tie när jag satte igång med det där projektet att skriva en psalmbok”. Med tiden har det blivit många psalmer som ingått i oratorier, kyrkospel och verk för scenen. Unik inom psalmdiktningen är hans Psalmer för trolösa kristna som utkom 1991.

Som lyriker debuterade Lars Huldén 1958 med häftet *Dräpa näcken*. Han har utgivit ett fyrtiotal diktsamlingar. Kritiken noterade från början hans humor, hans intresse för pastischer, hans förmåga att ur vardagliga iakttagelser härleda bärande poetiska tankar och hans litterära allusioner, som han själv betecknar som ett slags rim. I den prisbelönade samlingen *Herededikter* (1973) förenar han en gammal litterär tradition med nya kärleksdikter och skarp samhällskritik, teman som återkommer i hela hans produktion. Samhällskritiken framförs oftast genom ironi och andra kringgående rörelser, vilket knappast minskar dess verkan. Samlingen *Läsning för vandrare* (1974) följer ett annat klassiskt mönster, de grekiska epitafierna; det är fråga om inskrifter på nutida gravstenar. Ett par av Huldéns diktsamlingar är skrivna på hans österbottniska modersmål, Munsaladialekten, och är en hyllning till hembygden med dess språk och traditioner, en värld för sig.

Ett brett urval av Huldéns lyrik gavs ut till hans åttiöårsdag 2006 med titeln *Utförlig beskrivning av en bärplockares väg*. En specialitet för Huldén är de många tillfällesdikter han har skrivit, inte minst till akademiska promotioner och andra festligheter. Dessa finns samlade i volymen *Akademiska dikter och visor* (2008). Hans dikter har oftast fri form, men han behandlar ledigt även bundna versformer som hexameter, distikon, sonetter, ghasel och villanell.

Till Lars Huldéns 90-årsdag utkom *Läsning för vandrare* och andra som innehåller diktsamlingen *Läsning för vandrare* från 1974 och ett urval kortdikter, många av dem publicerade i andra sammanhang. Hela diktsamlingen präglas av en spirituellt ordglädje. Österbottningarnas hjärta vann han särskilt med diktsamlingen *Heim/Hem* dikter på Munsaladialekt och på högspråk. Dikterna läses och citeras flitigt vid sammankomster av olika slag och många dikter har med författarens benägna medgivande översatts till andra dialekter. Hans sista diktbok blev *Kroppen sig framåt lutar* (2016). Titeln är inledningen på Fredmans epistel 79.

Lars Huldén har samarbetat med många kompositörer: Kaj Chydenius, Kaj-Erik Gustafsson, Jack Mattsson, Lars Karlsson, Eskil Hemberg, Erik Bergman, Toni Edelmänn, Lasse Mårtenson, Ralf Nyqvist, Alf Mylläri m.fl. Allmänt sjungen i de finlandssvenska församlingarna är ”Jag har ett hem”, som ingår i Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (1986) som nr 584. Med Kaj-Erik Gustafssons melodi har den blivit en av de folkäraste psalmerna. Så sent som i oktober 2015 uppfördes Kyrkospelet *Jeriko* med musik av Markus Fagerudd i Korsholms kyrka. Huldéns sviktande hälsa gjorde att han inte hade möjlighet att se verket framföras.

Lars Huldén har varit en flitig översättare som gett svensk språkdräkt åt bl.a. finsk dramatik (Aleksis Kivi, Paavo Haavikko, Jussi Kylätasku, Reko Lundán, Kristian Smeds, Arvo Salo, Liisamajja Laaksonen), verk av Shakespeare och Molière. En nyöversättning av Kalevala, som han gjort tillsammans med sonen Mats, utkom 1999. Boken blev en framgång i såväl Sverige som Finland. Det var en tillgänglig och levande Kalevala, som liksom den finska väl kunde sjungas på runometer. Mycket uppmärksammade har hans översättningar av finska schlagertexter blivit, t.ex. *Ljuvliga ungdom*, *Sagolandet*, *Skogsblommor*, *Rönnen i Ural*, *Livet i löpgravarna*, sammanlagt ett trettiotal. Samlingar av Huldéns lyrik har utkommit på finska, estniska, engelska, spanska, tyska, isländska, enskilda dikter på många andra språk. Samlingar av berättelser har utkommit på finska och tyska.

Lars Huldén har verkat i flera lärda sällskap och kulturella föreningar. Han har bland annat varit ordförande för Finlands svenska författareförening 1972-78 och Svenska litteratursällskapet i Finland 1983-92. Han har medverkat i styrelsen för Lilla teatern 1992-2000, Suomi-Seura (Finland-Samfundet) 1992-94 och Finlands svenska folkmusikinstitut 1978-79 och 1983-1995. Han tog initiativ till grundandet av Bellmansällskapet i Finland 1977 och verkade som dess ordförande i tre decennier. Åren 1973-1993 innehade han hedersbostaden Diktarhuset i Borgå. Han har också varit medlem av Svenska Teaterns och Lilla Teaterns styrelser.

För sina insatser på olika områden har han belönats med många pris, såsom Svenska Akademiens stora nordiska pris (2000), Hallbergskan priset (Svenska litteratursällskapet 1962), Svenska folkskolans vänners folkbildningsmedalj i silver (1986), Tollanderska priset (Svenska litteratursällskapet 1995), Svenska

folkskolans vänners kulturpris (1989), Svenska kulturfondens kulturpris (1989), Finlandpriset, Dan Andersonpriset, AlfHenriksonpriset (2009), Finlands rundradios (YLE) pris ”Den dansande björnen” (2000) för Kalevalaöversättningen och det italienska priset Un ponte per l’Europa (1999). Han har utsetts till hedersmedlem i många organisationer, samt till hedersdoktor vid universiteten i Uppsala (1986) och Reykjavik (1996).

Det är få människor förunnat att under sin livstid bli så uppburen och hyllad som Lars Huldén. Hans 90-årsdag den 5 februari 2016 uppmärksammades med en mängd artiklar i den tryckta pressen. I radio och tv sändes ett stort antal program där hans mångsidiga litterära produktion gavs stort utrymme. Hyllningar och hedersbetygelser från en stor skara vänner och trogna läsare strömmade till jubilaren. Ett starkt intryck på honom gjorde premiären av dokumentärfilmen ”Den tillfällige diktaren” i Uf Svanens föreningshus i Monå, där han rörd till tårar mottog sin födelsebygds hyllning.

Lars Huldén var hela livet igenom en synnerligen produktiv skribent. Nu är Lasse borta, saknad av en stor vänkrets och många hängivna läsare. In i det sista bevarade han sin tankeskärpa och sin nyfikenhet på livet. Forskarna kommer att om och om igen återvända till hans skarpa analyser. Hans kloka och underfundiga dikter kommer att deklameras och sjungas länge ännu, där människor samlas i glädje och sorg.

Ann-Mari Häggman

Magnus Linder

* 11.3.1929

† 7.10.2016

Filosofie magister Magnus Linder gick bort den 7 oktober i Helsingfors i en ålder av 87 år efter ett betydande livsverk som affärsman och kulturgynnare. Han föddes i samma stad den 11 mars 1929 i den adliga ätten Linder, vars huvudman han sedermera skulle bli. På modernet härstammade han från företagarläkten Fazer.

Linder skrev studenten från Nya Svenska läroverket 1948, avlade tre år senare en filosofie kandidatexamen vid Helsingfors universitet i huvudämnet allmän historia och inledde 1951 en lång karriär i Fazer-koncernens tjänst. Åren 1958-1965 fungerade Linder som VD för koncernens konditoriavdelning, varefter han axlade ett antal andra direktörsbefattningar inom koncernen.

År 1976 startades på Linders initiativ och under hans ledning koncernens cateringservice som åren 1988-2010 hette Amica Restauranger och numera går under namnet Fazer Food Services. Här kom Linders mångsidiga intresse för matlagning till sin rätt och under hans energiska ledning erövrade kedjan en betydande del av den inhemska marknaden.

Senhösten 1985 fick Linder möjligheten att köpa tillbaka Svartå slott, släktens gamla bruksgods i västra Nyland, och inledde sin andra stora livsgärning som kulturgynnare och innovativ aktör inom musei- och konferensbranschen. Under Linders ledning skedde en grundlig renovering av den 1792 uppförda huvudbyggnaden, som i tiden hade varit hans föräldrahem.

I detta tålmod krävande projekt kom hans akademiska skolning samt intresse för vårt europeiska kulturarv till stor nytta och jämnade vägen för det nära samarbete som sedan dess har fortgått med Museiverket. En del av museets 1700-talsmöbler och inredning tog Linder från sitt privathem, men resten av dess genuint gustavianska interiör införskaffade han under åren lopp med egna medel.

Parallellt med detta restaurerades den engelska slottsparken och det övriga byggnadsbeståndet, som stegvis togs i bruk för den livliga konferens-, restaurang- och hotellverksamhet på slottsområdet som numera drivs av hans barn. I takt med att slottet och dess unika miljö fick denna ansiktslyftning har museets besökarantal stigit och idag har slottsmuseet årligen över 20 000 besökare.

Magnus och Juanita Linder levde ett långt och lyckligt äktenskap och fick barnen Johan, Maria och Filip, som med åren skulle skänka dem ett betydande antal barnbarn. Familjen och hans breda vänkrets minns honom som en varm- hjärtad och energisk gentleman, som i livliga konversationer gärna strödde omkring sig fyndiga ordlekar och anekdoter om originella släktingar.

I mitten av november 2016 publiceras docent Charlotta Wolffs biografi över hans farfar, den kände affärsmannen och ministerstatssekreteraren Constan- tin Linder, som tillkom på initiativ av Magnus Linder.

Hans stora fritidsintresse var jakt och fiske. När slottsparkens Dianastaty i sandsten började fara illa tog han in den i slottet och lät framställa en kopia i marmor, som numera välkomnar alla som strövar in i Svartå slottspark. Sam- tidigt är denna jaktens gudinna en vacker påminnelse om allt det som Magnus Linder gjorde för sitt älskade Svartå slott.

*Henrik Meinander
Vän och historikerkollega*

Marita Lindquist (Gustafson)

* 10.11.1918

† 7.6.2016

Hon kom nästan alltid halvspring- ande genom korridoren. ”Den mest energiska människa jag vet”, skrev en intervjuare. Marita Lindquist hade tusen järn i elden och oftast följande program redan inbokat, kanske en pratstund med en lågstadielklass. Hon kunde tas med stora barngrup- per live, lika lätt som hon nådde dem med sina böcker.

Marita Lindquist, författare, över- sättare, läromedelsförfattare, redak- tör, med mera, gav redan som nittonår- ing ut en klassiker, Ulla-Marika. Böck- erna blev totalt 45. På 1960-talet slog

hon igenom stort både här och i Sverige och fick med tiden många utmärkelser.

I början skrev hon sagoböcker som hon illustrerade själv. Från och med 1960-talet satsade hon på realism med bland annat Malena- och Kotten-seri- erna som tog upp allvarliga problem. Senare kom böckerna om Toffe och An- drea, inspirerade av barnbarnen. På 1980- och 1990-talet gick hon in för fanta- si och skrev spökböcker och sagor.

Lindqvist var en mångsysslare. Hon jobbade i trettio år för rundradion, var chef för Skol-TV, gav ut Skolmedia, gjorde Lektugan för radion och hela fem- tio Lilla torget i tv där både ”polisfarbror” Georg Malmstén och ”målarfarbror” Håkan Brunberg medverkade. Hon översatte och skrev mängder av sångtex- ter. År 1954 knöts hon till HBL där hennes brevspalt Vår egen pratlåda i B-upp- lagan blev populär.

FOTO: S_S

– Hej, Tant Marita. Nu skriver jag mitt första brev till Pratlådan, började många. Och Marita svarade, kommenterade, uppmuntrade och berättade om sin egen familj. Det var döttrarna Ika och Agneta (blivande sångstjärnan Anti) och familjens svarta pudel April.

År 1970 slogs upplagorna ihop. Då startade Marita Minibladet, tänkt för barn upp till 13 år, och som hon skötte till 1977. Här fick barnen skriva och rita och vuxna berättade eller tecknade för barn. ”Man ska kasta sig över sina uppdrag, aldrig låta dem torna upp sig och bli obehagliga”, sa Marita när någon undrade hur hon hann med allt.

I boken Malena och glädjen, 1969, krossas familjeidyllen när mamman dör. Tolvåriga Malena måste klara av en helt ny tillvaro, men inser att man får vara glad trots sorgen, ett djärvt ämne som författaren hanterade skickligt.

Marita drabbades vid samma ålder. Hon älskade sin mamma som målade, dansade, sjöng, spelade och strödde blommor i håret. Pappan teg bakom sin tidning och väckte närmast rädsla hos barnen. Mamman hade övervägt skilsmässa, men blev sjuk och dog. I boken skildrar Marita den stödjande pappa som hon så väl hade behövt. Trygghet fann hon hos mormor, men tanken på mamman skulle alltid göra ont.

Samtidigt hade Marita fått mycket i arv: lusten till kreativitet och skönhet och kärleken till dikter. Mamman läste Karlfeldt, Fröding och Lenngren för den lilla flickan. Verser hade Marita skrivit ända sedan barndomen och ett tag ville hon bli poet.

På sätt och vis blev hon det till slut. Åren 1990-2004 skrev hon dagboksverser för Hufvudstadsbladet, varav många naturnära iakttagelser från hennes älskade Porkala. År 2006 gav hon ut en versbok. Motiv hittade hon överallt. En gång fick hon syn på Sinebrychoffs präktiga jyllandshästar som kom dundrande med ölet, tog reda på allt om dem och skrev en vers. Några år senare stötte hon på ekipaget igen. Impulsivt störtade hon fram.

”Är det här nu Bisse och Birra?”

”Birra har dött”, sa kusken och undrade hur hon visste namnen.

Marita berättade och nämnde sin vers.

”Oj”, sa kusken och log. ”Den hänger ännu på vår vägg”.

Helena Husman

--

Marita Lindquist mottog SFV:s kulturpris 1981

Marianne Lydén

* 6.9.1953

† 26.3.2017

En ström av kondoleanser och minnen fyllde sociala medier då budet spreds att journalisten Marianne Lydén gått bort efter en lång tids sjukdom. Samtidigt åkte kolumnerna Tant Blomsterhatt upp på mest lästa-listan på HBL.fi.

Så väldigt många har berörts av Marianne Lydéns texter. Speciellt under de senaste åren då främlingsfientlighet och egenlytta spridit sig blev Marianne vår röst i ett samhällsklimat många upplever som alltmer obehagligt.

Ingen kunde bestrida hennes kunskap, under många år hade Marianne bevakat rikspolitiken för Yle och senare HBL. Endel riksdagsledamöter medger till och med att de var litet rädda för de raka och krävande frågor hon ställde i otaliga debatter och nyhetsinslag.

2012 publicerade Marianne Lydén boken ”Jag är inte rasist, jag vill bara ha främlingsfientliga röster.”

Allra viktigast i Marianne Lydéns liv var ändå hennes tre barn, Daniel, Saga och Julia samt tre barnbarn. Rollerna som mamma, mormor och farmor var de största i Marianne Lydéns liv. Hon föddes 1953 i Helsingfors som dotter till Åke och Gunvor Carlsson. Modern var född Lydén och dotter till Ragnar Lydén, biträdande professorn i kemi vid HU.

Mariannes pappa dog då hon var endast dryga ett år, några år senare avled också brodern Lennart.

Storebror Christian och Marianne växte upp på Skatudden i Helsingfors och kom att stå sin ensamstående mor mycket nära.

FOTO: S&S

Härifrån kommer säkert den styrka som Mariannes barn ännu i dag vittnar om. "Det fanns alltid tid, hon lyssnade och uppmuntrade oss."

Marianne, eller Pian som hon kallades av släkten, hade redan under skoltiden i Brobergsska samskolan, ett starkt samhällsengagemang.

Hon studerade statsvetenskap vid Helsingfors universitet och jobbade redan då med inhopp på Rundradions nyhetsredaktion. Hon började studera journalistik vid Svenska social- och kommunalhögskolan 1974 och avlade sin politices magisterexamen vid HU.

Det svenska rummet på Topeliusgatan blev en högskola i politik och samhällskunskap. Debatterna mellan Mitten och Socialistiska Socionomstuderande var häftiga, men efter den politiska dragkampen gick vi alla i bästa sämja på öl.

Politiken inskränkte sig dock till en kort period under studieåren. Den tiden beskriver vi i den gemensamma boken "Nyttiga idioter? Lenin, unga idealister och 70-talet". Boken prisbelönades på SLS 125-års jubileumsfest 2010.

Journalistiken blev Mariannes livsgärning. Där var hon orubbligt objektiv, förutom att hon alltid stod på den lilla människans och de mänskliga rättigheternas sida.

Hon jobbade över 40 år som journalist och upplevde den enorma förändringen i mediavärlden.

Men innehållet var alltid viktigare än tekniken och Mape ler nog glatt från sin himmel då hon läser alla fina hälsningar människor skrivit på sociala medier.

Marianne Lydén sörjs närmast av tre barn och bror med familjer.

Camilla Berggren

Lasse Mårtenson

* 24.12.1934

† 14.5.2016

Nämner man Lasse Mårtensson tenderar de flesta att tänka "Stormskärs Maja". Den signaturmelodin var visserligen hans största musikhit, men tyvärr risikerar den sångens enorma framgång att överskugga flera andra aspekter av den mångsidiga estradartisten, entertainern, kompositören och grafikern Lasse Mårtensson.

Lars Anders Fredrik Mårtensson föddes i Helsingfors 1934 och växte upp i en musikalisk familj. Fadern Elis Mårtensson var organist och professor vid Sibelius-Akademien, modern Eini sopran och musikpedagog. I Anne Sjökvists intervju i SFV:s tidskrift Svenskbygden år 2012 beskriver han hur de fyra barnen tenderades på musikteori vid middagsbordet: "Den musik jag stiftade bekantskap med som barn innehöll ingen glädje. Men ändå hade jag musiken så stark i mig att jag hittade egna vägar så småningom".

Mårtenssons egen repertoar utvecklades till något av en protest mot föräldrarnas strikta förväntningar; han lockades av jazzen. När Lasse var femton gästades Helsingfors av Louis Armstrong, och skriftskoleynglingen tjatade sig till en ledig kväll från bibelstudierna mot att han höll föredrag om evenemanget. För honom blev kvällen mycket mer än en ledig kväll från skriftskolan, den blev en vändpunkt i hans musikaliska medvetande. Att musik kunde låta så, utan notställ och frack och med hejdlös spelglädje, innebar ett uppvaknande.

FOTO: ANNE SJÖQVIST

År 1949 vann den blott 15-åriga Mårtenson tillsammans med The New Orleans Creole Stompers en orkestertävling, och Lasse vann därtill solistpriset. Efter det genombrottet bildade han sin egen trio med vilken han spelade från 1952 till 1960. Men musiken skulle inte ännu i det skedet bli hans yrke; han utbildade sig till telegrafist (något han inte var nöjd med), och han sökte sig därefter till Ate-neums grafiska linje. Efter tre års studier började han – för att bekosta sin musikhobby – jobba som reklamgrafiker på Stockmanns varuhus – ett yrkesutövande som han även fortsatte med som frilans i ett tjugotal år.

Det var Lilla Teaterns legendariska teaterchef Vivica Bandler som på allvar öppnade dörrarna för musikframgången. Mellan 1956 och 1963 verkade Mårtenson som teaterkapellmästare vid Lilla teatern, Åbo svenska teater och Svenska teatern i Helsingfors, något som gav stora färdigheter både för den senare verksamheten som underhållningsartist, och som kompositör av teater- och filmmusik. Men han ritade också Svenska Teaterns logo.

Sångare blev Lasse Mårtenson när en av hans arbetsgivare förväntade sig det. Mårtenson utvecklade fort sin egen stil med avspänd jazz och småprat vid pianot, vilket gjorde att han var bland de första finländska artisterna som uppträdde i internationell stil. Mellan 1966 och 1983 producerade han så gott som varje år en ny show för Helsingforsstraderna, antingen på Fiskartorpet eller på Adlon, och i slutet av 1970-talet bidrog han till uppkomsten av kabaréteatern Uusi iloinen teatteri.

Skivkarriären inleddes 1961. I sin självbiografi beskriver han sig själv alltid först och främst som jazzmusiker, så det var med viss skepticism han ställde upp som sångare i den finländska eurovisionsuttagningen, med Toivo Kärkis och Reino Helismaas ”Kaikessa soi blues”, som kom tvåa. Efter det blev han emellertid en kändis inom populärmusiken, och det tog inte länge innan många av hans egna sånger började representerade Finland vid Eurovisionen, bland annat ”Laiskotellen” år 1964. Han placerade sig som sju i finalen.

År 1967 skrev han en mer omfattande komposition, popmässan ”Voiko sen sanoa toisinkin” för solister, ungdomskör och instrumentensemble, vilket i tiden omdiskuterad föregångare till finsk gospelmusik.

1960-talet innebar även premiär för Mårtenson som filmmusikkompositör; Jörn Donners ”Svart på vitt” kom 1967 och Erkko Kivikoskis ”Het katt?” 1968. Det stora genombrottet kom 1976 med musiken till ”Stormskärs Maja”, Åke

Lindmans tv-serie baserad på Anni Blomqvists skärgårdsroman. Signaturmelodin blev genast en klassiker, och står veterligen fortfarande som rekordhållare i notförsäljning i Finland.

Skärgården och segling syntes därefter även tydligt i Lasse Mårtensons skivproduktion: ”Skärgård–Saaristo” från 1977 sålde guld, ”Kaikki paitsi purjehdus on turhaa” kom 1988, och ”Lauluja merelle” 1997 – ett samarbete med sopränen Karita Mattila. Deras samarbete genererade också intäkter till miljöarbetet inom Håll skärgården ren.

Lasse Mårtenson tog på nytt steget in på teaterscenen genom succémusikalen ”Smugglarkungen” på Svenska Teatern 1977, ”Hangös öga” (efter Zacharias Topelius dikt) 1979 och ”Prinsessan Törnrosa” 1988. Tv- och filmkompositionerna fortsatte dock som hans huvudfåra: ”Elämän meno” 1978, på 1980-talet filmerna om detektiven Harjunpää, ”Den förtrollade vägen” 1986, ”Tjurens år” 1988 och ”Din vredes dag” 1991. Samarbetet med Åke Lindman fortsatte med ”Guldfeber i Lappland” 1999 och ”Framom främsta linjen” 2000.

Lasse Mårtenson uppträdde i de nordiska länderna men var enligt egen utsago aldrig speciellt intresserad av en internationell karriär. Sammanlagt sjöng han in cirka 130 skivor för olika bolag, bland annat på Kompass, skivbolaget som drevs tillsammans med Christian Schwindt.

År 2011 gav han ut sin självbiografi Vågspel – såsom jag minns. I intervjun för Svenskbygden berättade Mårtenson att impulsen att skriva kom då en känd finsk journalist ville skriva en bok om honom utan att ha någon som helst insikt i det finlandssvenska. Då kontaktade Mårtensson de stora finlandssvenska förlagen – men han drog sig ur då han insåg att han inte hade full kontroll över boken, och hur stor betoning de ville lägga på hans privatliv. Det blev till sist det lilla Vrakplundrarförlaget på Jurmo som gav ut den personligt hållna och anekdotfyllda tillbakablicken på Mårtenssons professionella liv. Boken återspeglade också hur målmedvetet Mårtenson skiljde på professionellt och privat liv: hans tre syskon och hans fyra barn förekommer främst på några bilder.

Själv har jag bara ett enda konkret minne av Lasse Mårtenson. Min mor var några år äldre än Lasse, och om jag inte missminner mig var de i första hand bekanta från ungdomens uppväxttid i Helsingfors. Troligen var det sedan deras gemensamma historia som krigsbarn i Sverige under andra världskriget, och min mors aktivitet som forskare i krigsbarnskretsarna som förde dem till en li-

tet närmare bekantskap på äldre dar. På min mors sista vårfest innan hon dog sommaren 2006 var Lasse med som inbjuden gäst. Han hade på förväg meddelat att han inte önskar uppträda (det var Martin Brushanes orkester som stod för underhållningen), men i festens sluskskede gick han ändå fram till pianot, och drog ett bejublat, tiominuters jazzpotpurri med Fats Waller-melodier. För oss närvarande kändes historien plötsligt påtaglig och närvarande, då vi så tydligt fick förnimma hur viktiga de melodierna varit för den choséfria och avspända artisten Lasse Mårtensson.

Rabbe Sandelin

Källor: blf.fi (SLS),
Svenskbygden 5-2012,
Vågspel (Vrakplundrarförlaget, 2011)

Folke Nyberg

* 15.2.1940

† 21.12.2016

Är du rädd för att dö? Den frågan ställde rektorn och folkbildaren Folke Nyberg till mig en av de sista gångerna vi träffades. För honom var de existentiella frågorna ständigt närvarande; skrämmande i sin slutgiltighet. Historikern sökte ett svar, som han visste att ingen kunde ge.

Nu är han borta, närmast sörjd av hustrun Tua och sönerna Kim och Kaj med familjer. Men kvar finns minnet av en kulturpersonlighet bortom det vanliga.

Folke var min nära vän sedan decennier. När jag började jobba som kulturredaktör på Borgåbladet 1974 mötte jag nästan genast den populära historiektorn, redan i unga år något av en legend bland eleverna i Borgå gymnasium. Snabbt fick vi en tät kontakt. Vi var inte alltid överens, men en verklig vänskap har inte med åsikter utan med en inre samhörighet att göra.

I den östnyländska småstadens kulturliv hade Folke blivit en känd gestalt. Men hans rötter var österbottniska, han föddes i Terjärv och växte upp i Gamlakarleby. Han blev filosofie magister vid Åbo Akademi 1966 och inledde en pedagogisk bana som via läroverk i Ekenäs och Helsingfors förde honom till det som då hette Borgå lyceum 1973. Att förvalta skolans skatt av kulturhistoriska minnen blev något av en livsuppgift. Vid sidan av lektoratet i historia var han länge prorektor och utnämndes till rektor 1996, en syssla som han skötte fram till pensioneringen 2003.

Folke Nyberg blev ett med sin skola, något som underströks av att han också var föreståndare för gymnasiets berömda museibibliotek. Han insåg att samlingarna var en guldgruva. Envetet botaniserade han bland rariteterna på bibliotekets hyllor och gjorde ständigt nya fynd, redovisade i en rad skrifter, som bland annat prisbelönades av Svenska litteratursällskapet. Forskningen gjorde honom till en av Finlands främsta experter när det gäller äldre lärdomshistoria. Biblioteket blev dessutom känt långt utanför landets gränser genom hans inspirerande guidningar, där kungligheter, statsmän, diplomater och kulturpersonligheter från olika delar av världen hörde till besökarna. Den som upplevt Folke Nyberg som ciceron i Borgå gymnasiums bibliotek glömmer det aldrig.

Skrifterna om bibliotekets historia fick sällskap av flera andra böcker: han skrev historiker över Svenska klubben i Borgå och frimurarlogen S:t Augustin i Helsingfors. I ”Boken om Svenskfinland” svarade han för de historiska avsnitten och han utarbetade flera läroböcker i Finlands historia.

Hela Folke Nybergs liv färgades av denna fascination inför historien. Den klassiska konsten – och den klassiska jazzen! – var ett av hans specialområden och intresset för bibliotekshistoria förde honom ut på europeiska odysseyer. Parret Nyberg företog varje sommar långa bilfärder på kontinenten, där biblioteken i de gamla kulturmetropolerna prickades in som studieobjekt. Paris, Wien, Rom, Amsterdam och Weimar var bara några anhalter på vägen till den europeiska bildningens källor.

När jag minns Folke Nyberg tänker jag ofta på den italienske 1500-talskonstnären Giuseppe Arcimboldos fantastiska målning ”Bibliotekarien”, ett porträtt där ansiktsdragen byggs upp av böcker med en uppslagen foliant som hårsvall. Tavlan finns i slottet Skokloster i Sverige, som med sitt unika bibliotek var en hemvan miljö för Folke. Och jag saknar våra samtal om magin och skönheten i boken, tinget som för ett ögonblick får rädslan för döden att vika.

*Gustaf Widén
mångårig vän till Folke Nyberg*

Eva Christine Saarukka

* 19.3.1948

† 30.4.2017

Christine föddes i efterkrigstidens Gamlakarleby, då präglad av en spirande optimism med hög nativitet, självhushållning och talkoanda. Savela barnträdgård och Renlunds folkskola var fostrande etapper på vägen till Gamlakarleby Svenska Samskola, där hon tog studenten år 1967.

Hon tyckte om att gå i skola. Med sin gladlyntet bidrog hon på ett avgörande sätt till det goda kamratskap som rådde i vår klass. Modersmål och främmande språk var hennes favoritämnen. Gymnastik och sport tyckte hon var trist. Hon tog bland annat initiativ till en konventstidning, Nödrotet, som såg dagens ljus på vardagsrumsgolvet hemma hos hennes föräldrar. Den blev kortlivad, innehållet föll inte rektor i smaken, hela upplagan konfiskerades. Räfst och rättarting! Men i bästa samizdat-anda spreds det oskyldiga bladet sedermera bland skolkamraterna.

Christines framtid var nu utstakad. Journalist ville hon bli och blev det. Utrustad med penna, block och kamera utsåg hon sina intervjuoffer för lokalavisen under sommarloven. Sedan följde studier i statskunskap vid Åbo Akademi, inhopp på Åbo Underrättelser, retur Gamlakarleby och anställning på Österbottningen. Men nyfikhet och ambitioner drev henne söderut, till Helsingfors och Finlands svenska television, där hon var anställd som redaktör och programledare i flera decennier.

FOTO: GUNNAR LUNDQVIST

Hon älskade sitt jobb och tyckte hon var privilegierad. Hela Svenskfinland var hennes arbetsfält och hennes publik. Detta passade hennes lynne, den verbalt begåvade, energiska flickan från Kokkola. Kända för tv-tittarna blev program och reportage som Söndagsöppet, Med pennan i grytan, Villa Wasa, Leve trähusstaden och den digra FST-historiken från 2011. Och många andra.

Christine fann sig väl tillrätta i den nya omgivningen - och omgivningen med henne. Hon gifte sig med journalistkollegan Peter Turtschaninoff och de fick en dotter, Maria. Helsingfors blev hennes hemort, sommarvistet förlades till Malarby. Men Österbotten var och förblev henne kär och efter föräldrarnas bortgång byggde hon hus i Nedervetil, i sin skog på Saarukka, där hon hade sina släkttrötter. Nu var hon både ordbrukare och skogsbrukare med tre hem: Helsingfors, Nedervetil och Malarby, i sanning allfinlandssvensk.

Jag kommer väl ihåg Christines första kamera, en Yashica spegelreflex, som hon fick under skoltiden. Den hängde alltid med. Sitt bildintresse vårdade hon hela livet. Hon blev en skicklig amatörfotograf och medlem i AFK, Helsingfors amatörfotografklubb, där hon en tid verkade som klubbens ordförande. Hon utsågs till hedersmedlem strax innan hon dog, en utmärkelse hon var speciellt stolt över.

Efter pensioneringen fortsatte hon att lägga sin penna i blöt. Hon bidrog med artiklar och personporträtt i ett flertal tidningar. Hon hörde också till aktivisterna bakom lokaltidningen Nya ÖB. Under en längre tid roade hon Hufvudstadsbladets läsare med sina humoristiska, insiktsfulla kåserier.

Christine var en mångsidig person med konstnärlig slagsida, impulsiv, rättfram och envis, en lojal medmänniska och vän, en eminent kock, ”världens bästa mommo” och outhärlig mamma. Hon levde enligt receptet En dag skall vi alla dö, men alla andra dagar skall vi leva.

Vi är många som minns Christine med stor saknad.

*Ulla Sweins-Haustein
barndomsvän*

George C. Schoolfield

* 14.8. 1925

† 21.7. 2016

George C. Schoolfield, professor emeritus i tysk och skandinavisk litteratur vid Yale University, avled den 21 juli i nittio års ålder. Han gjorde förblivande insatser för skandinavistiken i USA och var dess självklare doyen. I femton års tid omhändertog han dess centrala tidskrift, *Scandinavian Studies*. Professuren vid Yale beklädde han 1969-1995, efter att ha undervisat bl.a. vid Harvard, Duke och University of Pennsylvania.

Till hans särområden som forskare hörde flera tyska epoker och det senaste seklets nordiska litteratur, men han kunde mycket mer än så. Sena böcker hade titlar som *Helsinki of the Czars* eller *A Baedeker of Decadence*. Ett långvarigt och genuint specialintresse utgjorde den finlandssvenska litteraturen. Av Schoolfields hand finns studier i bokformat över Södergran och Diktonius. Därtill kommer talrika introduktioner och översättningar, bland dessa en omfattande tolkningsvolym med dikter av Lars Huldén. Postumt utges ännu i år i USA hans sista arbete, en bok om Runar Schildt, som för Schoolfield torde ha varit den finlandssvenska prosans störste.

År 1998 utkom *A History of Finland's Literature*, en tegelsten på nästan niohundra sidor. Utgivare var Schoolfield och han behandlade själv där den svenskspråkiga litteraturen, som ägnas största delen av boken. Den blev den svans som viftar på hunden, som han en gång uttryckte saken.

Han räknade med att finlandssvensk litteratur är obekant för amerikanska läsare och omgav därför författarskapen med mer hemvana jämförelser och paralleller ur sin bottenlösa beläsenhet. Sin metod kallade han att skjuta med hagelböss: åtminstone någon association torde träffa läsaren. Så erfar vi i boken att Runeberg har uppsökt samma motiv som Tennyson, Runar Schildt samma som Sean O'Casey. Anders Cleve får framstå som en finlandssvensk Thomas Wolfe. Den tänkta publiken var amerikansk men Schoolfields litteraturhistoria har stimulerat stort också här. Den har vidgat ankdammen, försett den med horisonter.

Uppmärksamheter kom honom till del i många länder, icke minst i Finland. Han slogs till riddare av Finlands Vita Ros 1976 och kommendör av Finlands Lejons Orden 1989. Hedersdoktor vid Helsingfors universitet blev han 1990, 1996 mottog han Svenska folkskolans vänners Hagforsmedalj och 2000 Tollanderska priset av Svenska litteratursällskapet, vars hedersmedlem han hade blivit 1984. Ingenting av detta rådde på hans framtoning, som förblev osvikligt anspråkslös. Han framhöll gärna att hans ursprung var det fattiga och ospektakulära West Virginia, och lät förstå att hans tal var den rustika appalachiska munarten. Den använde han alltid lika lågmält som underfundigt. Tog han sig någonsin ton var det på valthorn, hans favoritinstrument.

Clas Zilliacus

Börje Sidbäck

* 1933

† 2016

Pensionerade journalisten och lokalhistorikern Börje Sidbäck avled lördagen den 13 augusti 2016 i Närpes, bruten av en svår sjukdom.

Börje Sidbäck tjänstgjorde som journalist vid ett flertal tidningar. Åren 1963-1995 fungerade han som redaktör vid Vasabladets redaktion i Närpes med bevakning av hela Syd-Österbotten. Till Vasabladet kom han via Jakobstads Tidning (1952), Österbottningen (1953-1955), Svenska nykterhetsbyrån i Vasa och Hufvudstadsbladet (1961-1963).

I Syd-Österbotten kom han också att ansvara för otaliga lokalhistoriska dokumentationsprojekt. Han ledde samtidigt ett stort antal hembygdsforskarkurser, oftast i Medborgarinstitutets regi. Det arbetet resulterade i en mängd böcker; Börje Sidbäck har skrivit, redigerat eller medverkat i åtminstone 70 böcker. Senaste vår, i samband med att hans sista bok gavs ut, fick han ta emot Svenska kulturfondens Frans Henriksson-pris på tiotusen euro.

Han var under åren en aktiv skribent i Finlands svenska hembygdsförbunds tidning Hembygden och bidrog ofta med artiklar av historisk karaktär. Han skrev om olika händelser i gången tid och berättade om säregna personers liv och verksamhet.

Eftersom han var en så aktiv hembygdsforskare och lokalhistoriker i Syd-Österbotten och speciellt i Närpes, kunde han ösa ur många källor då han skrev sina välformulerade artiklar. Vid korrekturläsningen hittades aldrig mins-

FOTO: MONA SÖDERMAN

ta lilla språk- eller skrivfel. Många gånger sände han på eget initiativ in artiklar till Hembygden men han ställde också alltid upp om jag någon gång behövde ett speciellt inslag i tidningen.

I tillägg till Hembygden redigerade och medarbetade han i ett flertal andra tidskrifter, som Fredsposten, Samarbete och Landsbygdens Folk. Vid de finlandssvenska museidagarna i Närpes i september 2015 erhöll han Hembygdsförbundets förtjänsttecken i silver som tack för förtjänstfullt arbete. Han erhöll SFV:s Hagforsmedalj år 2003.

Tom Sandström
Redaktör, Hembygden

Hannu Ståhl

* 28.4.1940

† 13.2.2016

Hannu Ilmari Ståhl föddes i Pyttis. Han tog studentexamen 1959 från Kotka Svenska Samskola och började efter ett mellanår studera vid Lärarseminariet i Ekenäs. Efter examen 1963 fick han sin första tjänst på svenska folkskolan i Pyttis kyrkoby. När de

svenska byskolorna i kommunen sammanslogs blev han skolföreståndare vid Pyttis svenska lågstadium. Han arbetade också som svensk skoldirektör i Pyttis.

Hannu hette ursprungligen Härkönen. Hans mamma Signe Wepling och pappa Sulo Härkönen skilde sig när sonen var sju år. När Signe gifte om sig med Tor Ståhl bytte även Hannu efternamn och hemspråket blev svenska i stället för finska.

Musiken var Hannus största intresse och dragspelet hans första instrument. Han var självlärd och började spela som tonåring genom att köpa häften med spellektioner och musicera med sina vänner. Under studietiden lades nya instrument till repertoaren, främst piano, blockflöjt och gitarr. Av kantor Ebert Strömblad lärde han sig musikens teori, men helst spelade han utan noter för att få improvisera fritt. I jazzen fann Hannu sitt hem, och han hade ett nästan fotografiskt minne för musik – han behövde bara höra ett stycke en gång för att kunna spela det.

På lärarseminariet träffade han Kerstin Björklund som skulle bli hans hustru, kollega och livskamrat i 50 år. De fick två döttrar: Lena (f. 1965), språkve-

tare och Pia (f. 1969), sjukskötare. Somrarna tillbringades med familjen på stugan i Mogenpört, Sandnäs, som var Signes föräldrahem. På midsommarafton tändes brasan vid stranden och Hannu tog fram dragspelet. Då satt man uppe hela natten och sjöng.

För döttrarna, svärsönerna och barnbarnen Christoffer (f. 1994) och Ida (f. 2002) hade Hannu alltid tid. Moffa innebar skratt och värme. Utöver musik blev det långa turer till svampskogen, abborrfiske i gryningen och båtfärder ända ut till Fagerö. Med barnbarnen tillverkade han bastukvastar, kastade spjut och spelade Afrikas stjärna. Och naturligtvis hjälpte han gärna med skolarbetet och gav i slutet av terminen ett litet stipendium för bra betyg.

Hannu undervisade i musik i skolan och vid Lovisa medborgarinstitut. På fritiden fanns musiken också ständigt med i bilden i form av egna band och körer, Fridolins sångare, och de vackraste julsångerna. Tillsammans med döttrarna och syskonen Lindström bildade Hannu gruppen Lindståhls, som uppträdde i olika sammanhang, bland annat med Lasse Mårtensons Stormskärs Maja.

När hustrun Kerstin dog i slutet av juli 2015 ändrades Hannus liv i grunden. Han hade inte varit ensam på 50 år, och ensamheten blev tung att bära trots alla som ställde upp för honom. Efter en kort tids sjukdom gick också Hannu bort, bara ett halvår efter Kerstin.

Nu har musiken tystnat, sade hans guddotter.

Jag vill hellre se det så här: den musik som min pappa gav oss kommer alltid att finnas kvar i vårt minne av familjens älskade moffa, den omtyckte läraren och spelemannen som hade glimten i ögat.

Lena Silván

Nils-Börje Stormbom

* 26.9.1925

† 26.11.2016

Redaktören och författaren Nils-Börje Stormbom avled 91 år gammal den 26.11.2016 i sin hemstad Vasa. Han var född den 26.9.1925.

Stormbom började sin karriär som kulturredaktör på Vasabladet år 1947. I Vasa träffade han vid unga år sin blivande maka Anja (f. Piilikangas). De var tillsammans i hela 74 år.

År 1951 flyttade paret till Helsingfors där Stormbom arbetade som chef för Hufvudstadsbladets kulturredaktion åren 1951-64. Som medarbetare lyckades han rekrytera många av tidens unga och begåvade skribenter.

Vid sidan av sitt arbete som journalist började Stormbom översätta finsk litteratur till svenska. År 1954 utkom Väinö Linnas ”Tuntematon sotilas”. Till skillnad från majoriteten av den finskspråkiga pressens i huvudsak kärva kritik betraktade Hbl:s Stormbom boken som ett mästerverk. Ett år senare översatte han boken till svenska.

Linnas så kallade torpartrilogi ”Täällä Pohjantähden alla” (1959-62) översattes direkt från manuskriptet, och boken utkom sålunda samtidigt både i Finland och Sverige.

Förutom Linna översatte Stormbom verk av bland annat Joel Lehtonen, F. E. Sillanpää, Eino Leino, Lauri Viita, Mika Waltari, Arvo Turtiainen, Hannu Salama, Eeva Joenpelto, Jorma Ojajarju och Alpo Ruuth samt Urho Kekkonens sk. ”kvarnbrev” och memoarer.

Det viktigaste verket i Stormboms egen produktion är monografin Vainö Linna, där den uppståndelse som Linnas verk åstadkom analyseras grundligt.

Övriga egna verk är diktsamlingarna ”Fragment”, ”In memoriam” och ”Notiser” samt essäsamlingen ”Pejlingar”. Senare utkom ännu en monografi i två delar om Vasabladets legendariska chefredaktör Edvin Sundquist.

Efter Hufvudstadsbladet anställdes Stormbom vid Rundradion. Under generaldirektör Eino Repos tid arbetade han som chef för enheten för långsiktplanering. Senare utnämndes han till generalsekreterare för Nordvisionen.

Förutom sitt egentliga dagsarbete verkade han bland annat som chefredaktör för Nya Argus, redaktör för tidskriften Horisont, inom Eino Leino-sällskapet samt som styrelseordförande för Lilla Teatern åren 1967-78.

Stormbom var också en entusiastisk idrottsman. I sin ungdom var han en skicklig fotbollsspelare som senare ivrigt följde med olika sportgrenar.

”Bommen” var känd för sin skarpa humor och var ofta en central person i många diskussioner och debatter. År 1971 tilldelades Stormbom Pro Finlandia-medaljen och 1977 Eino Leino-priset. Presidenten beviljade Stormbom professorstitel år 1978.

*Solveig Stormbom
Synnöve Stormbom-Seppälä
Tapani Seppälä
skribenterna är professor Stormboms döttrar samt svärson.*

Bo Strömstedt

* 4.5.1929

† 24.6.2016

Det moderna Sveriges sista, stora ledargestalt har gått bort. Tidningen Expressens legendariska chefredaktör åren 1977-1991 Bo Strömstedt har avlidit i Stockholm 87 år gammal.

Nittonhundratalet var ett bra sekel för ledande svenska publicister. Medieforskare, politologer och mycket gamla journalister minns ännu Expressens grundare, helsingforsaren Carl-Adam Nycop, Göteborgs Sjöfats- och Handelstidnings orädda antifascist Torgny Segerstedt, Göteborgspostens Harry Hjärne med sina ”små, små ord av kärlek” eller Anders Ove Pers på Västmanlands länsstidning i Västerås. Också den blide Gunnar Fredriksson på Aftonbladet var intellektuellt ärlig. Men över dem alla tornar Bo Strömstedt.

Det är något av ödets ironi att den kulturpolitiska tiokamparen från Marieberg avled samma morgon som den brittiska tabloidpressen vann sin mest omoraliska seger. Det blev ett brexit.

Bo Strömstedts adelsmärke som publicist var ingalunda att han var en världsfrämmande idealist eller en kulturpolitisk skönande. Han drev en medveten, aktiv och starkt debatterande linje där en rapp och välredigerad kultursida erbjöd en fungerande motvikt till Expressens offergärder på den påstådda sensationalismens altare.

FOTO: FRANKIE FOUGANTHIN

Till chefredaktörens sociala sidor hörde en övertygande integritet gentemot tidningens ägarfamilj. Expressen hade vid krigsslutet grundats av "Cacka" Ny-cop, men också Abbe Bonnier. Eftermiddagstidningen i sin moderna form blev en succé och därför blev den oavvisliga spänningen mellan ägare och verkstäl-lare aldrig akut.

Som kvällstidningsredaktör kan Bo Strömstedt jämföras med Nya Press-sens Henrik von Bonsdorff. Båda dök tidigt upp på jobbet, kunde genomföra en kvällskonferens ännu kl. 18 och hann däremellan också representera bladet i huvudstadens kretsar av glitterati och "the chattering classes". Henrik höll på att förlora livet på kuppen. Bo avgick som Expressens starke man.

Jag har sett Bo Strömstedt i den levande redaktionsmiljön. En kollega bland kolleger, men ändå primus inter pares. Fastän han började sin bana mot stjär-norna som kulturredaktör hade han tränats i hårt nyhetsarbete på tidningens redaktion i Malmö. Han hade en eminent förmåga att knyta begåvade och in-tressanta medarbetare till sin tidning, bland andra ett tag Jörn Donner. Han vär-nade om det svenska språkets nyanser och valörer. Och han besatt en helhets-bild av tidningen, det skrivna ordet som en ansvarsfull maktfaktor i samhället.

Tack vare sina rötter hyste Bo Strömstedt ett levande intresse för Finland. Han var ingen okritisk finlandsvän - a friend of the embassy - men en vaken och balanserad observatör. Så var han också född i Vasa, tillbragte barnaår i Ekenäs och hade på mödernets starka rötter i den åländska skärgårdskommunen Fög-lö. Pappan Harald var präst i pingströrelsen med ett kringflackande liv, mam-ma Hildur Helin hörde till en bemärkt sjöfarar- och jordbrukarsläkt. Bo bru-kade säga att han hade "ett åländskt storsegel i ena benet och en värmländsk tall i det andra".

Trots frestande möjligheter förblev Bo Strömstedt alltid publicist i själ och hjärta. Han tillhörde inte det nya släkte av chefredaktörer som samtidigt är marknadsförare, annonsagenter och jippoestradorer, allt på en gång. Så går de inte heller till historien.

Ralf Friberg

--

Bo Strömstedt erhöll SFV:s Hagforsmedalj år 1996.

Hans Sundström

* 23.1.1950

† 29.4.2017

Hans Sundström var en liten gosse när passionen för film väcktes. I sin sex-tioårsintervju, publicerad i HBL i januari 2010, mindes Sundström hur han som liten, hemma vid köksbordet, studerade ett kaffepaket prytt av en "nätt flicka".

"Jag frågade mamma vad det var.

– Det kallas filmstjärna, svarade hon och jag blev genast tänd."

Kyrkslätt var Sundströms hembygd. Men han föddes under Porkalaparentesen och tillbringade de sex första åren av sitt liv i Esbo där han på biograferna i Domsby och Köklax fick sina tidiga filmupplevelser.

Sundströms föräldrar återvände bland de första till Porkala efter den ryska parentesens. Familjen bodde i Tolls backe där den första folkskolan i det skövlade området öppnades redan hösten 1956. Följande år började Hans på första klassen med sextio andra nyinflyttade elever. Sin första lärarinna, legendariska Iris Sunabacka, brukade Hasse regelbundet återkomma till.

Fyra år senare sattes den begåvade pojken i samskola i Grankulla. Det innebar dagliga, långa skolresor. Senast i tåget lärde sig alla pojkar spela kort och röka. Det andra tidsfördrivet var att diskutera tungviktsboxning, friidrott och fotboll. Det intresset sinade aldrig hos Hasse. Trots sportintresset förblev Hasse en ytterst flitig elev som glänste i vitsord. Hans betyg brukade ha fler tior än nior, vilket ansågs vara ett förpubertalt under.

FOTO: NIKLAS TALLQVIST

Hans Sundström anställdes på HBL 1980. Han efterträdde den legendariska Greta Brotherus som presenterade Sundström för ledningen med att han var ett fynd, vilket hon hade rätt i. På redaktionen vande sig kollegerna vid att vår lågmälda filmkritiker nästan alltid var på plats, utom när han såg de filmer han skulle recensera.

Om han inte skrev recensioner studerade han tidigare upplagor av HBL på mikrofilm eller i gamla liggare. Hade man en fråga om en specifik film kulminerade svaret i en utläggning som innebar att man visste allt om den filmen plus lite till.

Som kollega tillhörde han de lojala. Han skvallrade inte, han hade stor integritet och han var totalt ointresserad av prestige. Av sina enorma kunskaper om film, renässanskonst, litteratur och sport delade han generöst med sig åt den som förstod att fråga, utan att göra nummer av sin överlägsna lärdom. Som kritiker var Sundström ofta sträng men när han gillade något gjorde han det av fullaste hjärta, rentav upprymd. Bland de filmer som han gav sällsynta fulla poäng åt fanns Flicka med pärlörhänge, en film som kombinerade två av hans specialområden, film och äldre konst.

Moderna filmers specialeffekter ogillade han. När James Bond fick en osynlig bil blev han rasande och ansåg att det var ett helgerån mot Ian Flemings hjälte.

Hasse var en central gestalt i HBL:s Tipsgång, som i nästan trettio år varje fredag samlades för att lämna in stryktipset. När Hasse, trots sin lågmälda framtoning, inledde med "Här måste jag berätta ..." tystnade det högljudda sällskapet som genom ett trollslag. Alla visste att nu vankades det en spirituell anekdot från filmens, boxningens eller fotbollens värld, gärna med ingredienser från alla disciplinerna i samma historia. Hasse visste allt om de legendariska klubbarna och stjärnorna och han förmådde placera in händelserna i rätt historiskt perspektiv.

På julfesterna och tipsresorna till landslagets kvalmatcher eller storklubbararnas möten på de europeiska arenorna underhöll Hasse sällskapet med sina kluriga fotbollsfrågesporter. Det räckte inte med att de tävlande hade goda kunskaper i sporten, man måste kunna härleda sig fram till svaret. För även om det frågades efter färgen på Glasgow Rangers spelstrumpor på 1910-talet gällde det att veta vem som spelade den kvinnliga birollen i Borta med vinden eller vilken svensk politiker på trettioalet som i sin ungdom hade spelat centerhalv i Göteborgs IFK.

Hasse blandade sig sällan i gängets dispyter om laguppställningar, gamla matchresultat eller andra viktiga spörsmål. Men när han någon gång gjorde det med en småarkastisk kommentar, fanns inget att tillägga.

Före påskhelgen detta år deltog Hasse för sista gången på tipslunchen, svårt märkt av sjukdomen. Med ett "glad påsk grabbar" svepte han den karakteristiska halsduken runt halsen och vi såg hans tunna skepnad söka sig tillbaka mot redaktionen, hans andra hem. I onsdags meddelade Hasse sina närmaste kolleger med svag röst att sjukdomen hade vunnit kampen, att han nu gick hem för sista gången. Tre dagar senare somnade han in.

Han hade hållit sig upprätt till sista rondan. Vi, hans kolleger under decennier, minns honom med ömhet och saknad.

*Annika Hällsten
Pia Ingström
Stefan Lundberg
Matts Dumell*

Götha Träskelin

* 23.10.1923

† 8.12.2016

FOTO: JOHAN WICKHOLM

Den sjungande familjen Trapp kallades de. Det var Götha och hennes man Gunnar med döttrarna Tua och Susanne. Inget öga var torrt när de sjöng för biblioteksklubben på Johannisbergs åldringshem på 1960-talet.

Götha föddes i Ekenäs den 23 oktober 1923 som den sjunde i ordningen av åtta syskon. Göthas far, Oskar Westerlund, var banvakt vid järnvägen. Dystra minnen från vinter- och fortsättningskriget och evakueringen till Sammatti fanns inom Götha som hos så många andra av hennes samtida där männen var inkallade i flera år.

Läraryrket hägrade för Götha som studerade vid seminariet i Ekenäs. Livet ville ändå annorlunda. På 1940-talet besökte hon Sannäs i dåvarande Borgå socken där två av systrarna bodde. På den vägen träffade Götha Westerlund sin blivande man Gunnar Träskelin som då bodde med sin moster på Ekbacka hemman. Tycke uppstod när de unga tu spelade amatörteater i pjäsen Äktenskapets bojor på Hagaborg i Sannäs. Det ledde till äktenskap år 1947. Ett år senare föddes dottern Tua och år 1958 dottern Susanne.

Familjen var musikalisk. Vår bekantskap inleddes i tidigt 1960-talet då jag hade lyckats engagera Götha och hennes familj till min biblioteksklubb på åldringshemmet Johannisberg i Borgå för oförglömliga eftermiddagar med sånger ur den då så populära filmen Sound of Music. Familjen uppträdde även på andra sjukhus och i föreningsssammanhang för alltid lika tacksamma lyssnare.

Vår bekantskap fortsatte med att jag bjöd in Götha till litteraturkretsen vid Borgå medborgarinstitut för att berätta om sina böcker. I oktober 1993 läste hon ur sin då aktuella lyriksamling Vandring i skapelsepuslet. Titeln syftar på Göthas engagemang för miljöfrågor, som hon aktivt drev som medlem i Borgå landskommuns miljönämnd och som medlem i Svartbäck naturskyddsförening i slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet. En av de viktiga frågorna var att bekämpa utsläppen från oljeraffineriet i Sköldvik. Hon initierade även en adress, som överräcktes till dåvarande miljöministern Kaj Bärlund, mot Nestes planer på en polyesterfabrik som hade medfört ytterligare skadliga luftföroreningar. Götha brukade berätta att det ibland kändes som Sancho Panzas kamp mot väderkvarnar. Hennes idoga kamp ledde till ett erkännande då Neste anställde henne som ”näsa” för att kolla luftkvaliteten i Borgå med omnejd.

Göthas föreningsengagemang började i mitten av 1940-talet som aktiv i Sannäs ungdomsförening. Det gav mersmak. Under många år var hon ordförande i Sannäs Marthaförening och en synnerligen driftig sekreterare i Borgå svenska pensionärsförening på 1970- och 1980-talet. Hon arrangerade uppskattade fester, utfärder och företagsbesök. Ungefär samtidigt hann hon rycka in som vikarie i Sannäs och Jackarby skolor.

Det ena engagemanget ledde till det andra. I början på 1970-talet var Götha värdinna på Postbacken i Illby. Hon var också lokalombud för Borgå medborgarinstitut. Som om detta inte hade varit nog, så var hon också kyrkligt och kommunalpolitiskt aktiv. Utöver det deltog hon också i Röda korsets verksamhet i Borgå.

Natur, djur och miljö var ständigt återkommande teman för Götha vilket ledde till samarbete med Gröna Korset och Animalia. Hon var också en av påverkarna inom Miljöringen i Östnyland i aktivt samarbete med Christer Alm, i Lovisa, från slutet av 1990-talet till år 2007.

Skrivandet och läsandet hörde till Göthas stora intressen. Det började i tidig ålder med att hon skrev dagbok för att senare gläda sina vänner och bekanta med gratulationsverser. Inom Nylands litteraturförening medverkade hon med dikter och prosa i publikationen Stava. Med var hon också i skrivarkurser i Borgå medborgarinstitut under ledning av författaren Birgitta Boucht. År 1986 gav skrivarkursen ut publikationen Kärleken till ordet med omslag och ombrytning av Göran Selén, även han en eldsjäl som har gått ur tiden.

Götha gav ut diktsamlingarna Vandrings i skapelsepusslet år 1992 och En enda jord år 2004. Hennes tredje lyriksamling Passionen för naturen från år 2010 belönades med ett stipendium av Svenska Kulturfonden. Götha anlitas ofta av olika föreningar för att berätta både om sitt skrivande och om sin kamp mot miljöföroreningar, skogsavverkningar och klimatförändringar.

Hennes dikter och inlägg ingick regelbundet i Borgåbladet men också i Hufvudstadsbladet, Kuriren och i rikssvenska veckotidningar.

Götha och Gunnar Träskelin fick ett långt liv tillsammans på Ekbacka i Sanås ända till den dag då Gunnar dog i Göthas armar av hjärtinfarkt år 2007. Efter det flyttade Götha till Kyrkslätt för att vara nära sin dotter Susanne och hennes familj. I Kyrkslätt fortsatte Götha med att skriva och läsa och att lösa korsord. År 2016 bröt hon lårbenet. Samma år drabbades hon av hjärtinfarkt. I december 2016 släcktes hennes livslåga.

Minnet av Götha Träskelin lever kvar i hennes kamp för miljön och i hennes dikter som likt regnbågen famnar himmel och jord i ett ljus- och färgskimmer. Hennes barn, barnbarn och barnbarnsbarn och en stor släktkrets och många vänner minns henne med glädje och tacksamhet.

Där finns hon svävande över oss ovan regnbågen i dikten:

*”Vackra fågel flyg
med all min längtan
alla mina drömmar
mot ljusa rymder
blanka vatten
igenom mjuka moln
med stänk av regnbågsskimmer
till okänd verklighet”.*

Benita Ahlnäs

Dora Kristina Wallendorff

* 30.4.1946

† 13.6.2016

Kristina Wallendorff – eller Stina som hon kallades i vardagen, lämnade oss plötsligt natten mellan den 12 och 13 juni bruten av en svår och aggressiv sjukdom. Hennes familj, vänner och tidigare kolleger förlorade en central och populär person i sin krets.

Stina var släktkär och hennes gudbarn var viktiga för henne. De årliga kusinträffarna hemma hos Stina och hennes man och livskam-

FOTO: YLE

rat sedan tonåren, journalisten Kristofer Gylling, var för henne en av sommarens stora höjdpunkter. Det var lätt att känna sig välkommen och hemma hos dem på Mathildeberg som genom åren blev en naturlig och kär samlingsplats för många. Stina var varm, generös och finkänslig. Samtidigt var hon själv mycket privat, men lånade gärna sitt öra för andras bekymmer och lät dem ofta gå före sina egna.

För allmänheten var Stina under många år ett av Yles svenska tv-nyheters mest kända ansikten. Hon arbetade på TV-nytt i över 30 år efter att ha lärt sig det journalistiska hantverket på Finska Notisbyrån och radionyhetererna. Hon var med vid många stora nyhetshändelser som president Kekkonens död år 1986 och Kuwait-kriget åren 1990-1991, som också blev det första riktiga tv-kriget. Det var också hon som lugnt och sakligt berättade för oss om Estonia-katastrofen som kostade över 800 människors liv.

Det var speciellt då det hettade till som Stina visade att hon var en nyhetsmänniska ut i fingerspetsarna. Hon var klok och kunnig. Hon visste vad hon

talade om och höll benhårt i nyhetstrådarna. Och det allra viktigaste: Stina var nyfiken på världen. Hon hade en osviklig nyhetsnäsa samtidigt som hon värnade om det svenska språket. Bland journalistkollegerna var hon en klippa och för många unga journalister en förebild men också en mentor som var beredd att dela med sig av sin tid och kunskap med dem.

Men det är svårt att tänka på Stina utan att också samtidigt tänka på Kristofer eller på Kristofer utan att samtidigt tänka på Stina. En av de många minnesbilderna är de båda tillsammans vid köksbordet på Mathildeberg. De var där de satt då du kom in genom dörren. Det var där vid bordet du såg dem genom fönstret vinka till dig då du gick. De hade känt varandra i över 50 år. Sorgebudet om Kristofers död kom den 22 maj. Stina lämnade oss bara tre veckor senare.

Saknaden är stor.

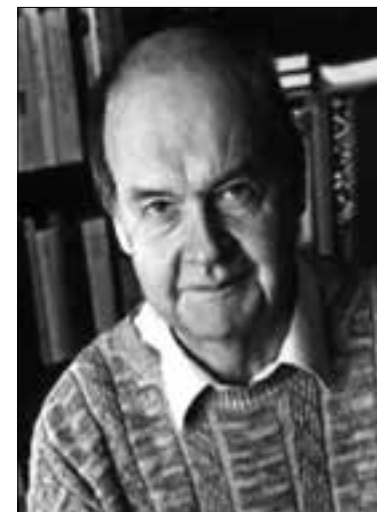
*Marit Ingves
Vän och tidigare kollega*

Thomas Warburton

* 4.3.1918

† 18.12.2016

Kort före julen 2016 gick författaren och översättaren Thomas Warburton ur tiden. Han gjorde det nittioåttio år gammal, efter fullgjort värv. Nu när hans gärning kan överblickas ser man att de fullgjorda värven var både många och rätt olika. Hans mest förblivande insats var översättarens. Den bild han präglade för vad en översättare gör är warburtonskt anspråkslös och ofta citerad. Översättaren, skrev han, är en litteraturens rörmokare, en hantverkare som anlitas för att sköta en bit av den litterära kommunikationen.

Mer om översättaren Warburton inom kort. Men först något om rörmokandet, den litterära kommunikationen. I hanteringen av värme, ventilation och sanitet för litteraturens Babelshus var han med på nästan alla hörn. Det hann bli åtskilliga åtaganden. Viktigast var positionen som förlagsredaktör och litterär chef på Schildts förlag i nästan fyrtio år, från 1943. Redaktionen för Nya Argus tillhörde han i ett kvartssekel, 1952-1960 som tidskriftens redaktionssekreterare. Längre var han också dess teaterkritiker. Efter kriget satt han halvtannat decennium i Finlands svenska författareförenings styrelse, och därpå under större delen av sextioalet i statens litteraturnämnd.

Ibland steg han ut ur litteraturens dagsrutiner, för överblick och återblick. En uppmärksam överblick han gjorde heter Femtio år finlandssvensk litteratur (1951), omarbetad och uppdaterad 1984. Bägge versionerna var breda

men personligt hållna och ogenerat sparsmakade litteraturhistorier, och gällde länge som standardverk.

Så såg de yttre rörarbetena ut. Sitt eget skönlitterära skapande riktade Warburton in på lyrik och hörspel. I sin tidiga dikt, skriven under kriget, kunde han chockera, t.ex. genom att låta hjältegravar rimma på folk i travar. Patos förekom inte. Författarskapet sträckte sig över två tredjedels sekel och var omutligt flåsfrött. Ingick där någon gång lite högstämndhet så berodde det på att han ofta skrev både lärodikt och lärd dikt. Han hyste aktning för den människokänedom som världslitteraturen har samlat på sig, och då var det lätt hänt att han bugade sig lite för den.

I det egna författarskapet ser man honom ägna sig åt och roas av vad man kunde kalla inomlitterärt rörarbete. Där överses och uppdateras litteraturens tekniker. I Kort parlör (1966) förfärdigade han nya korta texter för samtalsituationer som man på livsresan kan råka ut för, på vägen från livmoder till begravning. Och i Förklädnader. Sagor, parabler (2001) går han omkring i litteraturens basberättelsebestånd. Han klär om. Filemon och Baukis blir Leemu och Vilma Paukki. Andra får heta som förr men i gengäld ställer han fabeln om dem lite på snedden, den blir som ny och lär nytt.

Det stora flertalet av sina omklädningar utförde Warburton som översättare. Om detta hantverk skrev han minnesboken Efter 30 000 sidor. Från en översättares bord, och det är i dess inledning bilden av rörmokandet återfinns. När boken kom ut 2003 hade han bakom sig etthundratrettio litterära och andra översättningar. Språken han översatte från var engelska och finska, men det kunde faktiskt också vara svenska. Från svenskan översatte han två egna verk till finska, de heter Hakkuut (1977) och Valepukuja (2002). Han tolkade också flera muminböcker till engelska, med tändande titlar som The Exploits of Moominpappa och Moominsummer Madness. Warburton var brittisk medborgare.

Han intog tidigt en plats bland det svenska språkets stora översättare. Berättelsen om hur han på eget bevåg tog itu med Joyces Ulysses och fick ut den på Bonniers 1946 ingår i den svenska översättningshistoriens legendarium. År 1991 gav han ut en omarbetad version av romanöversättningen, reviderad efter en ny kritisk edition. Listan över engelska och irländska, walesiska och nordamerikanska klassiker som försvenskats av Warburton är lång. Dit hör Shakes-

peare och Sterne, Eliot och Wells, Lee Masters och Faulkner, Dylan Thomas och Lafcadio Hearn.

Många av dessa verk har genom åren försvenskats också av andra, fått ytterligare en språkdräkt. Det är rätt och rimligt. Warburton: ”Beteckningen språkdräkt är träffande; det är fråga om kostymering. En översättare uttrycker ohjälpligt sin egen tid och miljö, inte bara originalförfattarens, ofta omedvetet. Han begriper helt enkelt inte bättre, skulle inte heller kunna lära sig det.”

Original finns i bärnsten medan översättningar förslits. Som förlagsanställd på Schildts arbetade Warburton – tillsammans med Ulla Olin – med att bända och vända i Diktonius tolkning av Kivis Sju bröder. Där lyste finskan genom den svenska texten, och skulle lysa. Den utkom 1948. Nästan fyrtio år senare gav han ut en egen översättning. Den var motiverad av den snillrika insikten att det myckna som i romanen var läsefrukter hade Kivi tagit till sig på svenska, i original eller översättning, och att detta kunde medbestämma dess språkliga register.

Det vore svårt att överskatta betydelsen av Warburtons översättningar från finska för den svenska bilden av finsk litteratur. Utan honom vore den mager och blek. Nu finns där Paulaharju och Haanpää, Kailas och Waltari, Manner och Meri och många fler. Icke minst finns där verk inför vilka modet skulle ha svikit för de flesta. Eino Leinos Helkavirsiä hör dit, Warburtons Helkasånger av 1963. Och dit hör Volter Kilpis måttlösa skärgårdsepos Alastalon salissa, som oförvägna Atlantis förlag gav ur 1997.

Detta var Warburtons andra endagsromanprojekt och en minst lika stor översättningsutmaning som det första, Ulysses, hade varit. Verket är från 1933. Diktonius hade försökt men gått bet. På verkets språkligt gnistrande åttahundra sidor händer knappt ett dyft. I skärningspunkten mellan minimalt skeende och maximalt språk uppstår Kilpis säregna modernism. Där finns meningsbyggen som ropar på att bli tal. Dock kan några talare av kött och blod svårliken tänkas för dem. Denna smått monstruösa men för romanen absolut centrala grundegenskap gestaltade Warburton suveränt. Som han gestaltade så mycket annat.

Clas Zilliacus

Henrik Westerlund

* 18.8.1926

† 22.6.2016

FOTO: SVENSKACENTRALARKIVET

Henrik Westerlund föddes i Nurmijärvi, men då han var sex år köpte föräldrarna Hagaböle gård i Pernå, som blev hans kära hem ända till livets slut.

Efter agrolögexamen vid Högrenska lantbruksläroverket 1946 blev han jordbrukare på hemgården. Jordbruksnäringens utveckling och framtid var ytterst viktiga för Westerlund och han engagerade sig tidigt i lantbruksproducenternas intresseorganisationer.

Politiken blev en viktig del av Henrik Westerlunds liv. Först i Pernå

kommunfullmäktige, sedan i riksdagen där han efter invalet 1966 satt i 29 år, därav som ordförande för Svenska riksdagsgruppen i tio år. Jag minns honom som en principfast och ansvarskännande ordförande, som i turbulenta tider ledde gruppen med en fast hand men alltid med glimten i ögat. För de nyländska jordbrukarna var han en aktiv representant som också var ordförande för Nylands svenska lantbruksproducenters förbund åren 1971-87. Också företag, beskattning och framför allt frågor kring Finlands försvar engagerade Westerlund speciellt.

I fråga om sina principer kompromissade han inte. I samarbetet med de övriga riksdagsgrupperna var han ett uppskattat språkrör för Svenska riksdagsgruppen.

Westerlund var elektor i flera presidentval och representerade SFP i förtroendeorgan, bland annat många år i Alkos förvaltningsråd. För sina betydande och långvariga insatser för Finland och dess riksdag förlänades han titeln riksdagsråd år 1995.

Henrik Westerlund lämnade aldrig intresset för politik. Hans hustru och dotter berättar hur hans ansvarskännande omtanke inte bara gällde dem, utan också hur det går för Finland. Hans åsikter var lika starka som förr. Han ringde ibland upp oss tidigare riksdagsledamöter, och under långa samtal redde vi ut det politiska läget och hur Finlands regering borde sköta vår säkerhetspolitik.

Jordbruksnäringens framtid var en prioritet för honom. Hans son hade övertagit skötseln av hemgården, men näringens betydelse för Henrik kan kanske bäst återges genom intervjun i Landsbygden Folk under lantbrukarnas demonstration i Helsingfors i mars: ”Jag måste vara med och uppleva det här! Det har varit svåra tider för jordbruket också tidigare, men nu är det verkligen allvarligt.” Och där stod han, NSP:s hedersordförande, snart 90 år, och demonstrerade med de andra!

Henrik saknas av sin kära familj, hustru Annele, barn och barnbarn och oss många kolleger och vänner.

Elisabeth Rehn

SFV 2016

Verksamhetsberättelse och bokslut

Positivt resultat

SFV:s bokslut för år 2016 kunde tredje året i rad uppvisa ett överskott. De tre senaste åren har vi kunnat öka vår bidragsgivning med 28 procent. Det innebär att vi nu definitivt lagt underskottet på 2,8 miljoner euro från år 2013 bakom oss. Det positiva resultatet är en följd av många samverkande faktorer: av att föreningens personal gjort ett lysande jobb, av att vi idkat framgångsrik förmögenhetsförvaltning, och av att vi trimmat våra ekonomifunktioner och gjort kostnadsminskningar, bland annat genom att hitta nya hem åt sådan verksamhet som inte riktigt passade in i SFV:s syftesparagrafer.

SFV har alltså tryggat sina möjligheter att även framöver främja kunskap, kompetens och kultur på svenska genom att stödja, initiera och synliggöra bildnings- och kultursträvanden. Vi stöder oss på långa och viktiga traditioner, vilket till exempel vår- och utdelningsfesten visade. Men samtidigt tycker jag att SFV på ett spännande sätt de senaste åren kombinerat uppskattade traditioner med nytänkande, och en vilja att pröva på helt nya saker. Till stor

hjälp i detta utvecklingsarbete har vi vår stora medlemskår, och även de enkäter och nätbaserade idekläkningsforum (vi kallar dem brainstormingar) som vi gjort, bland både medlemmar och andra intressenter. I de tidigare forumen år 2013 och 2015 deltog sammanlagt nästan tvåtusen personer. Resultatet från den senaste, som ordnades våren 2017, kommer att användas av SFV:s styrelse då strategiperioden 2018-2020 planeras.

Den största konkreta nyheten sedan min översikt för ett år sedan gäller våra kanslier. Kansliet i Vasa flyttade till gatunivå, och kansliet i Åbo till en mer lättillgänglig plats. Samtidigt lanserade vi det nya konceptet "Hos Vännerna", som innebär att finlandssvenska föreningar och organisationer kostnadsfritt får använda våra möteslokaler, även i SFV-huset G18 i Helsingfors. Gå bara in på vår webbplats, och gör en bokning till exempel då din förening nästa gång skall ordna årsmöte.

Vi har också fortsatt att utveckla vår medlemstidskrift SFV-magasinet och vår närvaro på nätet, i en anda av öppenhet. Vi fortsätter att ge ut vår uppskattade biografiserie – i år lanserar vi på bokmässan biografier åtminstone över Johannes Klockars och Martin Wegelius – och om tidtabellerna håller, även över Josef Herler.

Vi fortsätter även att kontinuerligt utvärdera nya sätt att entusiasmera och belöna. I tillägg till de pris och medaljer vi traditionellt delar ut, har vi också lanserat ett pilotprojekt med studiestipendier för ålänningar som studerar på fastlandet, för att utvärdera om det kan öka intresset för att studera i Finland.

Vi har märkt att traditioner och historia är viktiga för finlandssvenskarna. Vi har likaså märkt att traditioner inte alls behöver innebära stagnation eller stelhet – tvärtom. Traditioner skapar perspektiv. Och perspektiv behövs även då man blickar framåt.

Johan Aura
kanslichef

Verksamhetsberättelse	147
Bokslut	
Resultaträkning	150
Balansräkning	152
Finansieringsanalys	154
Noter till bokslutet	156
Bokslutets underskrift	162
Revisionsberättelse	163
Förteckningar	166
Utdelning 2016	176
SFV:s donations- och testamentsfonder 2016	178

Verksamhetsberättelse

VERKSAMHETEN

Enligt föreningsstadgarna har SFV till ändamål att "främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understödja skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden".

Verksamhetsåret är det första efter de avslutade organisationsändringarna 2015 som styrelsen verkställde enligt sin strategi att minska ägande och upprätthållande av verksamhet. Detta för att fokusera på utdelningen av bidrag och stipendier, samt optimera förmögenheten för bättre avkastning. Bland annat ungdomsverkstäderna Sveps i Helsingfors och resurscentret Föregångarna i Vasa fick en ny upprätthållare i slutet av 2015 då de övergick till Folkhälsan Utbildning Ab:s regi. Ungefär hälften av SFV:s tidigare personalstyrka hörde till ungdomsverkstäderna.

SFV:s verksamhet är delvis finansierad med **inkommande understöd**. Den externa finansieringen var under räkenskapsåret 942 000 euro. Det största understödet var statsandelar för Studiecentralens kursverksamhet.

SFV delade ut 3 miljoner euro som **bidrag, stipendier, pris och medaljer**. Utöver det-

ta förmedlade SFV bidrag på 401 000 euro. Utdelningen är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och fonder med egen täckning.

De största ändamålen är skolor (55 %) och finlandssvenska kultur- och bildningssträvanden (31 %). Bland de större bidragen kan nämnas SFV:s donation till Åbo Akademi på 450 000 euro för utbildningsområdena pedagogik och lärarutbildning, humanistiska vetenskaper och naturvetenskaper. Styrelsen biföll även en projektansökan på 395 000 euro från Yrkeshögskolan Arcada för utvecklingen av svenskspråkig utbildning i energi- och materialteknik under åren 2016-2019. Styrelsen beslöt 2015 understöda klasslärarutbildningen i Helsingfors med en donation på 900 000 euro. Donationen som går till Helsingfors universitet är redovisad 2015 och betalningarna sker 2016-2017.

Under de allmänna ansökningsperioderna fick SFV ta emot 1442 ansökningar.

Översikten nedan presenterar den ordinarie verksamhetens kostnader, med inkommande understöd och övriga intäkter frånräknade. Även beviljade bidrag och stipendier under fonder med egen täckning ingår.

	2016	2015
	t euro	t euro
Beviljade bidrag, pris och stipendier	3 004	2 671
Bildnings- och kulturverksamhet	939	931
Administration	710	872
Totalt	4 653	4 474

I **bildnings- och kulturverksamheten** ingår bl.a. Studiecentralens verksamhet, litterära tävlingar, medlemstidningen *SFV-magasinet*, *SFV-kalendern*, biografiserien, SFV-huset G18, samarbetsforumet Svensk Byaser vice och webbtjänsten Föreningsresursen.

UTDELNINGSFESTEN FÖR PRIS OCH MEDALJER

SFV:s vårlunch och utdelningsfest hölls i festsalen i SFV-huset G18 den 6 april 2016. Vid festen utdelades Kulturpriset ur **Signe och Ane Gyllenbergs** fond, Folkbildningspriset, Brobygggarpriset, Lillholmsstipendiet för kulturarbetare och bibliotekarier och Beijarholmsstipendiet för lärare och barnträdgårdslärare. Tio lärare i svenska vid finska skolor premierades med stipendier. Dessutom utdelades fem Folkbildningsmedaljer och fem Hagforsmedaljer. SFV fortsatte med den öppna nomineringsprocessen av pristagare och medaljörer.

SFV:S STUDIECENTRAL

SFV har från och med 1978 varit upprätthållare av läroanstalten Svenska studiecentralen och erhåller statsandelar för verksamheten. Studiecentralens uppgift är stöda den fria bildningen genom att bevilja kursbidrag till organisationer eller studiecirkelbidrag till or-

ganisationer eller privatpersoner. Dessutom ordnar Studiecentralen egen kursverksamhet och arrangerar även föreläsningar och seminarier som stöder detta syfte.

Sammanlagt 827 kurser och studiecirklar genomfördes i samarbete med finlands-svenska förbund och föreningar. Dessa hade sammanlagt 16 627 deltagare (11 720 kvinnor och 4 907 män). I statistiken ingår 39 av SFV:s studiecentrals egna kurser, föreläsningar och andra evenemang för organisationsanställda och föreningsaktiva med ett deltagarantal på 845.

ORGANISATION OCH FÖRVALTNING

MEDLEMSKÅREN

SFV verkar aktivt i det finländska medborgarsamhället, dels i samarbete med organisationer och utbildningsenheter, dels genom sitt eget kontaktnät och sin stora medlemskår.

Vid utgången av 2016 var medlemmarna i föreningen Svenska folkskolans vänner rf 374 personmedlemmar och en understödsförening. Medlemmarna i Svenska folkskolans vänner understödsförening rf var 8 046 personmedlemmar. Det totala antalet SFV-medlemmar var därmed 8 420 st.

Hedersmedlemmar i föreningen är professor **Ann-Mari Häggman** (hedersordförande) och **Bo Lundell**.

Vid sitt årsmöte den 30 mars 2016 fastställde Svenska folkskolans vänner rf avgiften för understödande medlemmar till 20 euro och för ständiga medlemmar till 200 euro. Svenska folkskolans vänner understödsförening rf fastställde medlemsavgiften för sina medlemmar till 15 euro. I medlemsavgiften ingår *SFV-kalendern* och tidskriften *SFV-magasinet* samt som medlemsförmån en rabatt upp till 35 procent i Schildts & Söderströms bokhandel. Alla nya medlemmar fick som gåva en valfri bok ur SFV:s egen skriftserie.

STYRELSEN

Styrelsen sammanträdde under året till tolv protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 165.

Styrelsens sammansättning fram till årsmötet den 27 mars 2017 var (invald, närvaro): ordförande: professor **Per-Edvin Persson** (1989, 12/12), vice ordförande: filosofie magister **Veronica Fellman** (2007, 3/3. Avgick ur styrelsen 30.3.2016), bildningsdirektör **Heidi Backman** (2013, 9/12), forskaren **Kjell Herberts** (mars 2015 9/12), ekonomie magister **Marc Hinnenberg** (mars 2014, 9/12), filosofie magister **Stig-Björn Nyberg** (1998, 12/12), musikmagister **Wivan Nygård-Fagerudd** (2010, 12/12, vice ordförande fr.o.m. 30.3.2016), direktör **Gun Oker-Blom** (2013, 8/12), författaren **Gustaf Widén** (2005, 12/12), filosofie magister **Pia Österman** (7/8. Invaldes på årsmötet 30.3.2016). Styrelsens sekreterare var kanslichefen.

I tur att avgå ur styrelsen var styrelseledamöterna Heidi Backman, Stig-Björn Nyberg och Per-Edvin Persson. Samtliga ställde upp

för omval och invaldes för mandatperioden 2016-2018. Veronica Fellman meddelade att hon avgår ur styrelsen innan mandatperiodens slut. Pia Österman invaldes i Veronica Fellmans ställe.

Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Medlemmarna var Per-Edvin Persson (ordf.), Veronica Fellman (t.o.m. 30.3.2016), Stig-Björn Nyberg, Wivan Nygård-Fagerudd och Gun Oker-Blom (fr.o.m. 30.3.2016).

FÖRVALTNINGSRÅDET

Förvaltningsrådet, som också väljs av årsmötet, är styrelsens rådgivande organ i frågor om förmögenhetsförvaltningen. Medlemmarna 2016 var diplomekonom **Peter Storsjö** (ordf.), politices magister **Kim Lindström** och vicehäradshövding **Jarl Sved**.

PERSONALEN

Föreningens personal var i medeltal 15 personer under räkenskapsperioden (32 personer år 2015).

DONATIONER OCH TESTAMENTER

Tre nya fonder har grundats till ett värde av 760 000 euro. Testatorerna var **Pehr Gustaf Engman** (187 000 euro), **Kosti-Ohto Lönnqvist** (563 000 euro) och **Hans Carlander** (10 000 euro).

RESULTATET OCH FRAMTIDA UTSIKTER

Resultatet i bokslutet 2016 uppvisar ett överskott på 103 510 euro.

Det egna kapitalet inklusive självtäckande fonder uppgår till 102,3 miljoner euro, en ökning med 3,6 miljoner euro från bokslutet 2015. Ökningen beror främst på en gynnsam kursutveckling bland de marknadsnoterade

placeringarna. Dessa är redovisade till bokslutsdagens marknadskurser. Utjämningen har bokats under eget kapital mot fonden för verkligt värde.

Inför kommande år uppskattar styrelsen att förmögenhetens avkastning fortsätter

trygga verksamheten och utdelningen av bidrag och stipendier. Den traditionella placeringsstrategin med investeringar i aktier och fastigheter fortsätter. Avkastningen påverkas sålunda av den ekonomiska utvecklingen i Finland och globalt.

Bokslut

Resultaträkning

	Not	Jan-dec 2016	Jan-dec 2015
Ordinarie verksamhet			
Intäkter			
Inkommande understöd	2	942 244,29	1 587 153,54
Litteraturförsäljning		5 159,25	8 936,50
Övriga intäkter		6 830,00	17 505,76
		954 233,54	1 613 595,80
Kostnader			
Personalkostnader & arvoden	4	-1 240 120,85	-1 919 773,64
Avskrivningar		-63 602,14	-48 715,12
Övriga kostnader		-898 477,48	-1 182 958,78
Beviljade bidrag och stipendier	3	-3 296 948,74	-2 850 431,38
		-5 499 149,21	-6 001 878,92
Ordinarie verksamhetens underskott		-4 544 915,67	-4 388 283,12
Tillförda medel			
Intäkter			
Gåvor och bidrag		1 212,00	1 262,00
Medlemsavgifter		500,00	590,00
Donationer och testamenten		759 966,49	485 918,11
Resultat		761 678,49	487 770,11

	Not	Jan-dec 2016	Jan-dec 2015
Investerings- och finansieringsverksamhet			
Intäkter			
Hysesintäkter		2 339 043,00	2 411 929,32
Utdelning av marknadsnoterade värdepapper		2 159 812,03	1 894 808,45
Övriga avkastningar		434 712,74	397 672,78
Försäljningsvinster		947 299,54	2 479 065,60
		5 880 867,31	7 183 476,15
Kostnader			
Personalkostnader & arvoden	4	-100 001,99	-120 174,81
Avskrivningar		-471 850,03	-476 147,74
Räntekostnader		-80 110,29	-87 323,42
Fastighetskostnader		-1 315 728,11	-1 455 269,49
Försäljningsförluster		0,00	-216 843,90
Nedskrivningar		0,00	-671 945,72
Övriga kostnader		-26 429,52	-26 925,10
		-1 994 119,94	-3 054 630,18
Resultat		3 886 747,37	4 128 845,97
Resultat av egen verksamhet		103 510,19	228 332,96
Fonder med egen täckning			
Intäkter			
Hysesintäkter		6 560,00	11 140,00
Dividender och övrig avkastning		117 773,50	88 814,40
		124 333,50	99 954,40
Kostnader			
Fastighetskostnader		-4 420,80	-5 020,45
Beviljade bidrag och stipendier	3	-107 921,43	-85 440,56
		-112 342,23	-90 461,01
Resultat		11 991,27	9 493,39
Överfört till fondkapitalet		-11 991,27	-9 493,39
Räkenskapsperiodens resultat		103 510,19	228 332,96

Balansräkning

	Not	Dec 2016	Dec 2015
Aktiva			
Bestående aktiva			
Materiella tillgångar			
Mark- och vattenområden		5 245 174,40	5 225 174,40
Byggnader och konstruktioner		10 895 696,00	11 332 683,00
Maskiner och inventarier		353 777,88	247 280,92
	5	16 494 648,28	16 805 138,32
Placeringar			
Andelar i företag inom samma koncern	6.1	2 822 917,45	2 822 917,45
Lånefordringar		6 800,00	6 800,00
Övriga aktier och andelar	6.2	82 540 587,75	79 679 637,42
		85 370 305,20	82 509 354,87
Bestående aktiva totalt		101 864 953,48	99 314 493,19
Rörliga aktiva			
Fordringar			
Försäljningsfordringar		10 879,78	6 292,44
Fordringar hos företag inom samma koncern		0,00	0,00
Övriga fordringar	8.1	744 863,49	688 009,01
Resultatregleringar		1 927,35	6 274,69
		757 670,62	700 576,14
Kassa och bank		2 514 625,69	2 900 367,77
Rörliga aktiva totalt		3 272 296,31	3 600 943,91
Fonder med egen täckning			
Placeringar	6.3	2 403 924,47	1 706 992,53
Interna fordringar, föreningen		522 387,75	510 396,48
		2 926 312,22	2 217 389,01
Aktiva totalt		108 063 562,01	105 132 826,11

	Not	Dec 2016	Dec 2015
Passiva			
Eget kapital			
Fonder		78 658 229,45	75 302 276,21
Resultat			
Resultat från tidigare år		20 627 495,08	20 972 879,86
Räkenskapsperiodens resultat		103 510,19	228 332,96
		20 731 005,27	21 201 212,82
Eget kapital totalt	9.1	99 389 234,72	96 503 489,03
Främmande kapital			
Långfristigt			
Skulder till kreditinstitut		862 500,00	2 587 500,00
Övriga skulder	8.2	193 300,00	116 750,00
Interna skulder, Fonder med egen täckning		522 387,75	510 396,48
		1 578 187,75	3 214 646,48
Kortfristigt			
Skulder till kreditinstitut		1 725 000,00	862 500,00
Pensionslån		0,00	15 293,59
Skulder till leverantörer		153 421,72	172 378,80
Övriga skulder	8.3	2 108 593,60	1 967 698,26
Resultatregleringar	8.4	182 812,00	179 430,94
		4 169 827,32	3 197 301,59
Främmande kapital totalt		5 748 015,07	6 411 948,07
Fonder med egen täckning			
Eget kapital	9.2	2 926 312,22	2 217 389,01
Passiva totalt		108 063 562,01	105 132 826,11

Finansieringsanalys

	Jan-dec 2016		Jan-dec 2015	
Verksamheten				
Erhållna betalningar				
Understöd	+	889 900,99	+	1 359 826,27
Medlemsavgifter	+	500,00	+	590,00
Övriga inbetalningar	+	13 917,33	+	26 098,23
		904 318,32		1 386 514,50
Utbetalningar				
Understöd	-	2 969 169,35	-	2 644 145,34
Personalkostnader	-	1 245 861,14	-	1 956 232,08
Övriga kostnader	-	1 055 764,04	-	1 159 956,01
	-	5 270 794,53	-	5 760 333,43
Flöde	-	4 366 476,21	-	4 373 818,93
Fordringar och skulder				
Återbetalningar	+	0,00	+	665 177,83
Lyft kortfristiga lån	+	21 550,00	+	2 552,98
Amortering långfristiga lån	+	0,00	-	1,00
Amortering kortfristiga lån	-	1 085 545,22	-	1 441,00
Räntekostnader	-	28 404,46	-	72 296,42
	-	1 092 399,68	+	593 992,39
Flöde	-	5 458 875,89	-	3 779 826,54
Fastigheter, maskiner och inventarier				
Köp	-	206 000,00	-	123 533,45
Försäljning	+	165 108,40	+	332 160,55
	-	40 891,60	+	208 627,10
Hysesintäkter	+	2 340 994,68	+	2 422 751,82
	-	1 557 077,27	-	1 557 870,74
Drift, underhåll och reparationer		783 917,41		864 881,08
Totalt	+	743 025,81	+	1 073 508,18
Flöde	-	4 715 850,08	-	2 706 318,36

	Jan-dec 2016		Jan-dec 2015	
Värdepapper				
Köp	-	899 050,33	-	5 281 967,93
Försäljning	+	2 554 607,69	+	5 346 442,26
Utdelning	+	2 553 917,67	+	2 366 268,63
Förvaltningskostnader	-	20 328,92	-	7 816,02
	+	4 189 146,11	+	2 422 926,94
Flöde	-	526 703,97	-	283 391,42
Inkommande donationer				
Donationer och gåvor	+	140 961,89	+	244 392,79
	+	140 961,89	+	244 392,79
Flöde	-	385 742,08	-	38 998,63
Förändring av likvida medel	-	385 742,08	-	38 998,63
Likvida medel vid årets början		2 900 367,77		2 939 366,40
Likvida medel vid årets slut		2 514 625,69		2 900 367,77

Noter till bokslutet

REDOVISNINGSPRINCIPER

MATERIELLA TILLGÅNGAR OCH AVSKRIVNINGAR

De materiella tillgångarna har aktiverats under bestående aktiva till direkt anskaffningsutgift.

Byggnader avskrivs till 4 procent på restvärdet. Maskiner och inventarier avskrivs lineärt under en period på 3-10 år.

Markområden avskrivs inte.

Avskrivningarna redovisas i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och placeringar.

MOTTAGNA BIDRAG

Inkommande bidrag bokförs som intäkt till den del kostnader uppstått. Oanvända stöd redovisas under övriga kortfristiga skulder.

BEVILJADE BIDRAG

Bidragen kostnadsförs under året de beviljas.

PLACERINGAR

Börsaktierna och placeringsfonderna redovisas till bokslutsdagens marknadskurser. Utjämningen har bokats mot fonden för verkligt värde under eget kapital.

Vid realisering av aktier och andelar har använts FIFO-regeln.

RESULTATRÄKNINGENS UPPSTÄLLNING

Under räkenskapsåret har Studiecentralens löpande bokföring slagits ihop med föreningen. Tidigare bokfördes denna separat och togs upp i bokslutet. Under ordinarie verksamhet har uppställningen ändrats för att uppfylla aktuell verksamhet i organisationen.

KORRIGERINGAR I RESULTATRÄKNINGENS JÄMFÖRANDE BELOPP

Vissa korrigeringar är gjorda i resultaträkningens jämförande belopp (räkenskapsperioden 2015) för att motsvara gällande redovisningsprinciper. Korrigeringarna påverkar dock inte räkenskapsperiodens resultat.

ORDINARIE VERKSAMHET

Personalkostnader och arvoden 2015 är korrigerade med en ökning på 31 046,53 euro och beviljade bidrag och stipendier har minskat med 85 440,56 euro. Dessa är korrigerade mot inkommande understöd som därmed har minskat med 54 394,03 euro.

INVESTERINGS- OCH FINANSIERINGSVERKSAMHET

Fastighetskostnader 2015 är korrigerade med en minskning på 23 549,08 euro och övriga kostnader har ökat med motsvarande belopp.

1 TILLFÄLLIGA INTÄKTER

Under tillförda medel har förutom medlemsavgifter bokats intäkter av tillfällig natur. Till dessa hör gåvor och bidrag till föreningen samt donationer och testamenten till fonder.

2 INKOMMANDE UNDERSTÖD

Alla mottagna bidrag är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhetens intäkter.

	2016	2015
Understöd från den offentliga sektorn	856 842,57	1 360 190,84
Stöd från SFV:s understödsförening rf	55 000,00	40 000,00
Övriga bidrag från privata organisationer	30 401,72	186 962,70
	942 244,29	1 587 153,54

3 BEVILJADE BIDRAG OCH STIPENDIER

Beviljade bidrag, priser och stipendier är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och fonder med egen täckning.

De förmedlade bidragen 2016 var 400 727,67 euro, den självfinansierade utdelningen var således 3 004 142,50 euro.

	2016	2015
Ordinarie verksamhet	3 296 948,74	2 850 431,38
Fonder med egen täckning	107 921,43	85 440,56
	3 404 870,17	2 935 871,94

4 INFORMATION OM PERSONALEN

Föreningen har i medeltal haft 15 anställda under 2016. Motsvarande antal 2015 var 32.

Personalkostnader och arvoden är redovisade i resultaträkningen under ordinarie

verksamhet och investerings- och finansieringsverksamhet. Föreningens totala kostnader för personal och arvoden framgår i följande tabell.

	2016	2015
Arvoden till styrelse & förvaltningsråd	60 475,00	64 174,00
Löner till anställd personal	954 276,49	1 498 181,21
Övriga arvoden	105 240,66	130 684,08
Lagstadgade pensionsförsäkringar	180 357,26	290 498,11
Övriga lagstadgade försäkringar	39 773,43	56 411,05
	1 340 122,84	2 039 948,45

5 FÖRÄNDRINGAR I MATERIELLA TILLGÅNGAR

	Bokförings- värde 1.1	Köpt	Avskriv- ningar	Bokförings- värde 31.12
Mark- och vattenområden	5 225 174,40	20 000,00	0,00	5 245 174,40
Byggnader och konstruktioner	11 332 683,00	17 000,00	-453 987,00	10 895 696,00
Maskiner och inventarier	247 280,92	187 962,13	-81 465,17	353 777,88
	16 805 138,32	224 962,13	-535 452,17	16 494 648,28

6 FÖRÄNDRINGAR I PLACERINGAR

	Bokförings- värde 1.1	Ökningar	Minskningar	Regleringar mot fonden för verkligt värde	Bokförings- värde 31.12
Aktier och andelar inkl. självtäckande fonder					
Andelar i företag inom samma koncern	2 822 917,45	0,00	0,00	0,00	2 822 917,45
Övriga aktier och andelar					
Börsaktier	46 500 419,91	925 120,33	-672 405,50	3 421 929,50	50 175 064,24
Placeringsfonder	5 299 935,97	420 000,00	-800 000,00	57 237,94	4 977 173,91
Onoterade aktier	3 673 794,02	0,00	0,00	0,00	3 673 794,02
Bostads/fastighetsaktier	25 912 480,05	368 858,40	-162 858,40	0,00	26 118 480,05
	81 386 629,95	1 713 978,73	-1 635 263,90	3 479 167,44	84 944 512,22
Föreningen					
6.1 Andelar i företag inom samma koncern	2 822 917,45	0,00	0,00	0,00	2 822 917,45
6.2 Övriga aktier och andelar					
Börsaktier	44 803 497,81	925 120,33	-672 405,50	2 724 997,56	47 781 210,20
Placeringsfonder	5 299 935,97	420 000,00	-800 000,00	57 237,94	4 977 173,91
Onoterade aktier	3 673 794,02	0,00	0,00	0,00	3 673 794,02
Bostads/fastighetsaktier	25 902 409,62	368 858,40	-162 858,40	0,00	26 108 409,62
	79 679 637,42	1 713 978,73	-1 635 263,90	2 782 235,50	82 540 587,75

Självtäckande fonder

6.3 Övriga aktier och andelar

Börsaktier	1 696 922,10	0,00	0,00	696 931,94	2 393 854,04
Bostads/fastighetsaktier	10 070,43	0,00	0,00	0,00	10 070,43
	1 706 992,53	0,00	0,00	696 931,94	2 403 924,47

7 BOLAG DÄR ÄGARANDELEN ÄR MINST 20 PROCENT

Ägarandel procent	31.12.2016
Asunto Oy Topeliuksenkatu 8	100,0
Fastighets Ab Diana	100,0
Fastighets Ab Folkfast	100,0
Fastighets Ab Solgården (ingen verks.)	100,0
Ab Svenska folkhögskolan - SFV (ingen verks.)	100,0
Ab Svenska Rum Oy (ingen verks.)	100,0
Atena Kustannus Oy	99,7
Axxell Utbildning Ab	65,3
Fastighets Ab Torgvägen 3	50,0
Kiinteistö Oy Karyll-Salpa	51,0
Schildts & Söderströms Ab	21,4
Webbhuset Ab	20,0

8 VÄSENTLIGA POSTER BLAND FORDRINGAR OCH SKULDER

	31.12.2016
Fordringar under rörliga aktiva	
8.1 Övriga fordringar	
Inkommande stöd och donationer	616 479,25
Övriga fordringar	128 384,24
	744 863,49
Långfristigt främmande kapital	
8.2 Övriga skulder	
Obetalda beviljade bidrag	193 300,00
Kortfristigt främmande kapital	
8.3 Övriga skulder	
Obetalda beviljade bidrag	2 049 736,51
Övriga skulder	58 857,09
	2 108 593,60
Resultatregleringar	
8.4 Passiva resultatregleringar	
Periodiserade löner och semesterlöner inklusive försäkringskostnader	182 812,00

9 EGET KAPITAL

	2016	2015	2014
9.1 Föreningen			
Fonder			
Studiecirkelfonden	5 455,02	5 455,02	5 455,02
Gården Annegatan 12	93 134,23	93 134,23	93 134,23
Solvalla-Finns Ab	1 681 879,26	1 681 879,26	1 681 879,26
Kapitalfonder	40 559 703,92	38 998 534,24	38 757 222,76
Kapitaltillskott			
Inkommande legat	196 854,08	261 104,13	219 546,20
Donationer och testamenten	102 282,39	1 300 065,55	11 765,28
	40 858 840,39	40 559 703,92	38 998 534,24
Räntefonder	15 151 167,03	15 075 581,27	13 341 419,26
Kapitaltillskott			
Inkommande legat	12 756,23	12 700,64	11 958,69
Donationer och testamenten	187 457,52	6 118,00	1 676 990,56
Övriga ökningar	59 367,52	56 753,12	55 212,76
Donation från föreningen	15 000,00	14,00	0,00
	15 425 748,30	15 151 167,03	15 075 581,27
Legatfonder	2 607 964,35	2 607 964,35	2 607 964,35
Uppskrivningsfond	168 187,93	168 187,93	168 187,93
Fonden för verkligt värde	15 034 784,47	10 894 630,72	10 895 849,02
Förändring	2 782 235,50	4 140 153,75	-1 218,30
	17 817 019,97	15 034 784,47	10 894 630,72
Fonder totalt	78 658 229,45	75 302 276,21	69 525 367,02
Resultat			
Tidigare års överskott	21 201 212,82	22 609 635,30	25 715 389,48
Till kapitalfonder	-299 136,47	-1 561 169,68	-231 311,48
Till räntefonder	-274 581,27	-75 585,76	-1 744 162,01
	20 627 495,08	20 972 879,86	23 739 915,99
Räkenskapsperiodens resultat	103 510,19	228 332,96	-1 130 280,69
Resultat totalt	20 731 005,27	21 201 212,82	22 609 635,30
Föreningens eget kapital totalt	99 389 234,72	96 503 489,03	92 135 002,32
9.2 Fonder med egen täckning			
Fonden för verkligt värde	1 094 843,61	859 675,71	705 094,87
Ökning	696 931,94	235 167,90	154 580,84
	1 791 775,55	1 094 843,61	859 675,71
Eget kapital	1 122 545,40	1 113 052,01	1 104 425,13
Ökning	11 991,27	9 493,39	8 626,88
	1 134 536,67	1 122 545,40	1 113 052,01
Fonder med egen täckning totalt	2 926 312,22	2 217 389,01	1 972 727,72
Eget kapital inkl. fonder med egen täckning	102 315 546,94	98 720 878,04	94 107 730,04

10 SÄKERHETER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER

	2016
Säkerheter för egna lån	7 263 125,00
Borgensansvar för dotterbolag	
Bankkontogarantier	50 000,00
Leasingansvar	
Förfaller under nästa räkenskapsperiod	10 564,80
Förfaller senare	11 758,92

Bokslutets underskrift

Helsingfors den 21 mars 2017

Per-Edvin Persson
ordförande

Wivan Nygård-Fagerudd
vice ordförande

Heidi Backman
Marc Hinnenberg
Gun Oker-Blom
Pia Österman

Kjell Herberts
Stig-Björn Nyberg
Gustaf Widén

Revisionsanteckning

Över verkställd revision har i dag avgivits revisionsberättelse.

Helsingfors den 27 mars 2017

Petter Lindeman, CGR

Martin Grandell, CGR

Revisionsberättelse

Till Svenska folkskolans vänner r.f:s medlemmar

STYRELSENS OCH KANSLICHEFENS ANSVAR FÖR BOKSLUTET

REVISION AV BOKSLUTET

UTTALANDE

Enligt vår uppfattning ger bokslutet en rättvisande bild av föreningens ekonomiska ställning samt av resultatet av dess verksamhet i enlighet med i Finland ikraftvarande stadganden gällande upprättande av bokslut och det uppfyller de lagstadgade kraven.

REVISIONENS OMFATTNING

Vi har utfört en revision av bokslutet för Svenska folkskolans vänner r.f. (fo-nummer 0200129-3) för räkenskapsperioden 1.1-31.12.2016. Bokslutet omfattar balansräkning, resultaträkning och noter till bokslutet.

GRUND FÖR UTTALANDET

Vi har utfört vår revision i enlighet med god revisionssed i Finland. Vårt ansvar enligt god revisionssed beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar för revisionen av bokslutet.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

OBEROENDE

Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt de etiska kraven i Finland som gäller den av oss utförda revisionen och vi har i övrigt fullgjort vårt yrkesetiska ansvar enligt dessa.

Styrelsen och kanslichefen ansvarar för upprättandet av bokslutet och för att bokslutet ger en rättvisande bild i enlighet med i Finland ikraftvarande stadganden gällande upprättande av bokslut samt uppfyller de lagstadgade kraven. Styrelsen och kanslichefen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta ett bokslut som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av bokslutet ansvarar styrelsen och kanslichefen för bedömningen av föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om man avser att likvidera föreningen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ än att göra något av dessa.

REVISORNS ANSVAR FÖR REVISIONEN AV BOKSLUTET

Våra mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida bokslutet som helhet innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller våra uttalanden. Rim-

lig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionsred alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i bokslutet.

Som del av en revision enligt god revisionsred använder vi professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer vi riskerna för väsentliga felaktigheter i bokslutet, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för våra uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar vi oss en förståelse av den del av föreningens interna kontroll som har betydelse för vår revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala oss om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar vi lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimlighe-

ten i ledningens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.

- drar vi en slutsats om lämpligheten i att styrelsen och kanslichefen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av bokslutet. Vi drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Om vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste vi i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i bokslutet om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om bokslutet. Våra slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en förening inte längre kan fortsätta verksamheten.

- utvärderar vi den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i bokslutet, däribland upplysningarna, och om bokslutet återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Vi kommunicerar med dem som har ansvar för föreningens styrning avseende, bland annat, revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den, samt betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland betydande brister i den interna kontrollen som vi identifierat under revisionen.

ÖVRIGA RAPPORTERINGSSKYLDIGHETER

ÖVRIG INFORMATION

Styrelsen och kanslichefen ansvarar för den övriga informationen. Övrig information omfattar informationen i verksamhetsberättelsen.

Vårt uttalande om bokslutet täcker inte övrig information.

Vår skyldighet är att läsa informationen i verksamhetsberättelsen i samband med revisionen av bokslutet och i samband med detta göra en bedömning av om det finns väsentliga motstridigheter mellan informationen i verksamhetsberättelsen och bokslutet eller den uppfattning vi har inhämtat under revisionen eller om informationen i verksamhetsberättelsen i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter. Det är ytterligare vår skyldighet att bedöma om verksamhetsberättelsen har upprättats en-

ligt gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Enligt vår uppfattning är uppgifterna i verksamhetsberättelsen och bokslutet enhetliga och verksamhetsberättelsen har upprättats i enlighet med gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Om, baserat på det arbete vi har utfört, vi drar slutsatsen att det finns en väsentlig felaktighet i informationen i verksamhetsberättelsen, måste vi rapportera detta. Vi har inget att rapportera i detta avseende.

Helsingfors 27.3.2017

Petter Lindeman CGR
Martin Grandell CGR

Förteckningar

UTSKOTT OCH KOMMITTÉER

PRISKOMMITTÉ FÖR SFV:S LITTERÄRA TÄVLINGAR 2016

Arvid Mörne-tävlingen: författaren Mia Franck (ordf.), litteraturvetaren Eva Kuhlefeldt och författaren Peter Sandström.

Solveig von Schoultz-tävlingen: författaren Mia Franck (ordf.), författaren Peter Sandström och litteraturvetaren Maria Österlund.

BIOGRAFIKOMMITTÉN

SFV:s biografikomité beslutar om utgivningen i SFV:s biografiserie samt ordnar med några års mellanrum symposier med biografiskrivande som tema. Kommittén träffas regelbundet och kommunicerar även elektroniskt. Under mötena behandlas inlämnade förslag till nya biografier, inlämnade manus, samt utgivnings- och symposietidtabeller. Medlemmarna var Gustaf Widén (ordförande), Berndt Arell, Anna Friman, Ann-Mari Häggman, Bo Lönnqvist, Henry Rask, Anna Övergaard och Rabbe Sandelin (sekreterare).

KOMMITTÉER FÖR SFV:S PRIS OCH MEDALJER

Priskommittén för Folkbildningspriset och Kulturpriset 2016 bestod av SFV styrelseledamöterna Stig Björn Nyberg (ordförande), Wivan Nygård-Fagerudd och Gustaf Widén samt av Philip Teir, Gunborg Gayer och Markus Österlund.

Medaljkommittén för Hagforsmedaljerna och Folkbildningsmedaljerna bestod av SFV styrelseledamöterna Wivan Nygård-Fagerudd (ordförande) och Kjell Herberts samt av historiker Henry Rask (Nyland) och verksamhetsledare Regina Strandberg vid Folkhälsan i Åboland (Åboland).

TOPELIUSPRISET

Topeliusprisets prisnämnd består enligt tradition av tre medlemmar från SFV:s styrelse och tre medlemmar från Publicistförbundet. SFV:s styrelseordförande leder ordet för prisnämnden. SFV:s representanter var Per-Edvin Persson (ordf.), Wivan Nygård-Fagerudd och Gustaf Widén. År 2016 gick Topeliuspriset till Henrik Othman, biträdande chefredaktör på *Österbottens Tidning*.

FREDRIKA RONEBERG-STIPENDIET

Fredrika Runeberg-stipendiet 2016 delas ut av Fredrika Runebergs stipendiefond som förvaltas av Svenska Kulturfonden. I Fredrikakommittén ingår representanter för följande organisationer: Finlands svenska Marthaförbund, Delegationen för Svenska kulturfonden, Svenska Kvinnoförbundet och Svenska folkskolans vänner. SFV representerades av Veronica Fellman, Wivan Nygård-Fagerudd och Camilla Nordblad. Till årets Fredrika utsågs bildkonstnären Heidi Lunabba.

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNERS UNDERSTÖDSFÖRENING R.F.

Styrelsemedlemmarna i understödsföreningen är Matts Granö (ordf.), Lars Nyström (vice ordf.), Johan Aura, Bernt Morelius och Camilla Nordblad (sekr.)

STIFTELSEN BARNENS OCH UNGDOMENS VÄL I ESBO

SFV:s styrelsemedlemmar är även styrelse för Stiftelsen barnens och ungdomens väl i Esbo.

PUBLIKATIONER

I publikationsserien *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner* utkom två böcker i SFV:s serie med biografier över berömda finlandssvenska personligheter som inte får glömmas bort. Arne Pedersens biografi över Helena Westermarck blev volym 207 i SFV:s bokserie, och nummer 10 i SFV:s biografiserie. Sofia Häggmans biografi över Hilma Granqvist blev volym 208 i SFV:s bokserie, och nummer 11 i SFV:s biografiserie. I SFV:s publikationsserie gavs år 2016 ut även samlingsskrifter med vinnarbidragen i Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingarna.

Kultur- och bildningstidskriften *SFV-magasinet* utkom med fyra nummer under år 2016. Upplagan låg på cirka 9 500 exemplar. Tidningen distribueras till alla SFV-medlemmar och till bibliotek och andra intressenter. År 2016 presenterades i varje nummer olika organisationer och föreningar som mottagit SFV:s bidrag. I tidningen ingick även varje gång SFV-kansliets kontaktsida, en presentations- och siffersida gällande SFV:s verksamhet, samt aktuell och uppdaterad föreningslivsinformation.

SFV:s årsbok *SFV-kalendern* utkom i juni. *SFV-kalendern* 2016 var den 130:e årgången i serien (den första utgåvan publicerades 1886). Innehållet bestod av allmänbildande artiklar, minnesrunor över bemärkta hädangångna finlandssvenskar, samt ekonomisk information över SFV:s verksamhet år 2015.

PROJEKT OCH AKTIVITETER

SFV-huset G18 vid Georgsgatan 18 i Helsingfors utvecklades under 2016 till ett fullfjädrat förenings- och organisationshus. Hyresgästerna i huset och medlemsförbunden och organisationerna i Svenska studieförbundet fick gratis använda festsalen och möteslokalen Evy Björkman-rummet för sina möten och tillställningar. Från torsdag till söndag hyrs festsalen ut kommersiellt av husets restauratör Pjazza. SFV:s studiecentral ordnade i festsalen två #G18prat-tillställningar; föredragstillställningar med korta, spännande föredrag och med starkt publikdeltagande. #G18prat arbetas framöver in som ett varumärke för denna sorts publikvänliga tillställningar med heta, aktuella teman.

Samarbetsforumet **Svensk Byaservice**, bildat 1994, är ett samarbetsforum för landsbygdsutveckling i Svenskfinland. Upprätthållarna är SFV, Sydkustens landskapsförbund och Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur.

På webbplatsen bya.net publiceras bl.a. en nyhetsblogg. Svensk Byaservice svarar för den svenskspråkiga verksamheten inom Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) – Byaverksamhet i Finland rf vars verksamhet inbegriper aktivatorverksamhet, koordinering och information. Det tvååriga EU-finansierade projektet

Raising Strong and Resilient Communities (RS&RC) avslutades. Projektet hör till Erasmus+ som är Europeiska unionens program för utbildning, ungdom och idrott. SFV var huvudman för projektet där nio organisationer från olika europeiska länder medverkade. RS&RC gick ut på att ta fram olika undervisningsverktyg inom storytelling (berättande) som kan användas inom fri bildning, riktade till vuxna där fokus ligger på aktivt medborgarskap och deltagande. Projektet producerade en manual som finns publicerad bl.a. på SFV:s webbplats.

SFV:s förnyade **webbplats** öppnade i början av år 2016. Det var frågan om både en nödvändig teknisk modernisering och en innehållsmässig och rationell förnyelse. Bland annat införlivades SFV:s studiecentralsverksamhet på de förnyade sidorna. SFV:s vistelsestipendiater erbjöds möjlighet och uppmuntrades till att blogga om sina upplevelser på Beijarholmen och Lillholmen, på adresserna beijarholmen.ratata.fi och lillholmen.ratata.fi.

Även SFV:s webbtjänst **Föreningsresursen** förnyades och fick en ny, användarvänlig navigering på adressen foreningsresursen.fi. På webbsidan hittar föreningsaktiva och andra intresserade uppdaterad och tillförlitlig fakta, samt tips, råd och svar på frågor gällande föreningsliv i Svenskfinland. Materialet utvecklas kontinuerligt av SFV:s personal.

SFV öppnade efter sommaren 2016 en helt ny webbtjänst, **minnesrunor.fi**. På minnesrunor.fi samlas minnesskrifter, nekrologer och minnesrunor över hädangångna finlandssvenskar, och personer nära knutna

till finlandssvenskheten. Grunden utgör de minnesrunor som sedan 1886 traditionellt publicerats i **SFV-kalendern**. Av detta material är tills vidare runorna från 2008 och framåt kompletta, liksom vissa andra som digitaliserats tidigare. Övriga runor är sökbara, med möjlighet att beställa avskrifter från SFV. Tanken är att webbsidan i framtiden fungerar som en central samlingsplats, varav ett urval runor även publiceras årligen i **SFV-kalendern**.

Utvecklingen av **Uppslagsverket Finland** på adressen uppslagsverket.fi fortsatte år 2016 med en ämnesvis kategorisering av artiklarna, vilket aldrig tidigare gjorts. Arbetet beräknas vara färdigt år 2017, och medger betydligt intressantare möjligheter att presentera det digra materialet på ett användarvänligt sätt. Kansliet fortsätter utreda utvecklandet av den redaktionella sidan. Uppslagsverket fungerar som en viktig hänvisningskälla för bland annat Wikipedia.

PRIS, MEDALJER OCH VISTELSESTIPENDIER

SFV delar sedan flera år tillbaka ut alla sina pris och medaljer (förutom Topeliuspriset) under sin vår- och utdelningsfest i SFV-huset G18. SFV har sammanlagt fyra stora pris, men alla delas inte ut årligen – på festen den 6 april år 2016 delades tre pris ut:

FOLKBILDNINGSPRISET

Folkbildningspriset instiftades 1942 på initiativ av skolrådet **John Österholm**. Prissumman ökade år 2016 till 15 000 euro, och priset gick år 2016 till professor **Henrik Meinander**. Han fick priset för sina betydelseful-

la insatser inom finländsk bildning. Han har bland annat jobbat som timplärare i historia vid Mattlidens gymnasium, varit intendent för Mannerheim-museet och direktör för Finlandsinstitutet i Stockholm. Som ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien har hans forskning även blivit känd i Sverige, och han har även fått Svenska Akademiens Finlandspris. Som en av våra kändaste och främsta historiker beskriver Meinander på ett fängslande och klarsynt sätt Finlands historia för den stora allmänheten i sina många böcker, som utkommit såväl på svenska som finska. På ett unikt sätt binder han samman de olika tidevarven till en fascinerande och engagerande helhet, till glädje och kunskap för både äldre och yngre generationer.

SFV:S KULTURPRIS

SFV:s kulturpris utdelas ur ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, instiftad år 1965 av kommerserådet Ane Gyllenberg. Priset ges enligt statuterna "för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma". Prisets storlek är 15 000 euro. Kulturpriset 2016 gick till teaterregissören, dramatikern och författaren **Tove Appelgren**. Tove Appelgren har genom barnboksserien om Vesta Linnea skapat en barn- och vuxennära litterär upplevelse som tillsammans med **Salla Savolainens** illustrationer har lästs, älskats och diskuterats av tusentals världen över. Hennes böcker tilltalar likväl barn som vuxna, och hon har länge påtalat vikten av att det finns samtida svenskspråkig barn- och ungdomslitteratur. Förutom barnlitteratur har Tove Appelgren skrivit dramatik och länge varit djupt engagerad inom scenkonsten, där speciellt Teater Taimine ligger henne nära. Med oförtruten energi är hon inspirationskällan för

Taimine under teaterns turnéer i daghem, lågstudier, högstudier och gymnasier i hela landet.

SFV:S BROBYGGARPRIS

SFV:s brobyggarpriestiftades av SFV:s styrelse 2011, och bör enligt statuterna tilldelas en person som med sin egen insats ökat förståelsen och toleransen för det svenska i Finland. Prissumman är 10 000 euro. Brobyggarpriestet 2016 gick till President **Tarja Halonen**, som under sina många uppdrag och speciellt under sin period som Republiken president förtjänstfullt verkat för olika minoriteters rättigheter i samhället, och ihärdigt arbetat för att öka förståelsen mellan den svenskspråkiga och finskspråkiga befolkningen i Finland. Att denna sorts arbete fått godkännande även i breda medborgarkretsar bevisas bland annat av att hon under sin presidentperiod konsekvent hade högre popularitetssiffror än någon annan tidigare eller senare president. Enligt presidentens önskan inbetalades hela prissumman till TH Globalin Kestävän Kehityksen Säätiö.

FOLKBILDNINGSMEDALJEN

SFV:s folkbildningsmedalj har delats ut sedan SFV:s 80-årsjubileum år 1962. Enligt statuterna skall den tillfalla "en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska". Till medaljen hör en prissumma på 2500 euro. Följande personer mottog folkbildningsmedaljen 2016:

Kultur- och biblioteksdirektör **Birgitta Aurén**, Vasa. Birgitta Aurén har hela sitt yrkesverksamma liv varit en sann folkbildare, med speciellt fokus på folkbiblioteken:

lokalt i Karleby, Jakobstad och Vasa, men genom sina förtroendeuppdrag även nationellt och i Norden. År 2009 erhöll hon av Republikens president hederstiteln biblioteksråd. Som ansvarig för biblioteksväsendet i Vasa har Birgitta Aurén målmedvetet och framgångsrikt arbetat för en förstklassig biblioteksservice för vardera av landets språkgrupper.

Filosofie magister **Anne Bergman**, Helsingfors. Anne Bergman har både forskat i, och aktivt spridit kunskap om finlandssvenska kulturtraditioner. Hon innehar ovärderliga kunskaper inom vis- och folktradition och är en hängiven och samtidigt humoristisk föreläsare om gamla folkseder och kulturarv, speciellt festseder samt berättar- och helgtraditioner. Bland hennes många publikationer kan nämnas *Visor Från Åbolands skärgickd*, och *Fest och fritid*.

Körledare och kördirigent **Karin Pedersen**, Helsingfors. Karin Pedersen grundade IDUN-kören inom Brage år 1988 och har där efter lett kören framgångsrikt under 27 år. Med körens julkonserter, många årliga uppträdanden, resor och internationella kontakter har hon gjort finlandssvensk kultur känd över gränserna. Som person är Karin Pedersen ett briljant exempel på vad rollen som kulturförmedlare och innovatör betyder för det svenska i Finland.

Diplomingenjör och lektor **Gustaf Sundman**, Barösund. Gustaf Sundman var länge överlärare och lektor vid olika tekniska läroanstalter i Vasa, Helsingfors och Ekenäs. Sedan 1960-talet har samlat ett arkiv om allt som berör skepps- och torphistoria i Ingå,

där han sedan 1995 är skärgårdsbo på Gåsö i Barösund.

Gustaf Sundman skriver artiklar och scannar gamla bilder med hängiven precision. Han har hållit flera pressklippstställningar med material ur hans över tretusen mappar. Han är ett levande uppslagsverk när det gäller sjöfartssläkter, och en viktig resurs för Barösunds byrå.

Hushållslärare **Brita Wikgren**, Västanfjärd. Brita Wikgren är en välkänd profil i Västanfjärd och på Kimitoön, där hon hela sitt liv varit ideellt aktiv i olika föreningar och organisationer. Hon är en positiv person och en sann folkbildare och eldsjäl, som bryr sig om sina medmänniskor och kämpar för de äldre i samhället. Ett bra exempel på sitt engagemang inom Västanfjärd är Jakten Eugenia, där hon ställde upp som en trygg ”Matmamma” ombord på dess seglatser. Sin yrkesbana gjorde hon som hushållslärare vid högstadiet i Dalsbruk, där eleverna gav henne vitsordet 9,5. Hon var inte bara en omtyckt lärare utan dessutom en trygg och rättvis person, som eleverna alltid kunde vända sig till.

HAGFORSMEDALJEN

Hagforsmedaljen delades första gången ut på SFV:s 100-årsjubileum år 1982. Enligt statuterna ges medaljen ”som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland”. Till medaljen hör en prissumma på 2500 euro. Mottagarna år 2016 var följande: Diplomekonom **Rikard Bjurström**, Tammerfors. Rikard Bjurström är en verklig eldsjäl för det svenska språket i Tammerfors. Som ordförande för många svenskspråkiga föreningar har han under trettio år arbetat för barn,

elever och studerande vid Svenska skolan i Tammerfors och Svenska Barndaghemmet. Han har även varit en stark kraft i Svenska Klubben, Luckan och Nordens Hus, där Tammerfors svenskspråkiga och de som är intresserade av att tala svenska idag kan samlas i ett genuint svenskt rum. Hans outömliga idégruva har åstadkommit mycket, inte bara för de svenskspråkiga i Tammerfors utan också för de övriga svenska språköarna. Som dansk konsul arbetar han även för nordisk sammanhållning.

Museichef och kammarråd **Kari-Paavo Kokki**, Heinola. Kari-Paavo Kokki har konsekvent värnat om det svenska språket i Heinola stad och erbjudit högklassiga epokutställningar i Heinola stadsmuseum. Trots det obetydliga antalet svenskspråkiga i staden, har Kari-Paavo Kokki alltid sett till att utställningarnas innehåll även presenteras på svenska. Utställningen för några år sedan i denna sal om arkitekt **Engels** hem hade texter på svenska och finska i nämnd ordning, enligt Kari-Paavo Kokkis krav. Han är en omtyckt föreläsare, och är alltid beredd att ställa upp på svenska i radio och tv.

Musikmagister **Nina Kronlund**, Esbo. Nina Kronlund är sedan år 2003 kantor i Esbo svenska församling, samt förbundsdirigent för Finlands svenska kyrkosångsförbund. Hon är även grundare och dirigent för Kammarkören Novena. Bland hennes största insatser kan räknas det konstnärliga ledarskapet för Kyrkomusikfesten 2015 i Raseborg, som samlade 500 sångare från hela Svenskfinland.

Projektchef **Liisa Melin**, Helsingfors. Liisa Melin är projektchef för den svenska verk-

samheten vid Helsingfors Mission i Helsingfors. Med sin banbrytande insats för de svenska seniorerna i Helsingfors har hon byggt upp en betydelsefull svenskspråkig verksamhet i en helfinsk miljö inom Helsingfors Mission. Den uppsökande verksamheten bland ensamma svenska seniorer har ökat förståelsen för deras rättmätiga behov av service och hjälp på det egna modersmålet. Sedan 2012 har Helsingfors Mission utbildat 110 volontärer som upprätthåller ett kontaktnät till svenska seniorer i huvudstaden.

Översättare **Catrine Paro**, Solberg. Catrine Paro har i trettio år arbetat med översättning av utländska tv-program till svenska för sändning i Finlands svenska television, numera Yle Fem. De senaste femton åren har hon även gjort en viktig insats som översättare och regissör vid dubbing av animationsprogram för barn. Catrine Paro ger i sitt arbete prov på stor språklig säkerhet, kreativitet, finess och engagemang.

SFV:S SVENSKLÄRARPRIS

SFV har sedan år 2003 tillsammans med Svensklärarna i Finland r.f. premierat svensklärare i de finskspråkiga skolorna. SFV anser att de här lärarna på ett avgörande sätt kan påverka attityden till det svenska inslaget i Finland. Prissumman är 5000 euro. Mottagarna år 2016 var följande:

Katja Kurki, gymnasielärare i Hyvinge. Läsåret 2014-2015 undervisade Katja Kurki i svenska i Helsingin suuri yhteiskoulu och hon var med på projektet SpråkKimppa med sina elever från årskurs sju. Tack vare Katjas brinnande intresse för samarbete över språkgränsen

började projektet rulla vidare och hennes entusiasm för språkinläring utanför klassrummet smittade av sig på hennes elever samt på samarbetspartners i andra delar av landet.

Mari Linna, yrkeshögskolelärare i Satakunta. Som en påhittig, trevlig och modern lärare blir Mari Linnas lektioner alltid intressanta. Mari har också gjort ett stort arbete med att arbeta fram kursmaterial för fysioterapistudenterna på svenska. Hon arrangerar också extra valfria kurser, inklusive besök på svenska vårdenheter. Det gör att studerandena nu vågar använda sin svenska.

Nina Niemelä, universitetslärare i Tammerfors. Nina Niemelä vägleder diskussioner på svenska på ett sätt som uppmuntrar studerandena i att tala svenska. Hon arrangerar besök vid svenska institutioner, vilket ger studerandena viktig och matnyttig insikt i den finlandssvenska kulturen.

Leena Nordman, lågstadielärare i Kyrkslätt. Leena Nordmans elever har bland annat brevväxlat med svenskspråkiga elever i Kyrkslätt och i Pörtom. Den nordiska dimensionen tar hon fram under lektionerna med hjälp av videoklipp, lekar, spel, musik och textexempel, ofta i form av barnböcker eller sagor. Sedan 2014 har hon varit med i Sanoma Pros författargrupp för att skapa nytt läromaterial till svenskundervisningen enligt den nya läroplanen.

Ulla Pyy, grundskolelärare i Tammerfors. Lektor Ulla Pyy jobbar som svensklärare på Sammon yläkoulu och har under sina verksamhetsår jobbat aktivt för att förmedla nordisk kultur till sina elever och ge dem

levande kontakter med språket. Hon tycker det är viktigt att väcka speciellt pojkmotiv intresse för språkstudier och för svenskan. Läsåret 2014-2015 deltog hon med sina elever i projektet SpråkKimppa.

Kristel Riissanen, gymnasielärare i Helsingfors. Kristel Riissanen har inspirerat flera studerande att fortsätta studera på svenska efter gymnasiet såväl vid universitetet i Finland som i Sverige. Hon samarbetar pågående med ett gymnasium i Stockholm, och hon har startat ett mentorprojekt för unga svensklärare, samt varit medlem i arbetsgruppen som skrivit lärobokserien Inne för gymnasiet A-svenska.

Sari Saarinen, yrkeshögskolelärare i Hyvinge. Sari Saarinen är en duktig och utvecklingsintresserad svensklärare i Yrkeshögskolan Laurea i Hyvinge där hon undervisar sjukskötare, hälsovårdare, socionomer och tradenomer. Hon är känd för sin kompetens och för sitt människonära och uppmuntrande sätt att undervisa. Som en ledande kraft i arbetsgruppen Hoppet har hon dessutom organiserat utmärkta utbildningstillställningar för svensklärarna i yrkeshögskolorna.

Tapio Uusitalo, gymnasielärare i Kallavesi. Tapio Uusitalo har undervisat svenska både på A- och B-nivå i gymnasiet i flera årtionden. Han är också en aktiv läromedelsproducent t.ex. för Utbildningsstyrelsen och Svensklärarna i Finland. Han medverkade också tidigare i Kuopios Pohjola-Norden-förening, både som styrelsemedlem och ordförande.

Riitta Viittala, gymnasielärare i Järvenpää. Riitta Viittala har långsiktigt arbetat som svensklärare i gymnasiet, och samtidigt utvecklat mångsidiga undervisningsmetoder för att motivera studeranden och länka undervisningen till de språkkunskaper som behövs i arbetslivet. Hon har producerat undervisningsmaterial för bl.a. förlaget Tammi och varit språkgranskare för e-Oppi. Riitta Viittala har också varit aktiv inom internationella samarbetsprojekt, senast Nordplus Juniorprojektet Svenska i arbetslivet.

Seija Westerholm, grundskolelärare i Esbo. Seija är en entusiastisk och motiverande svensklärare, som bemödar sig med att planera intressanta lektioner. Hon kommer även upp med goda idéer som hon gärna delar med sig till andra lärare. Med eleverna gör hon till exempel tidningar och filmer, som inspirerar eleverna till att involvera sig i arbetet. Hon har varit med om att skriva sin skolas nya läroplan och även varit en av författarna i Sanoma Pros nyaste högstadielärobok *På gång*.

SFV:S VISTELSESTIPENDIER

I enlighet med donatorn **Birgit Ekbergs** instruktioner ger SFV årligen möjlighet att söka ett vistelsestipendium som ger finlandssvenska lärare möjlighet till en sommarvistelse på Beijarholmen i Barösund, Ingå. Stipendiet delas upp i separata perioder för lärare och för barnträdgårdslärare. Lärarstipendiet för perioden 15 maj till 14 juli tilldelades **Christa Rothwell**, specialklasslärare i Katarinaskolan. Barnträdgårdslärarstipendiet för perioden 16 juli till 15 september tilldelades **Mikaela Lemström**, barnträdgårdslärare vid Svenska förskolan i Sjundeå kommun.

SFV ger också årligen ett stipendium med möjlighet till en sommarvistelse på Lillholmen i Västanfjärd, Kimitoön, ett hemman donerat av justitierådet **Walter Backman**. Sommaren delas upp i två perioder: för kulturarbetare på det finlandssvenska kulturfältet, samt för bibliotekarier. År 2016 gick kulturarbetarstipendiet för perioden 15 maj till 14 juli till **Johanna Slotte**, kulturarbetare med olika kulturprojekt i Åboland. Bibliotekaristipendiet för perioden 16 juli till 15 september tilldelades **Paula Roselius**, bibliotekarie vid Kyrkslättens huvudbibliotek.

TOPELIUSPRISET – DET FINLANDSSVENSKA PUBLICISTPRISET

Topeliuspriset, som instiftades 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund, utdelades i samband med seminariet Mediaspråk 2016 i Vasa den 22 januari 2016. Med priset vill SFV och Publicistförbundet dels lyfta fram **Topelius** journalistiska gärning, dels premiера dagens svenska journalistik. Prisjuryn gav Henrik Othman, biträdande chefredaktör på *Österbottens tidning*, priset på 7500 euro med följande motivering: Henrik Othman har arbetat som journalist i flera decennier, och hittills skrivit över tusen ledare. Med sitt intelligenta och allmänbildande resonemang tar han ställning för jämlikhet och mänskliga rättigheter, och för de medborgargrupper som tenderar att bli bortglömda. Priset delades ut av SFV:s styrelseledamot Wivan Nygård-Fagerudd och Finlands svenska publicistförbunds ordförande, **Johanna Minkinen**.

ARVID MÖRNE-TÄVLINGEN

SFV:s litterära tävling för finlandssvensk ungdom, Arvid Mörne-tävlingen, är öppen

för personer, som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år. SFV har ansett det vara viktigt att på olika sätt främja den litterära återväxten. SFV:s Arvid Mörne-tävlingen inriktas vartannat år på lyrik, vartannat på prosa (noveller). Arvid Mörne-tävlingen utlystes första gången 1986, och tävlingens 30-årsjubileum firades även under prisutdelningen i SFV-huset G18 i Helsingfors, dit alla tidigare pristagare inbjöds, och där författaren **Mårten Westö** höll festtal. Westö vann första pris år 1988, då tävlingen för första gången gällde dikter, liksom fallet var även år 2016. Sammanlagt 64 tävlingsbidrag skickades in. Juryn 2016 bestod av författaren Mia Franck (ordförande), litteraturvetaren Eva Kuhlefelt och författaren Peter Sandström. År 2016 gällde tävlingen dikter.

Första pris, 5 000 euro, tilldelades **Adrian Perera**, Åbo, för en sensuell och samtidigt högaktuell diktsvit som med smärtsam precision och språklig finess gestaltar både det etniska och det könsrättsliga utanförskapet. Den synliga och den latent rasismen, liksom offrets anpassningssvårigheter och skamkänslor, synliggörs i en helhet som utan pekpinna eller brandtal men med osvikligt mod banar väg för mångfald framom enfald.

Andra pris, 3 000 euro, gick till **Sara Ebersson**, Uppsala, för en diktsvit som visar en kreativ kombination av exakta iakttagelser och språkets gränslösa möjligheter. Tillsammans rusar de enskilda delarna egensinnigt vidare mot ett mål som ter sig ouppnåeligt, men också oundvikligt.

Tredje pris, 2000 euro, gick till **Nina Östman**, Helsingfors, för en milt absurdistisk uppsättning dikter som utsätter språkets konventioner för ett omfattande sabotage i takt med det unga diktjagets envetna sökande efter en plats i världen. Dikternas helsingforsnatt tiger visserligen om svaren men det klarsynta jaget fortsätter envetet sin kamp för att få ställa frågorna.

Ett hedersomnämning gick till **Déa Solin** (Skurup, Sverige) för diktsviten *Det här är ingen kärlekshistoria* som på ett lekfullt och samtidigt medvetet sätt gör texten till ett högljutt, musikaliskt samtal. I dikterna finns en gemenskap som blöder både kärleksfullt och kärlekslöst. Det är konkret och självsäkert i sin paradoxala sårbarhet.

Hedersomnämning fick även **Mirka Sulander**, Helsingfors, för fem konsekvent hållna dikter som präglas av oanade visioner och djärva tankehopp klädda i en verbal dräkt som komponerats enligt språkets osynliga men fasta konturer.

SOLVEIG VON SCHOULTZ-TÄVLINGEN

Syftet med Solveig von Schoultz-tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Tävlingen är öppen för personer som vid tävlingstidens utgång har fyllt 30 år. Tävlingen år 2016 gällde dikter, och sammanlagt 117 tävlingsbidrag skickades in. I juryn satt författaren Mia Franck (ordförande), författaren Peter Sandström samt litteraturvetaren Maria Österlund.

Första pris, 5000 euro, fick **Rickard Eklund**, Vörå, för en diktsvit som enligt juryn ristat in tiden i både minnen och pulpetlock. Gestalt-

ningen är personlig och politisk med både en mörk och ljus humoristisk stämning. Det gäller att hålla sig innanför ramarna och ändå kan man aldrig vara lättmjölksrätt.

Andra pris, 3 000 euro, gick till **Malin Slotte**, Helsingfors, för en prosalyrisk diktsvit som väver samman konkreta vardagsbilder och existentiellt djup i en stilla harmoni som ekar mellan raderna. Små, välbekanta platser blir då stadiga fästen för tankens ohejdbara rörlighet.

Tredje pris, 2000 euro, gick till **Camilla Thelestam**, Helsingfors, för dikter som närgånget utgår från den lilla detaljen – maskrosfröet, kronbladet, skiljetecknen –

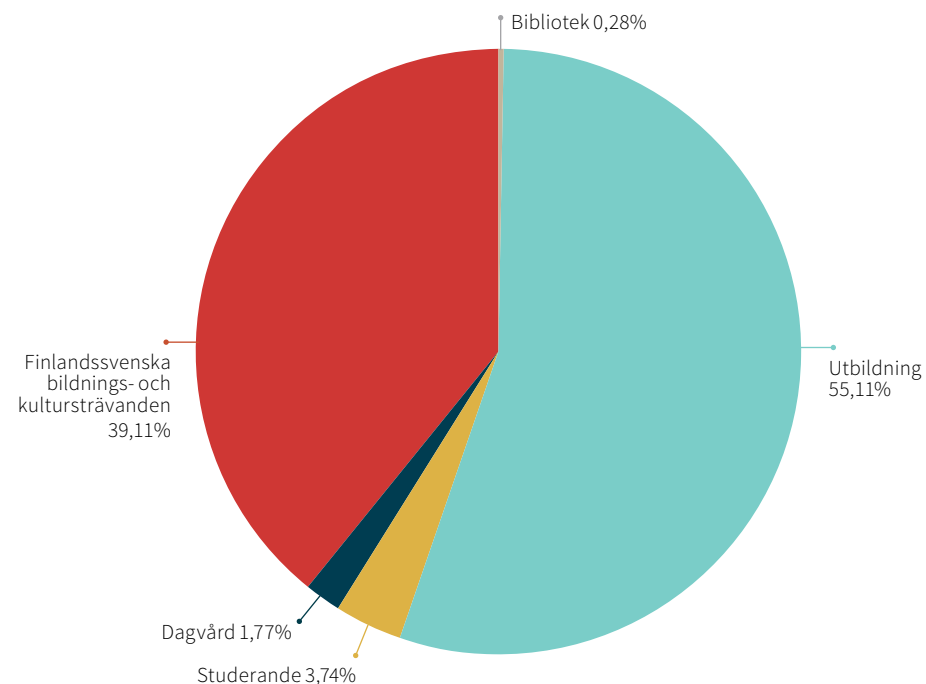
och där den stilistiska stramheten utmynnar i en sällsam lätthet.

Hedersomnämningen fick **Bodil Granö**, Esbo, för dikter som omspannar en räckvidd från hetta till ljumhet, från virvlande till solkighet, allt framfört med utsökt temperament, samt **Linda Smith**, Åland, för dikter som uppvisar en exakt språkbehandling och känsla för livets detaljer.

SFV ordnade dessutom för fjärde gången i rad ett skrivarseminarium för prisvinnarna i de litterära tävlingarna. Seminariet ägde rum den 7 oktober 2016 i SFV-huset G18 och leddes av **Åsa Stenvall-Albjerg**.

Beviljade allmänna bidrag - SFV:s utdelning 2016

SFV:S ALLMÄNNA BIDRAG (FEBRUARI + SEPTEMBER)	
Tyngdpunktsområden	
100-årsjubileet av Finlands självständighet 2017	41000
Finlandssvensk identitet	127340
Samarbete över språkgränser	144710
Svenskspråkig utbildning	114620
Övriga ändamål	
Annat ändamål	92800
Bokprojekt	20000
Evenemang (bildning eller kultur)	104006
Fortbildning	52248
Litteraturanskaffning	28650
Verksamhetsbidrag för sv skolor och daghem på finskspråkiga orter	45500
Verksamhetsbidrag för förbund	245000
Verksamhetsbidrag för språkbad på svenska	7100
	1022974
Återtagningar (2014-2016)	-3400
Övriga bildnings- och kulturbidrag	
Elevstipendier och övriga ändamål från specialfonder	56010
Priser och medaljer	141500
Stipendium för god prestation i svenska som andra språk i studentskrivningar, A och B-nivå	5000
Förmedlade EU-stöd	65615
Totalt (exklusive kurs- och cirkelbidrag)	2743808

SFV:s donations- och testamentsfonder 2016

I rapporten redovisas bokföringsvärdena för donations- och testamentsfonderna per 31.12.2016. Fondgrupperna är kapitalfonder (K) 41,8 miljoner euro, räntefonder (R) 15,5 miljoner euro, legatfonder (L) 2,6 miljoner euro och självständiga fonder (S) 2,9 miljoner euro. Bokföringsvärdet för samtliga donations- och testamentsfonder är 62,9 miljoner euro.

Förändringarna 2016 inom kapital, ränte och legatfonder bokförs 1.1.2017 under eget kapital i balansräkningen. Dessa fonder kan därför inte avstämmas mot bokslutet 2016.

NR	NAMN, GRUNDAD, GRUPP	EURO
170	Handlanden K.G. Adolfssons fond 1956 R	19 241
200	Hanna Agnisbäckers fond 1964 K	51 620
302	Dir.cant. Emil Ahlskogs fond 1987 K	298 303
289	Gerda Ahlströms minnesfond 1984 K	54 011
103	Arthur och Aina Alléns fond 1938 K	1 660
224	Agnes Anderssons fond 1969 K	15 337
79	Bröderna Antells folkhögskolefond 1932 R	2 963
364	Dagny och Waldemar Appelgrens fond 2002 K	149 617
181	Arbetets vänner i Wiborg fond 1960 K	83 662
315	Elin och Hans Arppes fond 1989 K	66 393
55	Charlotte Askolins fond 1923 K	7 071
31	Johan Askolins donationsfond 1902 R	21 577
5	Aurorafonden 1898 R	3 800
211	Anna Elisabet Backmans fond 1967 K	19 287
223	Läraren Gustaf Knut Backmans fond 1969 R	137 409
227	Justitierådman Walter Backmans fond 1970 K	150 712
298	Dagmar och Oskar Bergenströms minnesfond 1985 R	107 327
354	Birger och Rakel Berglunds fond 2000 K	350 667
137	Elin Bergstadi fond 1948 R	1 743
275	Edith och Henrik Bergströms fond 1980 K	244 720
344	Jan-Henrik Björcks fond 1997 K	88 330
219	Emil Björkells livräntefond 1968 R	34 858
325	Kerstin Björklunds minnesfond 1992 R	24 400
37	Napoleon Björkströms skolfond 1913 R	5 333
156	Heinrich Otto Blanketts fond 1952 K	106 893

120	Fru Maria Lovisa Blanketts gåva 1944 L	1 344 106
410	Greta Blomfeldt-Lindroos och Eric Lindroos fond 1996 R	43 520
112	Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond 1941 K	1 660
259	Johanna Alina Blomqvists fond 1975 K	2 921
405	Nils Johan Blomqvists fond 2009 K	10 355
314	Ninno och Tage Blåfields fond 1988 K	13 544
373	Professor Göran von Bonsdorffs fond 2004 K	22 520
114	Nadine von Bonsdorffs minne 1942 R	1 743
1	Henrik Borgströms fond 1882 K	12 017
124	Gösta och Gertrud Branders Gåva 1941 R	297 545
67	Karl Theodor Brobergs fond 1926 R	9 096
270	Dipl.ling. Lennart Bromans fond 1978 R	9 805
332	Elina och Karl Bruhns fond 1994 L	114 043
308	Gunnar Bäckes minnesfond 1988 K	13 663
297	Signe och Anders Bäckes minnesfond 1985 K	10 625
338	Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken 1995 K	236 263
242	Signe Böckermans fond 1973 K	22 057
94	Ernst Mathias Calonius fond 1937 R	4 904
417	Pirkko och Hans Carlanders fond 2016 K	10 000
291	Friherre Bengt Carpelans fond 1984 K	109 083
102	Tor Carpelans fond 1937 K	25 362
186	Alfhild och Maria Castréns fond 1960 R	117 366
230	Maria Castréns fond 1970 R	98 612
292	Brita Cavonius fond 1985 K	122 574
122	Edvin Cavonius premiegåva 1944 K	53 679
229	Margit och Gösta Cavonius fond 1970 R	30 988
232	Tandläkare Walborg Cederbergs fond 1971 K	24 632
359	Professor Henrik Cederlöfs fond 2002 R	31 558
255	Professor Johannes Cederlöfs fond 1974 R	40 147
347	Rafael och Viking Collianders fond 1998 R	17 429
207	Carl Magnus Creutz stipendiefond 1965 R	1 743
93	Anders Edvard Dahls fond 1936 R	148 772
199	Ninni och John Dahls gåva 1963 R	494 487
28	Olivia Dahls testamente 1909 K	5 610
228	Sylvia Dahlmans fond 1970 K	526 628
244	Signe och Åke Dalbergs fond 1973 K	8 897
154	Axel Damstens fond 1952 R	59 014
372	Jur.lic. Georg C. Ehrnrooths fond 2004 R	72 000
346	Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond 1997 R	48 973
295	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete 1985 K	769 692
166	Hugo Ekhammars fond 1955 K	17 196
378	Greta och John Ekholms minnesfond 2005 K	85 005
262	Lärare Harry Ekholms minnesfond 1975 R	6 483
64	Johan Henrik Eklunds stipendiefond 1925 R	2 963
184	Gabriella och Evert Ekroths fond 1960 K	488 306
9	Elementarkursfonden 1899 K	8 996

268	Ebba M. Enboms fond 1978 K	1 660
173	Hulda Rosalie Engbergs fond 1957 K	293 390
195	Märta Engbloms fond 1962 K	24 366
416	Pehr Gustaf Engmans fond 2016 K	186 946
371	Undervisningsrådet Nils Göran Engströms fond 2003 K	10 000
340	Östen Engströms fond 1995 K	39 811
135	Alina och Emil Erlunds gåva 1947 R	125 731
182	Thure Ertmans fond 1960 K	23 603
402	Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond 2008 K	20 000
11	Hedvig Falckens fond 1901 K	18 026
368	Fallåker Teaters fond 2003 K	80 706
358	Fallläkers fond 2001 R	428 879
87	Ax. Tor. Federleys fond 1934 K	7 071
35	Ida Federleys fond 1912 R	302 738
16	Viktor Federleys fond 1904 K	45 047
380	Erik och Sylvi Feldts fond 2005 K	460 266
8	Femte februari-fonden 1898 K	12 615
393	Finlands svenska lokomotivmannafond 2008 K	2 832
392	Karl Evert Finnbergs minnesfond 2008 K	796
17	Kr. Fr. Forsius fond 1906 K	3 585
321	Elna Forsmans stipendiefond 1991 K	6 639
379	Bo Fredrikssons minnesfond 2005 K	252 195
90	Irene Frelanders fond 1935 K	7 635
257	Irene och Rosa Frelanders minnesfond 1974 R	46 998
36	Ivar och Aina Friemans fond 1912 K	41 446
253	Tekla Frostells minnesfond 1974 K	15 536
22	Kronofogden B.F. Fröbergs biblioteksfond 1908 R	9 481
385	Föreningen Gabelsbergers fond 2006 R	9 000
126	Föreningen Svensk-Finlands Vänners understödsfond 1945 K	68 027
261	Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond 1975 K	28 172
49	Familjen Gahmbergs barnträdgårdsfond 1920 K	93 481
26	Karl Knut Galetskis fond 1909 K	180 190
44	General G.E. Galindos testamente 1918 K	72 069
343	Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond 1996 K	43 572
329	Eva Gardbergs fond 1993 R	69 715
18	A.G. Geitlins fond 1906 K	8 996
313	Stipendiefonden Gerkmans kamratskapspris 1988 R	12 200
57	Florentin Granholms fond 1922 K	1 660
2	Vilhelm Grefbergs stipendiefond 1886 R	20 322
355	Rolf Grönbloms bildningsfond 2000 K	63 070
203	Frans Bruno Gröndahls fond 1963 K	225 669
194	Maria och Frans Bruno Gröndahls minnesfond 1962 K	3 286
201	Ernfrid Grönholms fond 1964 K	186 406
197	Ester Adèle Grönlunds fond 1963 K	328 976
331	Edmund Wilhelm Guerillots fond 1993 K	279 680
266	Vivi och Åke Gulins fond 1977 R	1 666 613

375	Ole Gustafssons stipendiefond 2004 R	14 100
208	Signe och Ane Gyllenbergs fond 1965 R	740 031
97	Fil.dr K.J. Hagfors stipendiefond 1937 K	28 748
386	Viva och Ragnar Hanssons fond 2006 K	26 980
56	Otto Hartmans fond 1922 K	5 643
21	Makarna Heikels idrottsfond 1908 R	47 302
162	Ester och Artur Heikkiläs fond 1954 K	5 179
272	Skolföreståndare Georg Helmers fond 1979 K	38 276
369	Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond 2003 K	1 700 000
168	Gust. Ad. Helsingius minnesfond 1956 K	7 668
285	Adèle och Martha Henrikssons fond 1983 K	397 959
258	Eini Henrikssons fond 1975 R	163 049
317	Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond 1989 R	6 972
161	Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings fond 1954 R	4 719
10	Wilhelmina Hisingers donationsfond 1899 K	72 103
293	Edit Holmbergs fond 1985 K	15 470
236	Mårten Holmbergs fond 1972 K	4 548
318	Elin och Karl Holmqvists minne 1989 K	98 328
222	Lärarinnan Maja Holmqvists fond 1969 K	65 497
256	Anna och John Holmströms fond 1974 R	34 103
365	Ann-Mari Holmströms fond 2002 K	120 000
139	Hanna Holmströms fond 1948 K	113 333
13	Theodor Holmströms folkhögskolefond 1904 R	338 119
226	Konsul Viktor Hovings fond 1970 K	2 822
345	Ester och Evert Huldéns minnesfond 1997 R	20 808
286	Skolföreståndare Lennart Häggbloms fond 1986 K	7 038
341	Paul Häggblunds stipendiefond 1995 K	4 762
360	Marianne Häggströms fond 2002 K	210 000
180	Anna och Johan Höglunds minnesfond 1959 R	11 621
299	Kerstin Inbergs minnesfond 1985 R	443 095
104	Mårten Ingmans fond 1938 R	2 998
334	Ingå Gillets minnesfond 1994 R	45 018
169	Elin och Gertrud Janssons fond 1956 K	1 660
175	Hilding Janssons minnesfond 1958 K	2 988
363	Professor Jan-Magnus Janssons fond 2002 R	85 988
323	Olof M Janssons fond 1992 R	123 745
361	Paul Janssons fond för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland 2002 R	12 873
362	Tove Janssons minnesfond 2002 R	100 000
389	Frank Jernströms minnesfond 2007 K	7 105
178	Lärare Arthur Johanssons gåva 1959 K	2 423
129	Oskar Johanssons fond 1946 K	12 283
155	Sanny Johanssons fond 1952 K	23 603
353	Johan Johnssons fond för kulturverksamhet 2000 K	25 011
247	Fingal Juslins minnesfond 1973 R	3 311
246	Walfrid Juslins minnesfond 1973 R	1 743
233	Ebba och Jaakko Juvas fond 1971 K	134 545

400	Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskolas stipendiefond 2008 R	51 000
251	Ester och Naema Kanzens fond 1973 R	20 252
198	Elsa Karlssons och Inga Wiks fond 1963 K	29 445
349	Karl Erik Karlssons fond 1998 K	3 443
243	Kasaböle privata svenska folkskolas fond 1973 K	92 070
212	Sigrid och Jacob Kaustells fond 1967 K	5 876
183	Eva och Henrik Kihlmans fond 1960 K	2 093 910
52	Lennart Kihlmans donationsfond 1921 K	14 142
128	Konstitutionella arbetarföreningens i Helsingfors bildningsfond 1945 R	18 997
274	Agnes och J.R. Korkmans fond 1980 K	30 640
382	Helena Korvelas fond 2006 K	52 685
307	Beda och Felix Kreanders minnesfond 1988 R	5 229
320	Ilmari och Nanny Kriegs minne 1990 K	142 745
401	Kristinestad stads stipendiefond 2008 R	42 500
59	Kristinestads Kulturfond 1922 R	3 207
301	Ethel och Ragnar Krogius fond 1968 K	24 034
23	Mimmi Kroijerus fond 1908 K	19 818
352	Kvinnliga teologie studerandes fond 1999 R	2 523
15	Vaktmästare K.J. Kymlanders fond 1905 K	3 021
217	Kyrkoby gamla syförenings fond 1968 R	3 555
205	Ebba Kåhlmans fond 1964 K	11 552
127	Kamrer Henrik Kåhlmans fond 1945 K	4 714
167	Nils Källströms fond 1954 K	37 848
130	Agnes och Robert Lagus fond 1946 K	34 159
138	Aina Lagus fond 1948 R	1 743
177	Nanna Medea Lagus fond 1958 K	47 438
370	Lappfjärds folkhögskolas stipendiefond 2003 K	14 220
73	Karl Alexander Laurells biblioteksfond 1929 R	2 963
95	Georg Lauréns fond för kulturändamål i Österbotten 1937 K	19 818
75	Lars Algot Laurents fond 1930 K	2 822
27	Frans Robert Leschs fond 1911 K	8 996
136	Jenny Lesches minne 1947 K	1 346 666
144	Oskar Jakob Less fond 1951 K	37 778
339	Ebba och Gerda Linds fond för den svenska saken 1995 K	143 794
190	Alice Lindebergs fond 1962 K	108 453
303	Edit Lindbergs fond 1987 K	162 928
99	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs minnesfond 1937 K	5 677
337	Lektorn, filosofie kandidaten Edit Matilda Lindbloms minnesfond 1994 K	3 001
187	Aina Sofia Lindbäcks fond 1961 K	76 020
118	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina Lindebergs fond 1943 K	5 677
158	Astrid och Helmer Lindells fond 1953 K	47 238
4	Tulluppsyningsman Lindéns fond 1891 K	25 229
53	Målarmästare C.A. och hans Hustru Ulrika Charlotta Lindfors testamentsfond 1921 K	70 841
351	Henry och Ulla Lindfors fond 1999 K	504 564
202	Lars E. Lindfors stipendiefond 1964 R	1 917
269	Roger Lindholms stipendiefond 1978 R	2 754

290	Anna och Evert Lindqvists fond 1984 K	326 918
330	Göta och Erik W. Lindroos fond 1993 K	265 582
140	Emil Artur Lindroths fond 1949 K	113 333
220	Essi och Boris Lindstedts fond 1969 R	9 323
390	Maj-Lis, Åke och Maj-Britt Lindströms fond 2008 K	50 000
366	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns fond 2002 K	250 055
407	Lovisa svenska köpmannaförenings fond 2009 K	50 429
149	Selma Lundells fond 1951 K	1 660
82	G.A. Lundenius fond 1934 K	70 841
191	Sofia Lundqvists fond 1962 K	18 059
277	Sofia och Jakob Lundqvists fond 1981 K	558 496
115	Bonden Adolf Adrian Långstedts fond 1943 R	29 263
418	Kosti-Ohto Lönnqvists fond 2016 K	563 021
47	Otto August Malms donationsfond 1919 K	31 005
65	Aina och E.W. Malmbergs fond 1926 R	14 884
264	Anna och Oscar Malmbergs minnesfond 1976 K	70 841
319	Alfred, Olga och Agda Malmgrens fond 1989 K	142 462
72	Fru Anna Malmqvists fond 1928 K	4 249
263	Folkskollärare Maria Mangs fond 1976 R	1 743
113	Henrik Wilhelm Mangströms fond 1942 R	4 947
326	Ebba och Ragnar Mannils fond 1993 K	87 066
312	Ethel och Birger Marnilas fond 1988 K	149 384
342	Marthaförbundets fond 1995 R	35 311
132	Gösta Masalins gåva 1947 K	1 660
221	Mataskärsfonden – Edvin Bergroths donation för nyländska bildningssträvanden 1969 R	535 727
374	Björn-Eric Mattssons minnesfond 2004 R	10 647
192	Lektor Signe Mattssons fond 1962 K	55 637
348	Irina Matvejevs fond 1998 K	5 794
125	Runar Meinanders fond 1945 K	21 545
316	Ulla och Ragnar Meinanders fond 1989 K	11 698
48	Generat C.O. Melåns biblioteksfond 1920 R	10 422
123	Ellen Emilia Mélarfs fond 1944 R	22 309
46	Minnet Av 1918 års frihetskamp 1919 K	38 276
40	Kollegan A.W.E. Modeens fond 1914 K	1 660
145	Referendarierådet Karl Modeens fond 1951 K	188 921
238	Ernst och Elsa Montells samt Aune Josefssons minnesfond 1972 R	27 642
288	Professor Anders Myhrmans fond 1983 R	61 273
141	Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond 1949 K	2 822
231	Valter och Ingrid Nordlings fond 1971 K	228 292
105	Gustaf Victor och Emilia Sofia Nordlunds fond 1938 K	276 094
62	Petrus Nordmanns minnesfond 1923 R	43 921
58	Nordsjö-Botby skoldistrikts fond 1922 R	60 510
69	Anna och J.A. Nordströms fond 1926 K	10 623
383	Else-Maj Nordströms fond 2006 K	233 036
193	Mathilda Nordströms fond 1962 K	3 618
12	Wilhelmina Nordströms fond 1903 K	48 666

43	Hovrädinnan Augusta Nummelins fond 1917 R	9 098
159	Hilma Nybergs fond 1953 K	1 660
225	Nybro folkskolas i Mörskom fond 1970 R	7 320
164	Gustil och Artur Nygrens fond 1955 R	12 409
241	Gerda Maria Nyholms fond 1973 K	51 421
39	Wilhelm Nyholms fond 1915 K	28 848
394	Ernst Einar Nylunds fond 2008 K	694
189	Nina Nylunds fond 1961 K	46 475
7	Nyländska understödsfonden 1897 K	6 705
310	Kerttu och Arvid Nymans fond 1988 K	33 196
282	Johan och Sofia Nyqvists fond 1982 K	57 231
30	A.J. Nysteds fond 1911 K	1 660
409	Karl-Edvard och Gunvor Nysténs fond 2009 K	54 355
376	Stig och Maire Nyströms fond 2005 K	62 850
411	Tor-Erik Näsmans fond 2010 K	245 653
296	Adèle Ohlströms fond 1985 R	92 268
74	Axel Immanuel Olins fond 1930 K	2 822
311	Hjördis och Hugo Olins fond 1988 K	728 242
61	Carl Alexander Palins fond för Estlands svenskar 1923 R	101 771
109	Frans Palmros fond 1938 R	34 509
110	Elin Palmros fond 1938 R	54 552
111	Hedvig Palmros fond 1941 R	31 755
3	Bröderna Paqualins fond 1891 K	1 660
322	Eugenia Paulus fond för unga finlandssvenska kvinnliga författare 1991 R	137 862
399	Pernå kommuns stipendiefond 2008 R	71 060
306	Eine Pihls fond 1988 R	167 073
160	Einar Pontåns fond 1954 R	25 551
153	Publikationsfonden 1952 K	47 979
24	Emil Och Berta Randéns fond 1909 K	18 026
215	Åke och Wivan von Rehausens fond 1967 K	284 593
239	Maria Renfors fond 1972 K	253 189
84	Riihimäki svenska folkskolas fond 1935 K	1 660
415	Elsa och Waldemar Riskas fond 2015 R	175 000
252	Överstelöjtnant Nils Roos fond 1973 K	259 496
63	Fredrik och Wini Rosbergs fond 1924 R	27 015
254	John Rosbergs och fru Lycka Rosbergs fond 1974 K	21 710
121	Ida Rosqvists folkhögskolefond 1944 R	1 900
245	Olga och Robert Rosteds fond 1973 R	10 301
335	Joel Rundts fond 1994 K	7 303
116	Johan Sigfrid Rönnbergs fond 1943 K	10 390
106	S. Salovius fond 1939 R	4 947
324	Johan Helmer Sandelins och Linnéa Backlunds fond 1992 K	1 518 005
213	Ellen och Olga Sandholms minne 1967 K	405 627
206	Karin Sandholms fond 1965 K	31 703
384	Håkan Sandströms fond 2006 K	22 960
377	Tom Sandströms fond för den finlandssvenska hembygdens framtid 2005 K	20 035

406	Börje Saxbergs fond 2009 R	40 000
19	Estrild Schildts minne 1907 K	9 030
287	Holger Schildts stipendiefond 1983 R	73 410
209	Auda Schulmans fond 1966/2003 K	569 793
309	Astrid och Valter Siemssens fond 1988 K	53 546
176	Wolter Simbergs fond 1958 K	3 818
304	Helmer och Anne-Marie Sippels minnesfond 1987 K	14 000
280	Sigward W. Sippels fond 1981 K	14 000
279	Stig Sige Sippels minnesfond 1981 K	14 000
278	Waldemar och Hjördis Maria Sippels minnesfond 1981 K	14 000
367	Matilda och Johan Viktor Siréns fond 2002 K	167 489
89	J.F. Skipparis fond 1934 K	56 666
78	Alida Skogs minne 1932 R	2 262
388	Synnöve och Karl-Gunnar Skogbergs fond 2007 R	10 000
101	Småskolefonden 1937 R	5 884
413	Svanhild och Jan-Erik Snells samt Inga Sahrbergs fond 2013 R	908 000
273	Kanslirådet Kaj Snellmans fond 1979 K	74 426
45	Bergsrådet Seth Sohlbergs fond 1918 K	576 622
248	Solvalla barnträdgårdsfond 1973 R	5 786
196	Sottungsby-westersundom småskoleföreningsfond 1963 R	70 970
83	Evelina och Viktor Spjuts understödsfond 1934 K	4 249
6	S:t Petersburger Liedertafel-fonden 1895 K	2 523
237	Anna Stenbergs fond 1972 K	4 515
265	Anna-lisa Stenbergs fond 1977 K	6 042
143	Ellen Stenbäcks fond 1950 K	6 706
134	Josef och Emma Stenbäcks minnesfond 1947 K	1 660
271	Irene och Halvdan Stenholms fond 1979/1985 K	3 126 426
70	Karl Gustaf Strandbergs fond 1927 R	4 173
305	Agda Maria och Gigge Strandviks fond 1987 K	28 914
32	Adhemar Strengs fond 1911 K	2 855
404	Stroke och afasifonden 2009 R	51 490
179	Ester och Georg Ströms fond 1959 K	23 072
294	Karin Ströms fond 1985 K	18 590
151	Stina Maria Strömbergs minnesfond 1952 R	2 963
235	Harry Waldemar Strömmers fond 1971 K	174 281
357	Vivi Strömsténs minne 2001 K	25 389
146	Edla och Reinhold Ståhlbergs fond 1951 R	5 438
98	Axel Stålröms fond 1937 K	7 071
51	Ständiga medlemmars fond 1920 K	57 529
336	Jarl Sundborgs minnesfond 1994 K	3 320
60	Anders Gustaf Sundbergs fond 1923 K	1 660
157	Anna Sundholms fond 1952 K	70 841
381	Erik Vilhelm och Else Maria Svarfvars fond 2005 R	194 411
80	Svensk hyllningsfond 1933 R	330 727
66	Svensk minnesfond 1926 R	1 226 944
91	Svenska bildningens vänners i Brahestad fond 1934 K	12 747

234	Svenska bildningens vänner i Sockenbacka fond 1971 R	182 968
216	Svenska brevinstitutets fond 1968 R	91 466
71	Svenska dagens skolgåva 1928 R	1 743
152	Svenska Folkskolans i Lönnhammar fond 1952 K	1 660
283	Svenska folkskolans vänner 100-årsfond 1982 R	223 100
387	Svenska folkskolans vänner 125-årsjubileumsfond 2007 R	168 850
240	Svenska folkskolans vänner jubileumsfond 1972 R	1 310 019
92	Svenska folkskolans vänner studiefond 1938 R	164 528
131	Svenska förbundets fond 1947 R	2 789
250	Svenska föreningens i Östermyra fond 1973 L	939 182
391	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas fond 2008 R	250 000
398	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas rf:s hyllningsfond 2008 K	310
395	Svenska kamratförbundets vid statsjärnvägarnas studiefond 2008 K	762
397	Svenska kamratförbundets vilohemsfond 2008 K	1 644
188	Svenska skolfonden 1961 K	526 163
68	Svenska småskoleseminariets i Helsingfors bostadsfond 1926 R	97 234
327	Svenska studieandetskassans fond 1993 K	24 153
50	Svensk-Finlands musikfond 1920 K	1 660
119	Syfoeringens utbildningsfond 1943 K	84 950
41	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond 1915 K	180 190
165	Syskonen Björkells fond 1955 R	49 602
20	Janne Söderströms skolfond 1907 R	18 928
284	Eva och Bjarne Takolanders fond 1982 K	72 103
133	Nina Tallbergs fond 1947 K	6 606
403	Inga Tallqvists fond 2008 K	222 099
214	Rosa Tammelanders minnesfond 1967 K	3 818
260	Josef Emil Teirs fond 1975 K	338 836
117	Rusthållaren Frans Tennbergs fond 1943 K	94 444
77	Mårten Thors stipendiefond 1932 R	19 943
210	Dipl.ing. Paul Thorwalls understödsfond 1966 S	2 926 312
34	Mathilda Thölgrens fond 1912 K	61 978
100	Johan Fredrik Timpers fond 1937 K	22 673
33	Karl Emil Tollanders fond 1912 K	90 575
218	Vera Torckells minnesfond 1968 K	26 590
38	Nikolaj August och Mathilda Maria Turdén's fond 1915 K	17 295
171	Sigrid Vaenerbergs fond 1956 K	8 598
396	Ina och Emil Wahlroos fond 2008 K	520
85	Ingrid Wasastjernas fond 1935 R	14 884
86	Selma Wasastjernas fond 1935 R	151 818
142	Elsa Wasastjernas fond 1949 K	9 461
150	Ellen och Hjalmar Waselius fond 1952 R	127 966
414	Hedvig Waselius fond 2014 K	1 349 884
76	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond 1931 K	7 580 061
25	Aug. och Matilda Weckströms fond 1909 K	108 121
172	Martin Wegelius och Richard Faltins fond 1957 R	6 518
412	Ernst Rafael Wesanders fond 2013 R	767 899

267	Leif Westerbergs minnesfond 1978 K	9 428
276	Christel och Hilding Westerholms fond 1980 K	4 183
328	William Magnus Wickbergs fond 1993 K	1 147 887
350	Einar och Rut Wickströms minnesfond 1999 K	25 228
88	Lilly Wickströms minnesfond 1934 K	4 714
408	Arkitekt Marita Wickströms fond 2009 K	421 666
204	Justitierådman Tor Wickströms fond 1964 K	3 187
96	Nanny Widerholms fond 1937 K	2 822
147	Gustaf Wiklunds minnesfond 1951 R	2 510
148	Ruth och Paul G. Wiklunds fond 1951 K	2 053
185	Viks småskolefond 1960 K	7 436
281	Birger Rudolf Wikströms fond 1982 K	78 310
163	Elin Wilhelmssons fond 1954 K	171 763
54	Jordbrukaren Janne Winkvists testamente 1921 K	2 822
107	Ane Winqvists fond 1939 K	2 822
108	Hanna Winqvists fond 1939-41 K	33 030
14	Västra Nylands musikfond 1904 K	3 618
29	Robert Ådahls fond 1910 K	3 618
42	Alexandra Åhmans fond 1916 K	7 801
174	Eric och Johanne Åkessons fond 1958 R	150 386
300	Viktor Öhbergs fond 1986 K	15 038
356	Pär Österbergs fond för Barösunds framtid 2000 L	210 633
333	Östsvensk samling i Grankulla 1994 K	1 973

